DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

DEDE KORKUT KİTABI
TÜRKİSTAN/TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI

SOYLAMALAR VE 13. BOY

SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMESİ

PROF. DR. METİN EKİCİ

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

DEDE KORKUT KİTABI

TÜRKİSTAN/TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI

SOYLAMALAR VE 13. BOY

SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMESİ

Orijinal Metin (Tıpkıbasım), Transkripsiyon, Aktarma

Prof. Dr. Metin Ekici

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1402
KÜLTÜR SERİSİ: 820

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-808-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Resmi: Ressam Dr. Mehmet Sağ, *Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*, 100 x 120 cm, TÜAB, Haziran 2019.

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Baskı: Karakış Basım Matbaa Ambalaj ve Reklam San. Tic. Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika Numarası 33820

İstanbul- Haziran 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Metin EKİCİ, 1963 yılında Denizli'de doğdu. Lisans öğrenimini Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlayan (1984) Ekici, 1987-1989 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında sürdürdüğü yüksek lisans öğrenimini, *Dede Korkut Tesiri ile Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri*, 1991-1996 yılları arasında University of Wisconsin-Madison'da sürdürdüğü doktorasını ise, *The Anatolian Cycle of Koroglu Stories*, başlıklı teziyle tamamladı. Türk Halk Bilimi, Halk Bilimi Teorileri, Türk Destanları konularında araştırmalarını sürdüren ve bu alanda pek çok yayını olan Prof. Dr. Metin Ekici, hâlen Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

Giriş 15

Orijinal Metin (Tıpkıbasım) Transkripsiyon 27

Türkiye Türkçesine Aktarma 153

Sözlük 205

Dizin 213

ÖNSÖZ

Alp ozanlar erdemidir, mert yiğidi mert yiğide tarif etmek

Edebî yaratıcılığın temel ifade şekli olan sözlü ve yazılı gelenek arasındaki ilişki, yüzyıllardır Türk boylarının edebî üreticiliğinde pek çok eser ortaya koymuştur. Özellikle Türk destancılık geleneğinin yüzyıllar boyunca sözlü olarak yaratıp yaşattığı eserler, yazılı geleneğin de etkin olmaya başladığı yüzyıllarda hem sözlü hem de yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu yüzyıllarda sözlü gelenekteki eserlerin bir kısmı, "müstensih" veya "yazıcı" adı verilen kişiler tarafından yazıya geçirilmiştir. Bu tür eserlere bu nedenle günümüzde "el yazması" adı verilmektedir. Ancak, matbaanın etkin bir şekilde kullanılarak bir eserin çok sayıda metninin üretildiği yakın zamanlara kadar, yazıya geçirilen eserlerin metin sayısı çok az olmuştur. Bu nedenle, sadece çok önemli olduğu kabul edilen dinî ve millî eserlerin belli sayıda yazılı metni üretilmiş ve bu yazılı metinler elden ele aktarılarak günümüze kadar gelmiş veya kaybolmuştur.

Türk destancılık geleneğinin yaratmış olduğu en önemli eserlerden biri olan Dede Korkut "soylama" ve "boy"ları, başka bir ifade ile Dedem Korkut'un bilgece sözleri ve destanî anlatmaları, yüzyıllar boyunca ozan adı verilen sanatçılar tarafından yaratılıp aktarıldıktan sonra Türk Dünyası'nın çeşitli yerlerinde yazıya geçirilmiştir. Ancak Türk kültür ve medeniyetinin çok değerli pek çok eseri için geçerli oluğu üzere, zaten çok az sayıda yazılı metni üretildiğini düşündüğümüz Dede Korkut'un söz ve anlatmalarını içeren yazılı metinlerin bir kısmı kaybolmuş, sadece birkaç metin günümüze kadar ulaşabilmiştir. İşte bu nedenle, bu türden yazılı metinler bir milletin tarih boyunca sahip olduğu pek çok unsuru içermesi bakımından bir kültür hazinesi değerine sahiptir ve kültürel miras olarak kabul edilmektedir. Üzülerek belirtmeliyiz ki bu miraslarımızın pek çoğu somut olarak ülkemizde bulunmamaktadır. Kaybolmadan günümüze ulaşan bu yazılı metinlere "nüsha" adı verilmekte ve bunlar çeşitli kütüphanelerde veya kişilerin ellerinde bulunmaktadır.

Dede Korkut soylama ve boylarının yazıya geçirilmiş pek çok metni olduğu düşünülmesine rağmen, yakın zamana kadar bunlardan sadece ikisi, biri Almanya'nın Dresden Kraliyet Kütüphanesi'nde; diğeri de Vatikan Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Çeşitli tarihî kaynakların bütün Oğuz boylarının dillerinden ve ellerinden düşürmediğini söylediği bu kültürel yaratmaların yazılı metinlerinden sadece ikisinin günümüze kadar gelebilmiş olması son derece üzücü bir durumdur.

Bu üzüntümüzü nispeten azaltacak bir haberi; 2019 yılı Mart ayında bir kongreye katılmak için gittiğimiz Kazakistan'ın Mangışlak Eyaleti'nin Akdağ şehrinde aldık. Orada, İran'ın Türkmen Sahra Bölgesi'ndeki Kümbet-i Kavus şehrinden aynı kongreye katılmak üzere gelen Mohammad Ghojoghi ve Muhammed Veli Hoca ile tanıştık. Mohammad Ghojoghi, bana gelip beni o güne kadar gıyaben tanıdıklarını, hatta İran'da yayımladıkları bilimsel bir dergide benim bir makalemi neşrettiklerini söyledi. Türk

Dünyası'nın çeşitli sorunlarını konuştuğumuz sırada Veli Muhammed Hoca, yanında bulunan ve kendisi tarafından takılan kapağa Arap harfleriyle "Dede Korkud" yazılmış bir fotokopi metni gösterip bunun, evindeki bir yazmanın bazı sayfalarının fotokopisi olduğunu söyledi. Tam olarak ne olduğunu sorduğumda, bunun, Dede Korkut'un farklı bir metni olduğunu ve ilgilenip ilgilenmeyeceğimi sordu. Böyle bir metni görmek beni oldukça heyecanlandırmıştı, ancak metnin içeriğini göremediğim için fazla yorum yapmadım; ancak Dede Korkut hakkında yazılmış her eserle mutlaka ilgileneceğimi söyledim ve bir kopyasını istedim. Muhammed Veli Hoca, orada bana vesikalık bir fotoğrafını verdi ve "Bir gün gerekebilir." dedi. Fotoğrafı alıp çantama koydum ve çok anlamlandıramadığım bu sözlere cevap veremedim. Ben de kendisine bir kartvizitimi verdim.

Kazakistan'dan döndükten birkaç gün sonra elektronik ortamdaki e-posta adresime Veli Muhammed Hoca tarafından gönderilen bir mesaj geldi. Mesajı açtığımda içinde yazılı hiçbir açıklama yapılmamış, sadece ekinde jpg olarak taranmış oldukça fazla sayıda ek vardı. Başlangıçta bu dosyaları bilgisayarıma indirmekte zorlanmış ve kendisine mesaj yazıp bu dosyaları pdf olarak göndermesini istedim. Bir gün sonra gelen mesajda dosyanın pdf'si ve başka bir programla yüklenmiş jpg dosyası geldi. Bu defa dosyayı indirebilmiş ve bilgisayarıma kaydedebilmiştim. Bu dosyada toplamda; sonradan hazırlanmış bir kapak sayfası ile 61 sayfalık metin vardı.

Metne genel olarak göz atıp ilk birkaç sayfayı okumuş, başlıklar olup olmadığına ve yazı tarzına bakıp bazı noktalarla ilgili kendime notlar almış ve vaktim olduğunda ayrıntılı olarak incelemeye karar vermiştim. Çünkü dönem ortası olması bir yana, yıllardır gitmek için fırsat bulamadığım Özbekistan'da yapılacak uluslararası bir toplantıya katılmam gerekiyordu. Bu nedenle metni Nisan ayının ortasına kadar ayrıntılı olarak okuyup incelemek için zaman bulamamıştım. Dahası Nisan ayının sonuna doğru Bayburt'ta "Dünya Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu" düzenlenecekti.

Metni, ancak Özbekistan'dan döndüğümde inceleme fırsatı bulabildim. Bir gün metni açıp tekrar ilk sayfaya baktığımda, ilk üç sayfadaki birkaç satırlık kırmızı ile yazılmış pasaj dışında, hepsinin aynı yazı tarzında yazıldığını gördüm. İlk sayfadan başlayan münacat tarzı soylamayı okuyunca, bu nüshanın, Dede Korkut metinleriyle ilgisini kuramamıştım. Daha sonraki sayfalarda yer alan hiçbir metnin, başlığının bulunmaması ya da farklı bir kalemle yazılmamış olması nedeniyle ilk bakışta metinlerin nerede başlayıp bittiğini anlamak kolay olmuyordu. Buna rağmen metni baştan sona gözden geçirmeye karar vermiş, sonraki sayfalarda da diğer nüshalardan bildiğimiz tarzda bir metin göremeyince Dede Korkut ile ilgisi olamayacağını düşünmüştüm. Ancak, sayfalar ilerledikçe metnin içinde Dede Korkut adının geçtiği yerleri görmek beni heyecanlandırmaya başlamıştı. Bulmak, görmek ve okumak istediğim, sadece bu soylama tarzındaki metinler değil, bildiğimiz veya bilmediğimiz bir Dede Korkut anlatmasıydı. En azından birkaç anlatma vardır diye düşünmeme ve 48. sayfaya gelmeme rağmen hâlâ soylama tarzında metinler vardı ama bir destanî anlatma yoktu.

Heyecanımın azalmaya başladığı bir anda okumaya devam ettiğim 48. sayfanın

ortasına doğru metin değişmiş, önceki iki nüshadan tanıdığımız Oğuz kahramanları için kullanılan sıfatlamalar akmaya başlamıştı. Okudukça bu anlatmanın ne olduğunu daha da merak etmiş, bildiğimiz bir Dede Korkut boyu olmadığını fark etmiş, bunun farklı bir anlatma olduğunu düşünerek metni okumaya devam etmiştim. Metni ilk okumam bittiğinde, aradığımı bulmuştum. Bir başlıkla adlandırılmış olmamasına rağmen, bu anlatma bilinen Dede Korkut anlatmalarından farklı bir boydu. "SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ BOY" olabilir miydi? Acaba 13. Dede Korkut boyu olabilir miydi?

Bu anlatmanın bazı noktaları tanıdık geliyordu ama emin olmak için bir karşılaştırma yapmak gerekliydi. Bu konuyu tartışabileceğim en yakınımdaki bilim insanlarında biri olan, yıllardır birlikte çalıştığımız, doktora tez danışmalığını yaptığım, iyi bir Dede Korkut uzmanı olduğunu her zaman her yerde gururla söylediğim Dr. Gürol PEHLİVAN'la konuşmaya karar verdim. Kendisi Manisa'da olduğu için uygun olduğu bir gün geldi. Bilgisayarımdaki yazmanın kopyasının yeni Dede Korkut nüshası ve sona doğru yer alan anlatmanın yeni bir Dede Korkut boyu olabileceğinden bahsettiğimde oldukça heyecanlandı. Hemen metni okumaya başladık ve okudukça ikimizde de var olan soru işaretlerinin yerlerini kesinlik almaya başladı. Dr. PEHLİVAN, yıllar önce yazdığı ve Ötüken Neşriyat'tan yayımladığı doktora tezinde böyle bir anlatma olma ihtimali üzerinde durmuş, iddiasının kanıtı olarak gördüğü bu anlatma, onu son derece mutlu etmişti. Bu bilgi, sadece bizde kalmamalıydı. Zaten birlikte katılacağımız Bayburt Üniversitesi tarafından düzenlenecek olan sempozyumda bunu bilim dünyasıyla paylaşmalıydık.

Bayburt'a gitmeden Muhammed Veli Hoca'ya mesaj yazıp bir bildiri sunacağımı, kendisi hakkında ve nüsha hakkında açıklama yapacağımı ve de bana nüshayı nerede, nasıl bulduğunu ve ayrıca kendi hikâyesi hakkında da yazmasını istedim. Bana, isminin açıklanmasını istemediğini, şimdilik bunun uygun olmadığını belirten kısa bir cevap yazdı. Vatandaşı olduğu ülkede karşılaşabileceği sorunları düşünerek, kendisiyle ilgili açıklama yapmayacağımı belirten bir cevap yazdım.

Sempozyuma daha önce başka bir bildiri başlığı göndermiş olmama rağmen, düzenleme kurulu ile görüşüp bildiri başlığımı değiştireceğimi bildirdim, ancak program basıldığı için yazılı programda değişiklik yapılamayacağını öğrendim, ama bildiri sunumu öncesinde gerekli açıklamayı yaparak yeni başlıkla bildiri sunmam uygun bulundu. Sempozyum için yeni bildirimi hazırladım. İzmir'den Erzurum'a, oradan da kıymetli bilim insanı, kardeşim Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ'in aracıyla Prof. Dr. Ali DUYMAZ'ın da bize katılmasıyla dört bilim insanı, gece geç saatte Bayburt'a ulaştık.

Ertesi gün sabah sempozyum salonuna gittik. Sempozyum programına göre dördüncü konuşmacı idim; ancak bir katılımcının gelmemiş olması nedeniyle üçüncü kişi olarak konuşacaktım. Açılış konuşmaları yapılacaktı ve ben aynı zamanda UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi Başkan Vekili olarak da orada bulunuyordum. Açılış konuşmaları yapıldı ve ardından birinci oturum için davet edildim. İlk iki konuşmacı bildirilerini sunduktan sonra kürsüye çıktığımda,

yılların deneyimine rağmen, oldukça heyecanlıydım. Sunumu görsel olarak hazırladığım için ilk görseldeki bildiri başlığı-yansıya gelince salondaki dinleyiciler dikkatlerini sözlerime ve görsellere yöneltti. Salonun perdesinde yansılar aktıkça orijinal metinden verdiğim kopya görselleri ve anlattıklarım, bütün salonu etkilemişti. Herkes tarihî bir ana tanıklık ettiğinin farkındaydı.

Sunum sırasında, bu kitapta yer alan orijinal metni ne zaman ve nereden elde ettiğimi açıklarken, nüshayı elinde bulunduran kişiyi açıklamaya iznim olmadığını, kendisiyle Kazakistan'da tanıştığımı açıklamakla yetindim.

Bu nüshanın; Türk Dünyası'nın tamamına ait olması ve nüshayı bulan ve bana gönderen kişinin de yaşadığı coğrafyayı da kapsayan kadim adın doğru olacağı düşüncesiyle, "TÜRKİSTAN Nüshası" olarak adlandırılması gerektiğini söyledim. Bildirimin sonunda, bu nüshanın Dede Korkut soylamaları ve bir boyunu içeren "Üçüncü Nüsha" olduğunu, "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun da "On Üçüncü Dede Korkut Boyu" olarak kabul edilmesi gerektiğini belirttim. Ayrıca, Azerbaycanlı bilim insanı ve yazar Kemal ABDULLA'nın *Yarımçak El Yazması* adlı romanın gerçeğe dönüştüğünü, hocam Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN'in sıklıkla kullandığı; "Gerçek hayali aştı." sözleriyle ifade ettim.

Sempozyumdaki oturum bittikten sonra başta yanı başımda oturan bilim insanları olmak üzere pek çok kişinin sorularıyla ve özellikle talepleriyle karşılaştım. Bu soruların çoğu nüshanın nerede olduğu, kim tarafından bulunduğu ve ne zaman yayımlanacağı hakkındaydı. Yazmayı elinde bulunduran kişiden izin almadan, bunu açıklamanın etik olmayacağını her yerde söyledim.

Sonrasında yazılı ve görsel basında pek çok haber yapıldı. Bu haberlerde doğru ve yanlış bir aradaydı. Doğru olan Dede Korkut'un yeni bir nüshasının bulunduğuydu. Yanlış olan ise bu nüshayı bulan kişinin ben olduğum şeklindeki ifadelerdi. Her zaman kullandığım ifade, "Bana elektronik ortamda gönderildi." şeklinde oldu.

Dede Korkut'un yeni nüshasını ve içindeki yeni anlatmayı tanıttığımı öğrenen gerek Türkiye'den gerekse Azerbaycan, Kazakistan, İran ve Türk Dünyası'nın diğer bölgelerinden pek çok dostum ve tanımadığım bilim insanı tarafından arandım. Bazıları duygularını sosyal medya ortamlarında paylaştı. Gönülleri Türk Dünyası sevgisiyle dolu bu güzel insanların güzel sözlerini duymak ve okumak beni de çok mutlu etti. Bu güzel düşünceli insanlara teşekkür ederim.

Diğer taraftan, çeşitli sosyal medya ortamlarında pek çok dedikodu yapıldı. Bunların tamamı cehalet ve kıskançlıktan başka bir şey değildi. Bu türden kıskançlık dolu yazıları görmedim, okumadım; sadece duydum. Bu nedenle de hiçbirine cevap vermedim, vermeyeceğim. Çünkü bu tür yazıları yazanlar, bana göre basittir. Ancak, yıllarını Türkoloji âleminde geçirip "Neden bu bana nasip olmadı?" kıskançlığıyla kendilerine yakışmayan sözleri yazanların, yazdıklarını tekrar okumalarında yarar olduğunu düşünüyorum. Türklük Bilimi sosyal medyadaki bu türden değersiz ve basit, bilime ve insanlığa hiçbir katkısı olmayan yazılarla ilerlemez.

Bu nüshanın bir an önce yayımlanması konusunda da çok fazla istek geldi. Türk

Dünyası'nın her yerinden bir an önce nüshayı görmek ve okumak istediğini belirten pek çok sözlü ve yazılı istek bize iletildi. Bu konuyu Ötüken Neşriyat'la görüştük ve kıymetli editörümüz Göktürk Ömer ÇAKIR Bey, bunu memnuniyetle karşıladı ve eserin neşri için mümkün olanın en iyisini yapacağını söyledi. Bu konuda kendisine ve Ötüken Neşriyat'a müteşekkirim.

Görsel ve yazılı basındaki haberler yanında, sosyal medya ortamlarındaki yazıların çokluğu beni de şaşırtmıştı. Çünkü, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu-SOKÜM İhtisas Komitesi'nde uzun yıllardır konuştuğumuz ve nihayet Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan komisyonları olarak birlikte hazırladığımız "Dede Korkut/Korkut Ata" dosyası, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras "Temsili Listesi"ne 2018 yılında kaydedilmiş; ancak birkaç gazete ve internet sitesi haberi dışında kamuoyunda bir yankı uyandırmamıştı.

Mayıs ayı içinde Türk Akademisi tarafından düzenlenen bir toplantıya katılmak için UNESCO Genel Merkezi'ndeki bir toplantıya gittiğimde görüştüğüm bir başka akademisyenin, arka arkaya sorduğu pek çok soruya muhatap oldum. Önce bizi kutlayan bu kişi, benden yazmayı nerede bulduğum ve içeriği hakkında bilgi edinmeye çalıştı. Kendisine yazmayı gönderen kişi hakkında bilgi vermeyip sadece içeriği hakkında bilgi verdim. Bu toplantıdan birkaç gün sonra sosyal medya ortamlarında cehaletle dolu bir başka haber dolaştırıldı. "Dede Korkut'un Üçüncü Nüshası"nı bulan kişinin tespit edildiği, bu kişinin İran'da Tebriz'de yaşayan bir kişi olduğu haberi İran gazetelerine dayanılarak yazılmıştı. Ancak haberdeki söz konusu kişi, Muhammed Veli HOCA değildi. Yıllardır İran Türkmen bölgesini çalışan bir bilim insanı, aldığı ve okuduğu bu haberi sosyal medyada gururla paylaşıyor, UNESCO Genel Merkezi'nde bana sürekli sorular soran kişi de aynı haberi, kendi sayfasında tekrar tekrar paylaşıyordu.

Bütün bunlar benim Korkut Ata'ma ve Türk Dünyası'na duyduğum aşk ve muhabbeti daha da artırdı. Türklük Bilimi çalışanlarında gördüğüm beklentinin, bir an önce karşılanması gerekliliği kaçınılmaz oldu ve zaten büyük ölçüde hazırladığım bu çalışmayı, tamamladım. İşte elinizde olan bu eserin hikâyesi, böylece tamam oldu.

Bu kitabı hazırlarken okuyucuya kolaylık sağlaması için orijinal metnin tıpkıbasımı ile transkripsiyonlu metin birbirine eşlenerek karşılıklı sayfalar hâlinde verilmiştir.

Diğer taraftan Türkiye Türkçesine aktarılmış metin, orijinalindeki satır sayısına bakılmaksızın anlam esasına göre dizilmiştir. Bu nedenle aktarma metinde satırlar, bazen kısa bazen de uzun olmuştur. Ancak burada da okuyucunun orijinal ve transkripsiyonlu metni takip etme isteği düşünülerek her sayfanın orijinal metindeki sayfa numaraları [1b, 1a] şeklinde gösterilmiştir. Yine orijinal metinde bulunmamasına rağmen soylamalar, orijinal metindeki sırası dikkate alınarak [Soylama-1] biçiminde numaralandırılmıştır. Böylece okuyucunun soylamaları, birbirinden ayırması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bilimsel ve manevî yardımlarını gördüğüm pek çok meslektaşım, çalışma arkadaşım ve öğrencim oldu. Bazılarının ismini mutlaka anmam gerekiyor. Öncelikle bu kitabın özgün metini bulup bilim dünyasının ilgisine

sunan, benimle paylaşan değerli kitap araştırmacısı Muhammed Veli HOCA'ya sonsuz teşekkürler.

Bu kitabın hazırlanmasını sağlayan, ilk metin okuma anından sonuna kadar boş vakitlerinin tamamında yardıma gelen Dr. Gürol PEHLİVAN'a en içten duygularımla teşekkür ederim. Bu kitabın ilk hazırlık çalışmalarından itibaren yanımda olan, tarih ve tarihî silah bilgisi ve de eski metinlere hâkimiyetiyle desteğini gördüğüm, kardeşlik hukukumuz olan çalışma arkadaşım Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN'a hassaten teşekkür ederim. Yine bu çalışma boyunca her zaman yanımda olan, okuma sırasında metnin kontrolünü yapan, yorumlu transkripsiyon ve diğer teknik konularda her türlü desteğini sunan kıymetli öğrencim Dr. Fazıl ÖZDAMAR'a çok teşekkür ederim. Metnin okunmasındaki bazı sorunları aşmamızda bilgi birikimiyle yardımcı olan değerli dostum ve meslektaşım Prof. Dr. Ali DUYMAZ'a müteşekkirim. Bu kitabın dizin hazırlığı ve teknik konularda destek veren Arş. Gör. Recep Efe ÇOBAN'a çok teşekkür ederim. Yine her çalışmamda olduğu gibi, beni bu çalışma boyunca da yalnız bırakmayan meslektaşlarım Doç. Dr. Selami FEDAKAR ve Doç. Dr. Pınar FEDAKAR'a teşekkür ederim.

Türk kültürünün bütün alanlarında yayımladığı eserler yanında, bu kitabı özel bir çaba ile basma ve yayımlama konusundaki ilgi ve desteği için ÖTÜKEN Neşriyat editörü Göktürk Ömer ÇAKIR'a sonsuz teşekkürler. Ayrıca titiz ve özgün çalışmalarıyla bu kitabın en iyi şekilde okuyucusuyla buluşmasını sağlayan ÖTÜKEN Neşriyat çalışanlarına ve bu kitapta emeği olan herkese sonsuz teşekkürler.

Bir kültürel miras olma özelliğini dikkate alarak mümkün olduğu kadar en iyi şekilde hazırlamaya gayret etmeme rağmen, gerek okumada ve aktarmada gerekse diğer kısımlarda bazı eksik ve hataların olması kaçınılmazdır. Bütün bunların şahsıma ait olduğunu kabul eder, siz kıymetli okuyucularımdan peşinen af dilerim. Bana ve yayınevine iletilecek iyi niyetli her eleştiri ve katkıyı dikkate alarak bir sonraki baskıda bunları telafi edeceğimi belirtir, iyi okumalar dilerim.

Okuyucularımız için önsözü, Korkut Ata / Dede Korkut'un bir duası ile bitirelim:

"Hakk Teâlâ devlet ile bilgi versin."

GİRİŞ

Dede Korkut/Korkut Ata geleneği, sözlü ve yazılı yaratıcılığı ile bütün Türk Dünyası'nı sarıp sarmalayan bir kültür ve medeniyet yaratma geleneğinin adıdır. Bu gelenek, sadece bir medeniyet yaratmamış; dünyaya yön veren bir milletin yaşam tarzını ve bu tarz içinde yaşadığı ve tecrübe ettiği pek çok unsuru da beraberinde taşımıştır. Bu gelenek içinde yaratılan her unsur, özgün ve değerli olup bu değerler, sözlü gelenekten alınmış ve zaman içinde yazılı metinlere dönüştürülerek kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Köklü bir geçmişe dayanan bu medeniyet unsurlarının yeni aktarım şekli ise yazılı edebî eserler olmuştur.

UNESCO tarafından bir kültürel miras olarak kabul edilen "Dede Korkut/Korkut Ata Geleneği", Türk kültürü ve edebiyatının en değerli eserlerinden birini üretmiş özel bir araştırma alanıdır. Dede Korkut veya onun dilinden ozanlar tarafından söylenmiş soylama ve boylar, edebî yaratıcılığın özgün yaratmaları olarak uzun zamandır incelenmektedir.

Giriş kısmında ilk olarak "Dede Korkut Kitabı" olarak adlandırılan kitabın yazma nüshaları ve özellikleri hakkında; ikinci olarak da bu kitabın konusu olan yazma nüshanın; müstensihi, yazıldığı yer ve tarihi hakkında genel tanıtımdan sonra bu nüshanın yazı özelliklerini ele alacağız. Üçüncü ve son olarak ise söz konusu kitabın konusu olan yazmanın içeriği hakkında bilgi vereceğiz.

1. Dede Korkut Kitabı'nın Nüshaları

Dede Korkut Kitabı'nın bugüne ulaşan ve bilim dünyası tarafından bilinip incelenen, biri Dresden'de; diğeri Vatikan'da olmak üzere iki yazma nüshası bulunmaktaydı. Üçüncü nüsha ise ilk defa bu kitapta yayımlanmaktadır.

Aşağıda, rahmetli hocamız Muharrem Ergin'den özetle, ilk iki nüsha hakkında tanıtıcı ve kısa bilgi verdikten sonra, bu kitapta yer alan üçüncü nüshayı ayrıntılı olarak tanıtacağız.

1. 1. Dresden Nüshası

Dede Korkut Kitabı'nın ilk yazma nüshası, Dresden Krallık Kütüphanesi'nde, Heinrich Leberecht Fleischer tarafından bulunmuş ve kataloğunda *"Catalogus codicum Manuscriptorum orientalum Bibliothecae Dresdensis, Dresden, 1831, No: 86"* şeklinde Latince olarak tanıtılmıştır. Fleischer, bu nüsha hakkında şu bilgilere yer vermiştir; *"152 yapraklık Türkçe mecmua, küçük 4°, nesih*

yazılı, eski Doğu Türkçesi veya Oğuz şivesi ile yazılmış Kitab-ı Dede Korkut'tur. İç Oğuz ve Taş Oğuz kabilelerinin Muhammed devrindeki maceralarının hikâyeleridir. Kitabın adı bütün hikâyelerde Korkut adında birinin büyük rolü olmasından ileri gelmektedir. Korkut'un dindar, akıllı ve Oğuz kabileleri mensupları arasında büyük itibar sahibi olduğu rivayet edilir." (Ergin 2004: 64).

152 sayfadan oluşmakta ve nüshanın kapağında; *"Kitabı Dedem Korkut alâ lisân-ı tâife-i Oğuzan"* yazan "Dresden Nüshası"nın sağ üst köşesinde; *"tarih-i vefat-i Osman sene 993"*, alt sağ köşeye doğru ise *"Muhabbetname ağzında yazılmıştır."* ifadesi yer almaktadır. Bunların dışında kapakta kitapla ilgisi olmadığı düşünülen başka karalamaların olduğu da görülmektedir. Kapağın arkasında büyük ve küçük olarak iki defa yazılmış Farsça bir beyit bulunmaktadır. Metnin başladığı yaprağın *a* yüzü de yine türlü karalamalarla doludur. Bunu birinci sayfa kabul edecek olursak arkasından gelen ikinci sayfada asıl metin başlamaktadır. Her sayfada düzgün bir nesihle yazılmış 13 satır vardır. Sayfaların çevresi tek çizgi ile çerçevelenmiştir. Metnin içinde gelişi güzel olarak kullanılmış iri noktalar vardır. Anlatmaların başlıkları ile "soylama", "soylamış" gibi bazı kelimeler ve bazı isimlerle girişteki bazı cümleler kalın yazıyla yazılmıştır. Kitap, 304. sayfada son bulmaktadır. Eserin nazım parçaları, belirli bir şekilde yazılmamış ve bütün metin sayfalara nesir gibi doldurulmuş olup anlatmaların başlıkları için de başlık yapılmamıştır (Ergin 2004: 64-65).

Bir mukaddime ve on iki boy (anlatma) yer alan Dresden Nüshası'nda kitabın mukaddime kısmı, Dede Korkut'u takdim için yazılmış olup iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Dede Korkut tanıtılmakta ikinci kısımda ise Dede Korkut'un çeşitli konulardaki hikmetli sözleri yer almaktadır. Dresden Nüshası'nda "Mukaddime"nin ardından şu on iki anlatma yer almaktadır:

1. Dirse Han oğlı Buğaç Han boyı
2. Salur Kazanun ivi yağmalanuğı boy
3. Kam Pürenün oğlı Bamsı Beyrek boyı
4. Kazan oğlı Uruz Bigün tutsak olduğı boy
5. Duha Koca oğlı Delü Dumrul boyı
6. Kanlı Koca oğlı Kan Turalı boyı
7. Kazılık Koca oğlı Yigenek boyı
8. Basat Depegözi öldürdügi boy
9. Begil oğlı Ermen boyı
10. Uşun Koca oğlı Segrek boyı
11. Salur Kazan tutsak olup oğlı Uruz çıkardığı boy
12. İç Oğuza Taş Oğuz âsi olup Beyrek öldügi boy (Ergin 2004: 64-65).

1. 2. Vatikan Nüshası

Bir mukaddime ve beşi tam, altı anlatma yer alan Vatikan Nüshası", *"Hikâyet-i Oğuznâme-i Kazan Beg ve Gayri"* başlığını taşımaktadır. Vatikan Kütüphanesi'nin Türkçe yazmalar kısmında 102 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha, başka bir risale ile birlikte ciltlenmiştir. Bu cildin 2.-58. yaprakları arasında bulunan ilk risalesi, "Hikâyet-i latife-i ucube ve mahcube-i zarife" adlı eserdir. Dede Korkut Nüshası ise bundan sonra başlamakta ve 56 b ile 106. yapraklar arasında bulunmaktadır. 20,5x15,2 eni boyunda olan Vatikan Nüshası, baştan-başa harekeli bir nesih ile yazılmış olup her sayfada 13 satır vardır. *"Hikâyet-i Oğuzname-i Kazan Beg ve Gayri"* adını taşıyan bu nüsha da hep nesir şeklinde yazılmış olmakla beraber bazı yerlerde manzum parçaların mısra bitimlerinde biraz açıklık bırakılmıştır. 97.-98. sayfaları içine alan sondan bir evvelki yaprak kopmuştur. Nüsha, 99. sayfada sona ermektedir (Ergin 2004: 65-67).

Vatikan Nüshası, anlatmaların sayısı bakımından eksik bir nüsha olup Mukaddime" ile birlikte şu altı anlatmayı içermektedir:

"1. Hikayet-i Han oğlı Buğaç Han
2. Hikayet-i Bamsı Beryik Boz Atlu
3. Hikayet Salur Kazanun evi yağmalanduğıdur
4. Hikayet-i Kazan Begün oğlı Uruz Han dutsak olduğıdur
5. Hikayet-i Kazılık Koca oğlı Yegenek Beg
6. Hikayet-i Taş Oğuz İç Oğuza asi olup Beryek vefatı" (Ergin 2004: 66).

Vatikan Nüshası ile Dresden Nüshası arasında birçok kelime, ibare ve dil ayrılıkları vardır. Fakat bu ayrılıkların, Vatikan Nüshası'nın serbest istinsahla elde edilmiş olmasından ileri geldiği düşünülmektedir. Yani Vatikan Nüshası'nın müstensihi, metni oluştururken önüne aldığı nüshaya tam bağlı kalmamış, onun birçok yerini kendisine göre değiştirerek çok serbest bir istinsah yoluna gitmiştir. Nüshaların karşılaştırılmasında ortaya çıkan ipuçları, iki nüshanın birbiri ile ilgili olduğunda şüphe bırakmamaktadır. En azından, her iki nüshanın da ortak bir nüshaya dayandığını kabul etmek gerekir (Ergin 2004: 68). Vatikan müstensihinin yaptığı değiştirmelerin bir kısmının, onun dünya görüşüne bağlı olduğunu da vurgulamalıyız (Pehlivan 2015: 454-477).

1. 3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası

Elimize bu sene (2019) ulaşan Dede Korkut Kitabı'nın Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası'nın orijinal metnini, transkripsiyon yapılarak Latin harflerine aktarılmış metnini ve Türkiye Türkçesine aktarılmış metnini, okuyucu ilk defa bu kitapta görecektir. Ancak bunların daha iyi anlaşılabilmesi için

Üçüncü Dede Korkut Nüshası hakkında aşağıdaki bilgileri vermenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

1. 3. 1. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası'nın Genel Özellikleri

Bu nüsha, pdf biçiminde olduğu için kitap ve kâğıt özellikleri hakkında bilgi veremiyoruz. Elimizde bulunan nüsha, 31 varaktır. Sayfalar numaralanmamış, yazma eserlerin usulü takip edilerek yazıcı tarafından takip eden sayfanın ilk kelimesi önceki sayfanın alt kısmındaki boşluğa yazılarak gösterilmiştir. Her sayfa, yaldızla çerçevelenmiş; ana metin, bu çerçeve içine yazılmıştır. Metin, genel olarak "nesta'lik" yazı karakteriyle yazılmıştır. Metnin kenar boşluklarına yazıcı tarafından anlamı bilinmeyeceği düşünülen sözcüklerin açıklaması, üstleri kırmızı ile çizilerek yazılmıştır. Metin içinde ise bir yerde rakam kullanılmıştır. Biz bu kelimeleri, transkripsiyonlu metinde dipnot yöntemiyle verdik. Çerçeve içindeki yazılar çoğunlukla siyah mürekkeple yazılmış olup sadece üç noktada kullanılan arasözler, kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Her sayfada genellikle 14 satırlık yazı bulunmaktadır. Yazıda gerekli olmadıkça hareke kullanılmamış, sadece özel isim veya yanlış okuma ihtimali düşünülen bazı kelimelerde hareke kullanılmıştır. Yazıda durakları gösteren bir işarete yer verilmemiş, iki cümle arasında daha fazla boşluk bırakılmıştır. Satırlar arasındaki boşluklar, eşit olmakla birlikte; bir soylama bitip yenisine başlanırken arada biraz daha fazla boşluk bırakılmıştır.

Yazıda hiçbir soylama veya sonda yer alan anlatmaya başlık konulmamıştır. Bu durum, diğer nüshalar için de geçerli olup metinlerin sözlü gelenekten alındığı izlenimini uyandırmaktadır.

Müstensihin bazı sözcükleri farklı yazmış olması, metinde yer yer dikkat çekmektedir. Örneğin; sayfa 16/13'te "Eyle demde" şeklinde yazılmış olan ifade, sayfa 17/2'de "Eyle günde" biçiminde; sayfa 8/14 ve 14/1'de "Boynı yoḳın" biçimindeki ifade, sayfa 20/6'da "Boynı yoġun" biçiminde yazılmıştır. Yine birkaç yerde noktanın unutulması ile farklı anlama gelecek sözcük yazımları vardır. Örneğin; sayfa 33/2'de "üç otuz" yapısı yazılması gerekirken, "oḫ otuz" biçiminde yazılmıştır. Müstensih, genelde dikkatli olmakla birlikte yukarıda verdiğimiz örneklerde olduğu gibi birkaç noktada yazım yanlışı yapmıştır.

Nüshanın elimizdeki ilk sayfasından 48. sayfasına kadar farklı konularda yazılmış 23 adet soylama bulunmaktadır. 48. sayfanın 7. satırından itibaren "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" şeklinde adlandırdığımız anlatma yer almakta ve bu anlatma, 61. sayfada son bulmaktadır. Metnin son kısmında ise *"Hacilu'ya Allah rahmet eylesin."* şeklinde bir dua bulunmaktadır. Bu ifade, bu metnin Hacılı adlı birine sunulduğunu düşündürmektedir.

Orijinal metinden sonra, yine 61. sayfada farklı bir yazı karakterinde ve farklı bir mürekkeple Farsça üç beyit yazılmıştır.[1] Yine bu son sayfanın kenar boşluklarına kurşunkalem veya benzeri bir kalemle ve de farklı bir yazı karakterinde Farsça iki beyit ve bazı tarihler yazılmıştır.[2] Bütün bunlar, bu yazmanın farklı kişiler tarafından farklı zamanlarda okunduğunu ve okuyan kişilerin metnin sonuna kendileriyle ilgili tarihleri koyduğunu düşündürmektedir.

1. 3. 2. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası'nın Yazarı, Dili ve Tarihi

Metnin yazıya geçireni hakkında mevcut yazma içinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 61. sayfanın son kısmında ise *"Hacilu'ya Allah rahmet eylesin."* şeklinde bir dua bulunmaktadır. Bu ifade, bu metnin Hacılı adlı birine sunulduğunu düşündürmektedir.

Nüshanın dil özellikleri hakkında kesin bir şey söylemek, alanımız olmadığı için uygun olmamakla birlikte nüshada kullanılan dilin günümüz Türkçesine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Oğuz Türkçesi grubuna ait olan bu yazma metin, Kıpçak grubundan pek çok kelime ve eki de barındırmaktadır. Yazılı metin, Türkmen Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi özelliklerini yoğun bir biçimde yansıtmaktadır. Bu da metni yaratan ile yazıya geçirenin farklılığıyla ilişkilendirilebilir.

---

[1] Bu sayfada metnin bittiği kısmın altında, muhtemelen kitaba sahip olup onu okuyan bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılan, farklı bir imla ve yazı tarzında, farklı bir kalemle yazılmış aşağıdaki Farsça üç beyit yazılı olup metin ve tercümesi şöyledir:
"Men neveştem ḫet bemaned yadegar (**Ben yazdım, hattım hatıra kalsın diye**)
Men nemanem ḫet bemaned yadegar (**Ben kalmazsam hattım hatıra kalsın**)
Be-yadegar neveştem men in ketabet ra (**Bu yazıyı hatıra olarak yazdım**)
Vegerne in ḫet-e men layek-e ketabet nist (**Yoksa benim bu hattım yazmaya layık değil**)
Her ke ḫaned doa teme' darem (**Kim okursa, ondan dileğim dua olur**)
Zanke men bende-ye gonahkarem (**Çünkü ben günahkâr bir kulum**)."

[2] Bu sayfanın kenarında ise, muhtemelen yine kitaba sahip olup, okumuş bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılan, farklı bir imla ve yazı tarzında, farklı bir kalemle yazılmış aşağıdaki Farsça iki beyit, kenar notun yazım tarihi ve notu yazan kişinin adı yer almaktadır.
"Şebi Mecnun be Leyli goft ke; Ey mehbub-e bi-hemta (**Bir gece Mecnun Leyla'ya 'Ey benzersiz sevgilim**)
To ra aşek şeved peyda veli Mecnun neḫahed şod (**Sana âşık olan biri bulunur ama Mecnun olamaz.' dedi**)
Şeb-e Zefaf kem ez teḫt-e padeşahi nist (**Zifaf gecesi padişahlık tahtından geri kalan değil**)
Be-şert-e inke peser ra peder koned damad (**Bu şartla ki oğlanı babası damat ede**)
Tehrir fi şehr-e Zilhecce Zilhecce (**Zilhicce ayında yazıldı**)
E'yd-e Novruz-e Soltani (**Sultan Nevruz Bayramı['nda]**)
1353
[Bu yazıyı yazan kişinin imzası]
1944."

Metnin yaratım tarihi, diğer Dede Korkut boylarında olduğu gibi oldukça tartışmalı bir konudur. Yazıya geçirilme tarihi hakkında nüshada herhangi kayıt yer almamaktadır. Bu konu hakkında Ahmet Bican Ercilasun hocamız, yayımladığı makalesinde bizim sunduğumuz bildirideki metinlerin dil özelliklerinden hareketle, bu nüshanın 17.-18. yüzyıllar arasında yazıya geçirilmiş olma ihtimalinin güçlü olduğunu vurgulamıştır (Ercilasun 2019). Biz de metnin tarihselliği bakımından bunun doğru olabileceğini; ancak yapılacak ayrıntılı incelemeler sonucunda yaklaşık bir tarih tespit etmenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Metnin tarihi hakkında hatırlatmamız gereken bir başka husus ise son sayfanın kenar boşluğuna eklenmiş olan ve başka biri tarafından sonradan yazıldığı anlaşılan tarihlerle ilgilidir. Bu kenar notlara bakılarak bir yanlışlığa düşülmemelidir.

1. 3. 3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası'nın İçerik Özellikleri

Dede Korkut Kitabı'nın bu üçüncü nüshası, çoğunluğu soylama adı verilen metinlerden oluşmaktadır. Orijinal metinde başlık olmadığı için bunların sayısını tespit etmek, Türkiye Türkçesine aktardığımız metinde; konusuna göre her metnin başına "Soylama-1" vb. gibi numaralar verdik. Buna göre nüsha içinde konuları bakımından farklı 23 adet soylama bulunmaktadır.

Bu soylamalar geniş bir konu dağılımı oluşturmakla birlikte, genel bir özetleme yapılacak olursa en çok dikkat çeken ilk özellik doğal hayattır. Bu konuda öncelikle yeryüzü şekilleri, toprak, dağlar, ovalar, ormanlar, sazlıklar, sular, göller, çaylar; gökyüzü unsur ve olayları güneş, ay, yıldız, yel, bulut, şimşek, fırtına gibi unsurların çeşitli özellikleriyle isim ve sıfat tamlamalarından yararlanılarak kullanıldığı görülür.

Soylamalarda dikkat çeken bir diğer unsur, bitkilerdir. Çeşitli dağ otları, dağ çiçekleri, su kenarında yetişen bitkiler yanında insan ve hayvan yiyeceği bitkiler de aynı şekilde tamlamalarla metinlerde kullanılmıştır.

Bir başka unsur ise hayvanlar olup bu konuda oldukça geniş bir gözleme dayalı tanımlamalara yer verilmektedir. Yeryüzü ve gökyüzündeki yırtıcı ve çeşitli vahşi hayvanların, örneğin aslan, kaplan, kurt, kartal, doğan, şahin, laçın, akbaba vb. gibi, her hareketi mükemmel bir ayrıntıyla açıklanmıştır. Yine soylamalarda bu yırtıcıların avı olan geyik, yaban keçisi, tavşan, kaz ve ördek de tanımlanmaktadır.

Soylamalarda dikkat çeken bir başka unsur ise silahlardır. Silahlar da ayrıntılı bir şekilde tanıtılmakta; nasıl ve neden yapıldıkları, nasıl kullanıldıkları tamlamalarla anlatılmıştır. Bunlar arasında; ok, yay, kılıç, mızrak ve gürz dikkat çekmektedir.

Soylamalarda bölge, şehir ve illerden bahsedilip âdeta Dede Korkut coğrafyası çizilmekte; Kazakistan'ın Mangışlak bölgesinden, Kafkasya, Rumeli ve Mısır'a kadar uzanan bir coğrafya tanıtılmakta ve bazı şehirler, kültürel hafızadaki unsurlarıyla açıklanmaktadır. Bu durum da Oğuz boylarının tarih boyunca doğudan batıya yaşadıkları coğrafyanın genişliğini göstermektedir.

Soylamalarda bir başka dikkat çeken unsur ise Oğuz beyleridir. Bunlardan, Bayındır Padişah, Kazan Bey, Kara Göne, Kara Budak, Han Afşar, Yegenek ve Bügdüz Emen ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

Yine İslam diniyle ilgili unsurlar dikkati çekmektedir. Allah, Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hatice, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin çeşitli dinî özellikleriyle tanıtılmıştır. Ayrıca Hızır ve İlyas, evliya ve enbiya ad ve kavramları bu metinlerde kullanılmıştır. Diğer peygamberlerden telmihle bahsedilirken Davut, İbrahim, İsmail ve İdris peygamberlerin adları ve yaşadıkları önemli olaylara telmih yapılmaktadır.

Soylamalarda vurgulanan önemli bir unsur da yerleşiklik ve göçebeliktir. Çadır, otağ, ev, bark vb. gibi unsurların farklı kullanımları olmakla birlikte genel olarak göçebe hayatın ayrıntılı tasvir ve tavsiye edilmiş olması soylamaların ortak özelliği olarak dikkat çekmektedir.

Soylamalarda en çok vurgulanan unsurlardan biri de kavramlardır. Özellikle iyi ve güzel insan tipi sürekli olarak vurgulandığı gibi cesaret, yiğitlik, özgürlük, dostluk ve düşmanlık, erdemli olma, akıllı olma, saygı, sevgi, kardeşlik, arkadaşlık, yoldaşlık, aile, çocuk, ebeveynlik, evlat gibi toplumsal ve ahlakî değerler tekrar tekrar işlenmiştir.

Nüshadaki boy veya anlatma sayısı 1 (bir) adettir. Nüshanın 48. sayfasının 7. satırından başlayan ve bir anlatmaya giriş mahiyetinde olan bu kısımda ilk olarak Salur Kazan'ın sıfatlamalarıyla başlanmış ve sonrasında Aras Nehri çevresini ve Kars yöresini fethi anlatılmıştır. Bu kısım, ilk bakışta farklı bir anlatma gibi görünse de Kazan'ın, yedi başlı ejderha ile olan mücadelesine bir hazırlık mahiyetinde olduğu hemen anlaşılmaktadır.

Bu türden anlatmalarda kurgunun nasıl geliştiği ve sonlandığı bir bütün olarak incelendiğinde yapı parçaları arasındaki ilişki daha açık görülür. Bu konuda farklı örnekler vermek mümkündür. Dede Korkut Kitabı'nın Dresden Nüshası'nda bulunan "Dirse Han Oğlu Boğaç Han" anlatmasında; Boğaç'ın doğumu öncesinden başlayan ve doğum ve ad almayı kapsayan kısım ile Boğaç'ın Kadılık Dağı'na avlanmaya gitmesinden, yaralanması ve anlatma sonunda babasını hain kırk yiğidin elinden kurtarmasına kadar olan kısım birbirinden ayrılabilir. Benzer bir durum, "Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı" anlatması için de söz konusudur. Bu anlatmada da Kan Turalı'nın Selcen Ha-

tun'u almak için Trabzon'a gitmesi ve canavar gibi hayvanlarla dövüşüp onları yenerek tekfur kızı Selcen Hatun'la evlenmeyi hak kazanmasına kadar olan kısım ile Oğuz yurduna dönerken takip edilmesi ve savaşıp galip gelmesi birbirinden yapı olarak ayrılabilir, ancak bu ayrıma anlatmanın geri kalanını göz ardı etmeyi gerektirir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere bir kahramanın asıl ulaşması gereken nihai hedef önemlidir ve onun daha önceki başarıları sadece son harekete bir hazırlık mahiyetindedir. Buna göre, Kazan'ın kendisine gelen haberle ki, bu kısım oldukça kısa ve tekrarlardan oluşur, bir mücadeleye girer ve kazanır. Bundan sonra asıl büyük mücadele başlamakta ve yedi başlı ejderhayı öldürüp, Oğuz'a dönmekte ve Bayındır Padişah'ın huzuruna çıkmaktadır. Buradaki yapı, bütüncül olarak değerlendirildiğinde anlatmanın asıl bitmesi gereken yer olan Oğuz yurdunda ve Bayındır'ın huzurunda yapılan toyla tamamlanması gerektiği anlaşılacaktır. Bu nedenle bu nüshada iki anlatma olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır.

Bu anlatmaya konu olarak bakıldığında; Oğuz beylerinin savaşma nedenleri, nasıl bir devlet ve ordu düzenine sahip oldukları, beylerin unvanları ve fetihleri gibi unsurlar kısaca özetlendikten sonra, esas olarak doğaüstü bir güce sahip olan ejderha ile savaşma ve onu alt etme konusu işlenmiştir.

Türk kültüründe ejderhanın özellikleri hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Bunları kısaca özetlersek; ejderha, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren çeşitli şekillerde tasavvur edilmiş mitolojik bir varlıktır. Mitik anlatmalarda ejderha; vücudu pullarla kaplı, ön ayaklarını aslan, kartal veya şahinden almış bir yılan veya timsah olarak tasvir edilir. Çoğunlukla kanatları olan ve çeşitli hayvanların farklı özelliklerine sahip bir hayvan birleşimi şeklindedir. Ejderhanın genel özellikleri arasında ateş püskürmesi, farklı sesler çıkarabilmesi, bir hazineyi koruması; mağara, göl, dere veya bulutlarda yaşaması ve su kaynaklarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Farklı kültürlerde ejderha çok başlı olup yılan, kertenkele veya timsah gibi sürüngen bir gövdeye sahip ve kuşlar gibi kanatları olan bir tür uçan yılan şeklinde anlatılır.

Pertev Naili Boratav, "ejder" veya "ejderha" şeklinde söylenen kelimenin, Farsça bir sözcükten türemiş olduğunu kabul eder. Boratav'a göre çeşitli anlatmalarda "evren" olarak da adlandırılan bu varlık, genellikle çok iri bir yılan şeklinde tasvir edilir. Boratav, Dede Korkut anlatmalarına atfen Salur Kazan'ın sıfatlamalarında geçen "yedi başlı evreni" öldüren Kazan isimli bir kahraman olduğundan bahseder. Boratav, Türk mitik düşünce ve tasavvurlarında ejderhanın ağzından ateş çıkarabilen "yedi başlı bir canavar" olarak tasvir edildiğini de belirtir. Ejderha, mağaralarda yaşar ve doyurulması için ona küçükbaş hayvan sunulur. Ejderhanın kökeniyle ilgili düşüncelere değinen Boratav, bu

varlığın bir dişi geyik tarafından dünyaya getirildiğinin düşünüldüğünü ya da bir dişi geyiğin Süreyya (Ülker) yıldızının bir bakışıyla gebe kalması sonucu doğduğuna inanıldığını belirtir (Boratav 2012: 66-67).

Bu anlatmadan hareketle Türklerin kendilerine zarar verecek doğaüstü güçleri temsil eden ejderha ile nasıl savaşılacağını, onu alt etmenin yolları ve onun sahip olduğu güçten nasıl yararlanılacağını bildikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Dede Korkut Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası; Türk Dünyası'nın, Türk boylarının sahip olduğu medeniyetin temelinde var olan unsurları aktarmaktadır. Bu unsurların başında "Kut Sahibi İnsan" olarak yaşamak gelmektedir, Kut sahibi bir kişi; milletini bilen ve seven, ailesine ve toplumuna sahip çıkan, dostunu ve düşmanını seçen, her türlü zorluk ve zorbalıkla mücadele etmekten kaçınmayan, mücadele etmek için gerekli ve yeterli eğitimi almış, doğaya ve doğada bulunan her canlıya saygılı olan kişi olarak tanımlanmıştır.

Kaynaklar

Boratav, Pertev Naili. (2012). *Türk Mitolojisi: Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. Çev. Recep Özbay. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Ercilasun, Ahmet. (2019). *"Dede Korkut'un Yeni Nüshası Üzerine Konu-Bağlantılar-Yer-Zaman-Okuyuş." Dil Araştırmaları*. S. 24, s. 7-13.

Ergin, Muharrem. (2004). *Dede Korkut Kitabı-I*. Ankara, TDK Yayınları.

Pehlivan, Gürol. (2015). *Dede Korkut Kitabı'nda Yapı, İdeoloji ve Yaratım*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ORİJİNAL METİN (TIPKIBASIM)
TRANSKRİPSİYON

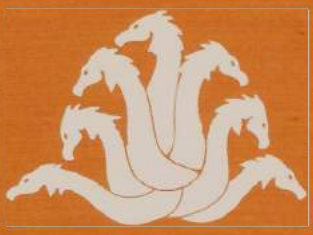

METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

I. Arap harfinin bitişimsiz biçimi	**III.** Aktarımda kullanılan büyük harf karşılığı
II. Bu harf için kullanılan terim	**IV.** Aktarımda kullanılan küçük harf karşılığı

I	II	III	IV
ا,آ	elif	A / Ā / E	a / ā / e / yerine göre öteki ünlüler
ب	be	B	b
پ	pe	P	p
ت	te	T	t
ث	şe	Ş	s
ج	cim	C	c
چ	çim	Ç	ç
ح	ḥa	Ḥ	ḥ
خ	ḫı	Ḫ	ḫ
د	dāl	D	d
ذ	ẕel	Ẕ	ẕ
ر	re	R	r
ز	ze	Z	z
ژ	je	J	j
س	sin	S	s
ش	şın	Ş	ş
ص	ṣad	Ṣ	ṣ
ض	żad	Ż	ż
ط	ṭı	Ṭ	ṭ
ظ	ẓı	Ẓ	ẓ
ع	ʿayın	ʿA	ʿa
غ	ġayın	Ġ	ġ
ف	fe	F	f
ق	ḳaf	Ḳ	ḳ
ک	kef	K / G	k / g / ñ
نک	nunkef	Ñ	ñ
ل	lam	L	l
م	mim	M	m
ن	nun	N	n
و	vav	V	v / yerine göre o / ö / u / ū / ü
ه	he	H	h / ı / i / ī / a / e
ی	ye	Y	y / yerine göre é / ı / i / ī

حق تعالی کو کدنگ قسه آن اندور دی آری دین ما محمده او قومانا قیچونگ

جبرئیل کلدی کتو ردی براقی جیبیوم دوستوم اولن

اول براقی مینسونگ معراجه کلما قیچونگ چون دوست

دوسته یتیشدی توقسن بریمین کلمه اورتالو قدنگ کلدی کچدی

اخر صون دانیشدی آری دین لو دوست محمد امت سوزین رحمت ایله

شفقت قیچونگ او چما قلری دوزندی حوریلری برندی آری دین ما

دوست محمد کلور او چما قونگ قاپوسینی آچما قیچونگ علی میندی

دلدلی قورشاندی ذوالفقاری کفاره قیلیچ چالدی هم دینچونگ

سلیمان نبی ایدی مرتبه سی هم چوق ایدی کوک اوزینگ

او چار قوشی فرمان ایتدی حق تعالا سلیمانه سایبانچونگ

داود نبی جبا دار ایدی زره یتورور دی داشدنگ پولاد سیزدی

حق تعالا قدرتیندنگ داود ده فرمانچونگ مناجاتده سویلشدی

ابراهیم خلیل الله خواجه سیلن یا الهامنوم اوغلوم یوخدورسن اوغلان

ویرکیل بنگا اوزاد غلومی کسیم یولوکنده قربانچونگ الله اسمعیل

[1b] Ḥaḳḳ Teʿālā gökdeñ Ḳur'ānı indürdi, arı dīnli Muḥammede oḳumaḳ-içüñ;
Cibril geldi getürdi Burāḳı, Ḥabibüm, dostum olan,
ol Burāḳı minsüñ, Miʿrāca gelmaḳ-içüñ; çün dost
dosta yétişdi, toḳsan bir miñ kelime ortalıḳdañ geldi, géçdi;
āḫir şoñ danışdı, arı dīnlü dost Muḥammed, ümmet sözin raḥmet-ile
şefḳat-içüñ; uçmaḳları[1] düzündi, ḥurīleri bezendi, arı dīnli
dost Muḥammed gelür uçmaḳuñ ḳapusını açmaḳ-içüñ; ʿAlī mindi
Düldüli, ḳurşandı Ẕülfiḳārı, küffāra ḳılıc çaldı hem dīn-içüñ;
Süleymān Nebī-idi, mertebesi hem çoḳ-idi, gök üzindeñ
uçar ḳuşı fermān étdi Ḥaḳḳ Teʿālā, Süleymāna sāyebān-içüñ;
Davud Nebī cebedār-idi, zırh yetürürdi, daşdañ polad sızdırdı[2]
Ḥaḳḳ Teālā ḳudretindeñ, Dāvuda fermān-içüñ; münācatda söyleşdi
İbrahim Ḫalilullah ḫocası-y-ilen; yā İlāhī menüm oġlum yoḫdur, sen oġlan
vérgil baña, öz oġlumı keseyim yoluñda ḳurbān-içüñ; Allah İsmaʿili

[1] Uçmaḳ: Behişt, maʿnāsınadur ve havada uçmak maʿnāsına daḫī gelür, nitekim bu beytde iham üslūbu ile her ikisi vaḳʿi olmışdır;
Oḳlarıdın ḳoşdıñ öldüm cānum ol küy-ı ārzū,
Uçmaḳ istermin velī gör kim pür-vebālim budur,
Maʿşūḳ kūyını behişt démişdir.

[2] Sızdırdı: Şızdurdı démekdür, yaʿnī terşīh ve neşr étdürdi bile kim Lütfī eşʿārında gelür;
Vefāda Lütfiyā tapdı firāḳ-ı dünyādır,
Néce geh seyr-i ġürūb altundıñ imtinā ḳıldı.

ابراهیمه اینده ویردی اپاردی عرفات داغینه اسمعیله پچاق چکدی
پچاق اونکا کارایتمدی بوینوزی بوریه قوچ اندوردی حق تعالی قدرتیندن
اسمعیله قربانچونک ده دم قوزقود قیرخ شاکرده ویرنصیحت
آلپ لرد عاقیلا یونک جوانمرد لری کوربانچونک
بوسویده دده نونک مدعاسی بود ورکه هرکیم بلکه هرنسته اوزه تحدیده ویرکلیسه
اولسه یعنی دور اهل استعدادی کمال تحصیلینه ترغیب ایدوب موعظه ایلر
آغیز آچوب بیراللهونک آدینی کیم ادامزاد اوغلی ارنلر کونکا ایچینده موجود
کرک الله علی آری قرآن آچوبنی کیم اوخومزاد خود اوغلی دوغری
دوتسه بودنیاده عالم کرک ذکر الله آلوی کینک کعبه کیمیدار مز
وارسه کلسه آزماسه آزدیماسه صدقی بیتون نیتر دوزدین یولینده
حاجی کرک آق اکلکی یول خوانی حق یولینده کیمیدر مز انکینه
رقینک ابراهیم الخلیل کیمی سنی کرک شاه مردان علی کیمی
جوانمرد آرزو اخی کرک اول علینونک اوغلانلری آدی کوچک
آری دینلی دین سوری صفایوزلی محمد ونک نواده لری خدیجه الکبری

[2a] İbrahime onda vérdi, apardı ʿArafāt Dağına, İsmaʿile pıçaḳ çekdi,
pıçaḳ oña kār étmedi, boynuzı burma ḳoç indürdi Ḥaḳḳ Teʿālā ḳudretinden
İsmaʿile ḳurbān-içüñ; Dedem Ḳorḳud ḳırḫ şākirde vér naṣīḥat,
alplar duʿā ḳılayuñ civānmerdleri görmaḳ-içüñ,
bu soyda Dedenüñ müddeʿāsı budur ki, her kim, belki her neste öz ḥaddinde ve kemālinde
olsa yaḫşıdur, ehl-i istiʿdādı kemāl-i taḥsīline terġīb édüb mevʿiẓe éyler.
ağız açub bir Allahuñ adını kim adamaz, adaduġı erenler göñli içinde, mümin ḥaḳir
gerek; Allah ʿilmi arı Ḳur'an açubanı kim oḫumaz, oḫuduġın doġrı
dosta bu dünyāda ʿālim gerek (ẕeki);[1] Allah evi géñ Kāʿbeye kimler varmaz,
varsa gelse, azmasa azdurmasa, ṣıdḳı bütün, niyyeti düz, dīn yolında
ḥācı gerek; aḳ ekmegi bol, ḫvānı Ḥaḳḳ yolında kimler vérmez; ekmegine
ḳıyañ İbrāhimü'l-Ḫalīl kimi seḥi gerek; Şāh-ı Merdān ʿAlī kimi
civānmerd er daḫī gerek; ol ʿAlīnüñ oġlanları adı gökçek,
arı dīnli, dīn serveri, ṣafā yüzli Muḥammedüñ nevādeleri Ḫadīce-ilen

[1] Ẕekī: Ẕekī fehimlü ve şuʿurlu.

فاطمه آنا نونگ سوگولری دین عشقیندہ شہید اولنگ غازیلر امام حسن

امام حسین کیمر شہید کرک پیغمبر ونگ بیر درویشیدر شہید ایشیدوب

اوزاوتوزایکی درویشہ کلبتین سالدی درویشلر ونگ دوزکولی یارنمر ونگ

سر یاری سلطان ویس القرن کیمر درویشی کرک قارا

پولاد ساوتلیج کیمیر آلزدین یولیسنده ترسا دینا کافره کیملر چالنر قلیج چالنر

یرلر آچلنگ باشلر کسلنگ جلبر آلنگ شامی آلنگ آلتون تخت مصرده

سلطان اولنگ شام آتا شام بدوا ایک یایا خدنگ اوغلی چاپه کیرسه

چالوبا چال قارا قوش قینا قلا قارا بورکوت صفاقلا یاتزاویزدولتلو

سرحدلر ونگ یاماجی قلعه لر ونگ کلیدی دشمن لر ونگ توزتوبی

بورجلر ونگ غرجلوغی بالاناجلر ونگ کچکسی مسجد لر ونگ چراغی

غزینلر ونگ آرخاسی آدابا سه یرینده هیبتلنگ یرادمر ولنگ

غضنفر هیبت ایلن باجنده یورک پارنگ ایاغین اوزنکویه باسنده

دومدر توبان کرجستانه اورکوصالنگ اولالدوغجه عبوسی غازانلر

آسی قارا کونیه امید اولنگ بویولدوغجه دشمنونگ اودین یارنگ

غازی مهر

[2b] Fāṭıma ananuñ sevgüleri dīn ʿaşḳında şehīd olañ ġāziler,[1] İmām Ḥasan, İmām Ḥüseyin kimi şehīd gerek; Peyġamberüñ bir dişini şehīd éşidüb öz otuz iki dişine kelbetin saldı, dervişlerüñ düzgüni, sārbānlaruñ sermāyesi, Sulṭān Veyse'l-Ḳaran kimi derviş gerek; ḳara polad, sav ḳılıcı kimler almaz dīn yolında, tersā dīnli kāfirlere kimler çalmaz; ḳılıc çalan, yérler açañ, başlar keseñ, Ḥalebi alañ, Şāmı alañ, altun taḫt-ı Mışırda Sulṭān olañ, Şām atlı, Şām bidevli, ig yaylı, ḥadeng oḫlı, çapa girse çalumlı, çal-ḳaraḳuş ḳıynaḳlı, ḳara bürküt şıfātlı, yatmaz uyumaz devletli,[2] serḥadlerüñ yamacı, ḳalʿalaruñ kilīdi, düşmenlerüñ ḳorḳusı, borçlularuñ ḫarçluġı, yalanaçlaruñ géyecegi, mescidlerüñ çerāġı, ġarīblerüñ arḫası, Adabasa yérinde, heybetindeñ yér omrulañ, ġanīmine heybet-ilen baḫanda yürek yaran, ayaġın üzengüye basanda doḳuz tuman Gürcistana ürkü şalañ, ulalduġıca ʿammusı Ġazan, atası Ḳara Göneye ümid olañ, büyüldüġice düşmenüñ ödin yarañ,

[1] Ġāzī: Meşhūrdur ki, Veyse'l-Ḳaran éşitmiş, Resūlullahuñ bir mübārek tişi savaşda küffār daşı żarbıyle şehīd olunmuşdur, meger yañluḳ yolındañ öz bir tişiñ çekdürdi, yéñe belki ḫażretüñ bu tişi dökülüb bir özge tişin daḫī tahmu dişlerin çekdürdi.

[2] Uyumaz: Bu maḳāmda ḫāb éylemez maʿnāsınadur.

قاریدوغجه غنیمه قان قوسه ورنگ قالین اوغوزونگ یوکروکی اوغوز

ایچینده یک قلم ایشیک آقاسی باشی قارابوداق کیمسه قلیچیه پهلوان سیره نشینه

بهادر غازی کرک ساری اوغوزونگ وصفیندر کیم سویله مرچالدی قوپوز

بوسر بولدی سوی یتوردی بیات اری خیرین یاخوب ساغیشلغ ده دم کیمی

بیلکه کرک ده دم دیرحق تعالی دولتین بیلکی ویرسونگ

ده ده نونگ بوسویده مطلب بودور که هرممکن محتاج دور

انسان که اکمل ممکناتدور محتاج اولق دولیسی هرکیم دنیادا آفوت رفاهیچون هرنه محتاج اولور

حکمت بالغه مجمع دونگ اولاری محتاج ایلیه علی ایده بوردور

قارشی یاتان قارادا غلار ایل بیلا ایمدیری داشقون سولایرداماری

ایل ایچکیه

آیت آیت آری قرآن دین ازگچر آیدین یاسگیزاوچاق

مؤمن ایوی قارادا غنا درویشلر غیب اری صفایولزیا محمد

دین سروری آلتر قرداشی بیرآرادا اولدوغی آرخا

کوهر آق سقال اوتوجه لرایل یاشاروقی اوبه دولتر آق بوزچکل

کدیانولرآشونگ دوزیری اوبرکتر یگلاتیمیش اوغلان ایکیدآونگ

کورکی اوکوزنجر بیرکیشینونگ سویندآلتر یاشاراوغلاوله

[3a] ḳarıdugıca ġanīme ḳan ḳusdurañ, ḳalın Oġuzuñ yügrügi, Oġuz
içinde yek-ḳalem éşik aḳası başı, Ḳara Budaḳ kimi ḳılıcıya pehlivān, sofrasına
Bahādır ġazī gerek; say Oġuzuñ vaşfını[1] kim söylemez, çaldı ḳopuz,
boy boyladı soy yétürdi, Bayat eri, ḫayr yümnli, ḫub saġınışlı Dedem kimi
bilgi gerek; Dedem dér; Ḥaḳḳ Teʿālā devleti-y-ilen bilgi vérsüñ.
Dedenüñ bu soyda maṭlabı budur ki, her mümkin muḥtācdur ulu āyetinde pes
insān ki ekmel-i mümkinātdur muḥtācraḳdur, pes her kim dünyā ve āḫiret refāhı-y-içüñ her
neye muḥtācdurur
ḥikmet-i bāliġa muḥtācuñ éyler-mi muḥtāc ilahi ḫalḳ édübdür.
ḳarşı yatan ḳara dağlar él yaylaḳı;[2] ayındırı daşḳun sular yér damarı;
āyet āyet arı Ḳur'ān dīn erkeçi; aydınlı sekiz uçmaḳ
mü'min évi; ḳara donlı dervişler ġayb eri;[3] ṣafā yüzli Muḥammed
dīn serveri; altı ḳardaş bir arada oldığı arḫa
güci; aḳ saḳḳallı ḳocalar él başaruḳı, oba devleti; aḳ bürçekli
kedbānular aşuñ düzi, év bereketi; yeñile[4] yétmiş oġlan igid evüñ
görki, ev güvenci; bir kişiniñ soyında altı yaşar oġlı olsa

[1] Say Oġuzuñ vaşfını: Ẓāhiren sayılan ve [ha-elif] belli Oġuz maḳṣūd ola.
[2] Él éçigi: Sekiz uçmaḳ, sekiz behişt démekdür.
[3] Ḳaradonlı dervişler: Ġayb eri [ya ġayb eri] dédüġün murad ricālü'l-ġayb ola ki naẓarlardañ ġāyibdürler ve ḫalḳuñ işi oñlaruñ duʿa ve istimdād-ı himmeti-y-ile baḫr ü berrde ṣüret ü fayṣal [ola].
[4] Yeñile ve yeñleb: Yeñi démekdür, taze ve nev maʿnāsına ve kāf, kāf-ı ʿacemdür.

یوردادر ناجی کورآیدینی بیل قوتی یورک یاغی سیدی
یاشار قیزی اولسه یاغیدن بتر ایوچا پقونی ایپوز قونی
یاد کلینی یالقوز لوق یاوز ایشدور یا آدم بیلکلر
انی یالقوز لوقده ده دم دیر قادر الله ساخلاسون
جانونکزی

یالابیوب کون دوغرسه جهان شعله لر یاخینیب
دوغن بدرلی آی دونین بالغیر یاپرانجوقی یاش آقاجوق
برجینه دوغن قونز یانی برکجه سرپ اچوروم قارا داغلر
پیردنک قالخر آل قیانونک یالچینیده قاپلان سیچر
آرزان سازونک کورمیشه نونک کولربندآصلان انکرور
آغایلر لوروسینده بوری سینسر قارا توجلر
سکیر دورسه میدانینده توز اکلنور دومان چوکر
قاباتا تلر چکلیسه یولا کیرسه یولر بوکر آغایلر ملشورسه

[3b] yurd ornacı,[1] göz aydını, bél ḳuvveti, yürek yaġı; yéddi
yaşar ḳızı olsa yaġıdan beter, év çapḳını, év pozḳını,
yād gelini; yalḳuzluḳ yavuz işdür yā ādem, bilgil
anı; yalḳuzluḳda Dedem dér; Ḳādir Allah saḫlasuñ
cānuñuzı
yalabıyub[2] gün doġarsa cihān şuʿleler yaḫınıb;[3]
doġan bedirli ay dünin balġır;[4] yapraḳcuḳı yaş aḳacuñ
burcına doġan[5] ḳonar; yanı berkce, sarp uçurum ḳara dağlar
yérdeñ ḳalḫar; al ḳayanuñ yalçınında ḳaplan sıçrar;
ārān sazuñ[6] gür[7] mişenüñ göllerinde aşlan eñirür;[8]
aġayıllar[9] yörüsinde[10] böri[11] sinsir,[12] ḳazaḳuclar
segürdirse meydānında toz eglenür, duman çöker;
ḳaybatanlar[13] çekilse, yola girse yollar büker;[14] aġayıllar meleşürse

---

1 Ornac: Ẓāhiren görk ve yer ornaşı maʿnāsına ola.
2 Yalabıyub: Yaʿnī parıldayub.
3 Yaḫınıb: Yaʿnī yanub.
4 Balġır: Yaʿnī ışıḳlıdur.
5 Doġan: Ötlegi ḳuşdur.
6 Ārān: Ḳışlaḳ, sazçeken.
7 Gür: İmāle-y-ile ḳalın maʿnāsınadur.
8 Eñirür: Yaʿnī gümürler.
9 Aġayıl: Ḳoyın.
10 Yörüsinde: Yaʿnī çevrisi.
11 Böri: Ḳurd maʿnāsına.
12 Sinsir: Yaʿnī ses éyler.
13 Ḳaybatan: Deve démekdür, şütür maʿnāsına.
14 Büker: Yaʿnī yolı tayy éyler.

کونکل ایرر دولون توکر کورپه قوزی یتورور کامل ایلر

بوراسارا چاپار اولسن دشمنه یوکورک یتر آت

یتورسه دشمنی پولاد کسر بوینوزلین بورولنده

قاتی یایی لسبلیک دارتر بورولیوب دوغری چکن

اوق اوتکونینی بارماق آتر قاراسا چونک دولاشینی

دارانغ یازر بوسودکی سرسوزلری سرخوش سویلر

چاقیرآچر آل عسلر آچیلورسه کوکده ایرغانور

نقاره لردوکولنده یورک کوپر کونکل قانمز ایکی یایغه

دوروشنده دولت باسر دوروشمیشجه یادیاغینی

وارور کلورا ورتالوقده ایلچی دوزر آلنی آرخادنک سورولور

آغیرایلر ایچینده اصل یینکر اصل سلجیک بیک اوغلینوک

یومروقینده لاچین دالبور اولوخانلرا ردوسینده

جارچی جارلر پادشاه لرنظرینده قدیمی دنک ده دم

دیراوزان قوپسر

[4a] göñül imrer,[1] dölün töker; körpe ḳuzı yetürür kāmil éyler;
burasara[2] çapar olsan, düşmene yügürük yeter; at
yetürse, düşmeni polad keser; boynuz-ilen burulanda
ḳatı yaylar bilek dartar; burulmayub doġrı çıḳan
oḳ ötkünini barmaḳ atar; ḳara saçuñ dolaşmışını
darag̈ yazar; busudaki sır sözleri serḫoş söyler,
çaḳır açar; al ʿalemler açılursa gökde ırġanur;[3]
neḳḳāreler dögülende yürek köper, göñül ḳalḫar; iki yaġı
dürüşende devlet basar, dürüşmişce yād yaġını
varur gelür, ortaluḳda élçi düzer; altı arḫa deñ sürülürse
aġır éller içinde aṣıl yiñer;[4] aṣıl Selcik Bég oġlınuñ
yumruḳında laçın dalbur; ulu ḫanlar ordusında
cārçı cārlar; pādşāhlar naẓarında, ḳadīmīdeñ Dedem
dér; ozan ḳopar

[1] İmrer: Bir ḥalet göñülde riḳḳat yolındañ ḥāṣıl ola.
[2] Burasara: Saġa, sola démek maʿnāsınadır.
[3] Irġanur: Yaʿnī müteḥarrik olur ve yayḫanur.
[4] Yiñer: Yaʿnī ġālib gelür.

قارا بولوت اوج ایلدیریم اینه کوکدنک قارا پولاد سیاخان

دانشه یتیشنده اکلنمز می اکلنماق یوق آغزی بوزلی

دست دکیرمی دکولیدور قاپغارا اوزن قورساقینه آغو

دامرنه دینجلمز می دینجلنماق یوق قارا میشه نی

بوسوب یاتر فیل قاقانی قاپیاتا تونک قوبانزه اول اوزینی

باداد ورمی باداد ماق یوق سرقاناتی بیرارآرشون دکلیدور

شاهی شنقارکوک یورنیدنک بیربوزینه کوکلک سالهآری جان

یورنه کوزکزدورسه قانوب اوچنک قوشل اصلینی توخوب

آلسه قیاقینوک اوجنده قان چیلیسه توپچو قینوک اوجنده

توک توزوتسه دوشمدنک سوکسه توم یورکی یم بیلنسه فاناتی

آلاساقاسانه اول اوزینی شاقیدورمی شاقیدماق یوق

آلتمیش آرشون آل قیاده میر میر لنور آلاقاپلان اوجه

قیرمه ایلن قیزیل کیسکی ماریخده آلسه اینچه بیلدنک دوتوبنی

اوزون — بغزاقاردا
دیمکجان — بیلان کبی قاقاسه اوزنی کیتمیلر
دیرلر دیمکجه بوز
قاقان — ظاهرا قاقان آن و خاقان دیلکدور
قاپیاتان — دوه معناسینه دور بادادماق
مغلوب اولمق و باسینماق معناسنه

شاهین — بیاض کبی بیاض اولمق معناسنه دور
بوسوب — کبی معناسنه اولور

[4b] ḳara bulut, üc ıldırım inse gökdeñ, ḳara polad sāyḫān
daşa yetişende eglenür-mi, eglenmaḳ yoḳ; aġzı burnı
dest degirmi degül-midür, ḳapḳara evren[1] ḳursaḳına aġu
damırınsa dıncıḫur-mı, dıncıḫmaḳ[2] yoḳ; ḳara mişeni
busub yatar fil ḳaḳanı,[3] ḳaybatanuñ[4] ḳoba nere ol özini
badadur-mı, badadmaḳ[5] yoḳ; her ḳanatı birer arşun degül-midür,
şāhī şunḳar gök yüzindeñ yér yüzine gölge salsa, arı cihān
yüzine göz gezdürse, ḳalḫub uçañ ḳuş aşlını toḫunub
alsa, ḳıynaḳunuñ ucında ḳan çılıtsa, tomçuḳınuñ ucında
tük tozutsa, döşdeñ sökse tüm yüregi, yım yımlansa, ḳanatı
ala saḳsaḳana ol özini şaḳıdur-mı, şaḳıdmaḳ[6] yoḳ;
altmış arşun al ḳayada yér yérlenür ala ḳaplan, uca yérde,
ḳır teke-ilen ḳızıl géyigi mārīḫde[7] alsa, ince béldeñ dutubeni

[1] Evren: Ya'nī ejdeha.
[2] Dıncıḫmaḳ: Bir et ki fāsid olmış ola dérler dıncıḫubdur.
[3] Ḳaḳan: Ẓāhiren Ḳaan ve Ḫaḳan démekdür, pādşāh ma'nāsına.
[4] Ḳaybatan: Deve ma'nāsınadur.
[5] Badadmaḳ: Maġlūb olmaḳ ve basınmaḳ ma'nāsına.
[6] Şaḳıtmaḳ: Bir kimsedeñ baş éymaḳ ve maġlūb olmak ma'nāsına ola.
[7] Māriḫ: Busu ve kemi[n] ma'nāsına ola.

سیندورسه کوک پچه سینونک آراسینه ات دولدورسه
اوستینک آلا بدرلی آی کلنده سیچرماقه حمله لنسه قویروقینی
کورنده ماولیلنسه آل قیاده کومورکومورکومورسه اوستینک
آلاساری یایلی اوچی کلسه آوی اوسته اول اوچیدنک
قایدوری قایدماق یوق آران سازینونک کورمیشه
کوزینده یسیر برلنور آجیقلی آصلان المخیره یتیشنده آت
آیرسه آیقیر آلسه آلین باشی اوستیندنک کوتوروبنک آشری
سالسه آت یمیوب سوموکین سیندیریمیوب یال دیبندنک
سوکوبنی سویرینه قان سومورسه آجیقلی اصلان صولودوری
صولودماق آیدین آقشام دیمیوبنی دوندیوبرتربوسودکی
کزنده قایشدیلی قوردانیکی آلتمیش آقاج یولری دوندیوبورسه
یاری کیجه یانی برکجه داشی آغیلونک قپین سوکسه قارتال اوچی
سمیزبنی قاپسه دوسه قابابوینی کوجیلن سوروب چکسه ساو
آزولرین دوردیرمدنک باتورسه بوینی یوقون ترک اوغلینی

[5a] sındursa, gök pençesinüñ arasına et doldursa,
üstiñ ala bedirli ay gelende sıçramaḳa ḥamlelense, ḳuyruḳını
görende mavlucunsa, al ḳayada gümür gümür gümürdense, üstiñ
ala sarı yaylı avçı gelse, avı üste ol avçıdañ
ḳayıdur-mı, ḳayıdmak yoḳ; aran[1] sazınuñ[2] gür mişe
göllerinde yér yérlenür acıḳlı aşlan, ılḫılara yetişende at
ayırsa, ayḳır alsa, alın başı üstindeñ götürübeñ aşarı
salsa, et yémeyüb, sümügin sındırmayub yal dibindeñ
sökübeni su yérine ḳan sömürse, acıḳlı aşlan ṣoludur-mı[3],
ṣoludmaḳ [yoḳ]; aydın aḳşam démeyübeni dünde[4] yortar, busudaki
gezende ḳayış dilli ḳurd enigi, altmış aḳaç yolları dünde yortsa,
yarı géce, yanı berkce daş aġılınuñ[5] ḳıyın sökse, ḳartal ögeç
semizini ḳapsa dutsa, ḳaba boynı güc-ilen sürüb çekse, sav
azuların dörd yérdeñ batursa, boynı yoḳun Türk oġlını

[1] Ārān: Ḳışlaḳ ve germ-sīr.
[2] Saz çeken: Periz maʿnāsına meşhūrdur.
[3] Ṣoludmaḳ: Yorulmaḳ maʿnāsına ola.
[4] Dün: Géce maʿnāsıyadur.
[5] Aġıl: Ḳoyın évi ki géceler anda salub saḫlarlar.

دون ایکیرتسه قارا دره قوتیتو سینه دولاندوب سه سینکر چکسه
اوپکه دشمنه یاغلی قویروق خرپ خرپ اودسه قارا کیک
ایت اوغلینه قورت اینکی اورنینی دالا دورمی دالا دماق یوق
اولیسه ندنک حق تعالی بیر ایکیده ویرسه دولت قیلیه
نظر ساق اولدوغجه اولو دولت اول ایکیدونک باشیندنک
اکسیلورمی اکسیلماق یوق بیر مخنث کوتیسی تپه سیندنک
دا باغینه کیره پولاد اولسه ایچین تپه سینو بنک کلنده مردانه کیدونک
ضربینه قاتلانورمی قاتلانماق یوق قارا کیجه اولنده بالغور
دوغر بدرلی آی ستارینک انکا بویروق اولماینجه کدیلورمی
کدیلماق یوق اصل سلجیک بیک اوغلینه فرصت دوشسه
قاری دشمنینو نکت اولادینی اوره دورمی اورتماق یوق
ای سرپ دنکیز لرونک قویمو نجیسی محیط دنکیزی سای
آلا اوشاق بالوغونک سودوکی صندل آقاج سرپ
کیمیلر سواوینا تی یاخاندوغجه نوبت اندنک اکسیلورمی اکسیلماق

[5b] dün hayḫırlatsa, ḳara dere ḳuytusına[1] dolandursa, siñir çekse,
öpke deşse, yaġlı ḳuyruḳ ḫarb ḫarb udsa, ḳara köpek
it oġlına, ḳurt enigi özüni daladur-mı, daladmaḳ yoḳ;
evvelindeñ Ḥaḳḳ Teʿālā bir igide vérse, devlet ḳılsa,
naẓarsaḳ olduġıça ulu devlet ol igidüñ başındañ
eksilür-mi, eksilmaḳ yoḳ; bir muḫanneṯ kötüsi tepesindeñ
dabanına géyse, polad olsa, için tepinübeñ gelende, merd igidüñ
żarbına ḳatlanur-mı, ḳatlanmaḳ yoḳ; ḳara géce olanda balġur[2]
doġar bedirli ay, settārındañ aña buyruḳ olmayınca gédilür-mi,
gédilmaḳ yoḳ; asl-ı Selcik Bég oġlına fırṣat düşse,
ḳarı düşmeninüñ evlādını uradur-mı, uratmaḳ yoḳ;
hemi sarp deñizlerüñ ḳoymuncısı muḥīṭ deñizi, sarı
ala uşaḳ baluġuñ su dönegi ṣandal aḳaç sarp
gemiler su oynaḳı, yayḫanduġça nevbet andañ eksilür-mi, eksilmaḳ

[1] Ḳuytu: Penāh ve dalda.
[2] Balġur doġar: Yaʿnī ışıladub doġar.

یوق سوی چکوبنی سولیشدی ده دم قورقود قالین
اوغوزونک وصفینی دیر اولسه توکنورمی توکمناق یوق

جلد اول کتاب ترکمان لغتی
۱۳۴۷

یل چکوبنک کتورنده کلنده یلکن بولوت یره یتورروب
یاغمه یاغدورمسه اول بولوتونک کورولدیوب شاقیلدیوب
اسیبنی کلدوغی نیه یاراز نیه یاراز بیدی لردنک
آیریلوبدوراوج ایلدیریم وکوبنی سیدی قدونک یرآلتینه
ایشلدمسه بیدی یلدنک صونکره قارایرونک یورنیده
تاپیلسه قارا پولاد قلیجونک آغزینه قویولسه سیدیلردنک
آیریلدوقی اوج ایلدیریم نیه یاراز نیه یاراز یردنک کوکه
اوچالوبدوریانی قادلی الوان اوتلی کوک سنبلی کوزل داغلر
چیقوب چیقوب آغیر ایلرآلر اردولراول داغلری یاپیلسه
سکوسینده بدوآتلراورولک اوسته اوتلسه سیرلرینده

[6a] yoḳ; soy çekübeni söyleşdi Dedem Ḳorḳud, ḳalın
Oġuzuñ vaṣfını dér olsa, tükenür-mi, tükenmaḳ yoḳ*
yél çekübeñ getürende gelende yélken bulut, yére yetürüb
yaġmasa yaġdurmasa, ol bulutuñ gürüldeyüb şaḳıldayub
esibeni geldugı neye yarar, neye yarar; yéddilerdeñ
ayrılubdur, üc ıldırım dökübeni yéddi ḳaduñ yér altına
işlemese, yéddi yıldañ soñra ḳara yérüñ yüzinde
tapılmasa, ḳara polad ḳılıcuñ aġzına ḳoyulmasa, yéddilerdeñ
ayrulduḳı üc ıldırım neye yarar, neye yarar; yérdeñ göge
ucalubdur yanı ḳarlı, elvān otlı, gök sünbülli gözel dağlar,
çıḳub çıḳub aġır éller, al ordular ol dağları yaylamasa,
söküsinde bidev atlar örüg üste otlamasa, sırtlarında

* Ceddim Kitāb-ı Türkmen lisānı 1347 (HN: Bu kısım, kurşun kalem ile sonradan eklenmiş)

قیزیل کیپنک قیرکه سیچر شمسه چشمه سینونک اوستینده
الآسایبان چاتیلمه چارحوضلر چاپیلمه قیزیل کلر سپیلمه
یانکیل آلمه لر توکولمه صراحیلر دوزولمه لعلی چاقیر سوزولمه
کورپه توزیلر خورولمه آواتیندنک دادلوکبابلر بویرولمه
اوچاقه دنک بیکزاده لرایچوب ایچوب بیتورمه بیردنک کوکه
اوجالدوقی یانی قارلی الوان اوتلی کوک سنبلی کوزل
داغلرنیه یارارنیه یارار یرآرخاسین کرتوب آخار
داشقون چایلر اگلیم یره یتیشنده اکیلمه دوزجه یره یتیشنده
دوزلمه ایاغینده آغین آرپاقیزیل بوغدای دین
کلیدی اکیلمه یرآرخاسین کرتوب آخار داشقون
چایلرنیه یارارنیه یارار آلین باشه کوتورنده تاولغار
آرونک کورکی کونی کلمه دی دوشه آلتی پرلی کور
شیشه رونک آلتینده بیجه ورمه آلین باشه کوتورنده
تاولغارنیه یارارنیه یارار ینکی قیمیقه دمورد ونلرآرکوچک

[6b] ḳızıl géyik, ḳır teke sıçraşmasa, çeşme suyunuñ üstinde
ala sāyebān çatılmasa, çārḫovużlar çapılmasa, ḳızıl güller sepilmese,
yañıl almalar tökülmese, şürāḥiler düzülmese, laʿl-i çaḳır süzülmese,
körpe ḳuzular çevrülmese, av etindeñ dadlu kebāblar buyrulmasa,
o çaḳa deñ bégzādeler içüb içüb yétürmese, yérdeñ göge
ucalduḳı, yanı ḳarlı, elvān otlı, gök sünbülli, gözel
dağlar neye yarar, neye yarar; yér arḫasın kertüb aḫar,
daşḳun çaylar eklim yére yétişende egilmese, düzce yére yétişende
düzelmese, ayaġında aġın arpa, ḳızıl buġdadın
kildi ekilmese, yér arḫasın kertüb aḫar daşḳun
çaylar neye yarar, neye yarar; alın başa götürende tavulġalar
erüñ görki, güni gelse, demi düşse, altı perli gür
şeşperüñ altında yıḫdurmasa, alın başa götürende
tavulġalar neye yarar, neye yarar; yeñi ḳısḳa demür donlar er köynegi,

کونی کلسه دمی دوشسه چالیشنده دالاشنده ینک
یکه ذنک سوکدورمسه ینکی قیسقه دمورد ونلرنیه یارارنیه یارار
بویوزیلن بورولنده ساری یایلرآرقوتی بیلک
کوجی کونی کلسه دمی دوشسه آق بیلکده کنک دالیده یوشانسه
قربان آراکوتورنده ساری یایلرنیه یارارنیه یارار
ساداق آراسایرنده سکسن اوقلرباغی ایلچیسی کونی کلسه دمی
دوشسه بیرمرد ایکید ایلچیلوقه کوندرمسه دشمینینی بولوک
بولوک کوزاوکیسندنک داغیتمسه ساداق آراسایرنیده
سکسن اوقلارنیه یارارنیه یارار قارایولادساد
قلیجلرآرآزوسی کونی کلسه دمی دوشسه کیکلیجه باشلری
آندرمسه بلجاقیسنده آلجه قانلردوندرمسه صول یانیه باغلیوبنک
کزدوردوقی قارایولادساد قلیجلرنیه یارارنیه یارار
آلابیداقلوسورجیدالرآربویوزی کونی کلسه دمی
دوشسه غنیمی ایلوب بوکوب آت بیلیندنک پیریورنیه

[7a] güni gelse, demi düşse, çalışanda dalaşanda, yeñ,
yaḥadañ sökdürmese, yeñi ḳısḳa demür donlar neye yarar, neye yarar;
boynuz-ilen burulanda sarı yaylar er ḳuvveti, bilek
güci, küni gelse, demi düşse, aḳ bilekde géñ dalıda yoşanmasa,
ḳırbān-ārā götürende sarı yaylar neye yarar, neye yarar;
sadaḳ-ārā sāirinde seksen oḳlar yaġı élçisi, güni gelse, demi
düşse, bir merd igid élçilüḳa göndermese, düşmenini bölük
bölük göz öñindeñ daġıtmasa, sadaḳ-ārā sāirinde
seksen oḳlar neye yarar, neye yarar; ḳara polad sav
ḳılıçlar er azusı, güni gelse, demi düşse, kemiklice başları
endermese, balçaḳında alca ḳanlar dondurmasa, şol yanına bağlayubeñ
gezdürduḳı, ḳara polad sav ḳılıclar neye yarar, neye yarar;
ala bıdaḳlu sürcidālar er boynuzı, güni gelse, demi
düşse, ġanīmi ilüb büküb at bélindeñ yér yüzine

دوشور مسه ایو یانیسنده سونگ کیمی سوکندوغی آلابیدلقلو
سورجید الرنیه یارارنیه یارار آلنی پرلا کورشیشر
آرزیو مروقی کونی کلسه دمی دوشسه قاباق یاروب قان
بورکوتسه یولوق آلته ساخلادوقی آلنی پرلی کورشیشر
نیه یارارنیه یارار ایپک آلاقالخانلرآرقویتوسی کونا
کلسه دمی دوشسه قارابانی والداسینده ساخلاسه
ایپک آلاقالخانلرنیه یارارنیه یارار یمک ایچک ارامسنده
اوکونسنده سنم سنم دینده داولی ایکیدایکی قوشون بیرینیر
قاریشنده جراسینلرآلشنده آقاسینونک اوکیجاخرنیه آلنر
کسیک باشلردیری دوستاقلرنظرینه کتورمسه نیه یارارنیه یارار
آرپاویروب ساخلینده بدوآلنرآرقانانی کونی کلسه
دمی دوشسه آرخوداغدنک آرخوداغه سیچرتمه آجی کوپوک
قان نرلره باتورمسه آرپاویروب ساخلینده بدوآلنرنیه یارار
نیه یارار ده دم سویلی آلپ اوزانلرارشادلوپنی

ارقویتوسی یعنی والدالوقه دینلی

[7b] düşürmese, év yanında söveñ kimi sögenduġı, ala bıdaḳlu
sürcidālar neye yarar, neye yarar; altı perli gür şeşperler
er yumruḳı, güni gelse, demi düşse, ḳabaḳ yarub ḳan
bürkütmese, yoluḳ alta saḫladuḳı, altı perli gür şeşper
neye yarar, neye yarar; ipek ala ḳalḫanlar er ḳuytusı,[1] güni
gelse, demi düşse, ḳara başı daldasında saḫlamasa,
ipek ala ḳalḫanlar neye yarar, neye yarar; yémek içmek arasında
ögünende, menim menim déyende dāvalı igid, iki ḳoşun birbirine
ḳarışanda, cirasımlar elleşende, aḳasınuñ öñice aḫtarma atlar,
kesik başlar, diri dustaḳlar naẓarına getürmese neye yarar, neye yarar;
arpa vérüb saḫlayanda bidev atlar er ḳanatı, güni gelse
demi düşse, arḫu dağdañ arḫu dağa sıçratmasa, acı köpük
ḳan terlere baturmasa, arpa vérüb saḫlayanda bidev atlar neye yarar,
neye yarar, Dedem soyı alp ozanlar er şādluḳı,

[1] Er ḳuytusı: Ya'nī daldaluḳı ve penāhı.

مرد ایکید ونک تعریفینی قوح ایکیده سویلمسه قوله قوپوز کوتور دوکر
حمال کیمی کزدور کی نیه یارار نیه یارار

قیرئیلدیسه قیرئیلدیسه بیل اوینه سورسه بولوت یاغسه یاغمور
داشسه چایلر دولسه کولر کولده اوتورنک قوباقاز ونک
کونی دوغر کونی دوغر قاقیلدشسه قوقولدشسه یانکیل
اردک قوباقاز کولدنک اوچسه شاهین شنقار یاورسینونک
توماقوسی آلینسه طبل بازی دوکولسه الدنک چیقسه قارابولوت
آلتینه اوزین چکسه قارابولوت آلتیندنک قیرئیوب اینسه
جلغه کولر قیشینه تالان سالسه قازلر اردک قوشونک شاقیب
آلسه کوک تپه نونک برسینه باسوب قونسه توم چوقینونک اوچینده
توک توزاتسه قیناقینونک اوجینده قان چیلاتسه قوباد وشدنک
سوکوبنی قوم یورکی یمیلینه آدی اوسته شاهی شنقار یاورسینونک
کونی دوغر کونی دوغر ساری قیاسالخونیده یریرسه لنور

[8a] merd igidüñ tā'rifini ḳoc igide söylemese, ḳola ḳopuz götürdügi,
ḥammāl kimi gezdürdügi neye yarar, neye yarar
ḳıjıldasa ḳıjıldasa yél oynasa, sürse bulut, yaġsa yaġmur,
daşsa çaylar, dolsa göller, gölde oturañ ḳoba ḳazuñ
güni doġar, güni doġar; ḳaḳıldaşsa ḳuḳuldaşsa yeñgil
ördek, ḳoba ḳaz göldeñ uçsa, şāhī şunḳar yavrısınuñ
tomaḳası alınsa, ṭablbazı dögülse, eldeñ çıḳsa, ḳara bulut
altına özin çekse, ḳara bulut altındañ ḳıjlayub inse,
ḥalḳa göller ḳıyısına tālān salsa, ḳaz-ilen ördek ḳuşuñ şaḳıyub
alsa, Gök Tepenüñ beresine basub ḳonsa, tomçuḳınuñ ucında
tük tozatsa, ḳınaḳınuñ ucında ḳan çılatsa, ḳoba döşdeñ
sökübeni tüm yüregi yım yımlansa, avı üste şāhī şunḳar yavrısınuñ
güni doġar, güni doġar; sarı ḳaya salḫumında yér yérlenür

آلا بولوت اوستنده کومورکومورکومورد نوراوزینه نک
اوجه آی کورنده سیچرماقه حمله لنور ساری یایلی اوچی
کورنده عنصیم اولوب قارشیلشور قویروقینونک اوجین
کورنده سزیرکنور قیزیل کیسیک قیرکه نه ماریخده آلورکوک
پنجه سینونک ایچی آرالات دولدورور آلاقا پلان یاورسینونک
آوی اوسته کونی دوغرکونی دوغر آجیقلی آصلان
یاورسیسی کورمیشه نونک کولینده یرپرلنورد ونک ایلخی لره
یتیشنده سالاآورراآت آیرورآیقیردوترآلین باشدنک
کوتورورآشری صالورپوسین بودین سوکوبنی سویرینه قان سومورر
بازولری اوستینده اوچ هوکورورآجیقلی آصلان یاورسینونک
آت آتنده کونی دوغرکونی دوغر قرانقوسی کیجه
اولنده قالخرقویرکونکلوکی اولنده قاریخوکی آج اولنده
آلتمیش آقاج یولی بیرکیجه ده دابان چارقاریلرینی ویروبنی
قارده یاترقاپوسی برک داش آغیلونک قیین سوکرقارتال

[8b] ala bulut üstünde gümür gümür gümürdenür, özindeñ
uca ay görende sıçramaḳa ḥamlelenür, sarı yaylı avçı
görende ġanīm olub ḳarşılaşur, ḳuyruḳınuñ ucın
görende sezirgenür, ḳızıl géyik, ḳır tekeni mariḫde alur, gök
pençesinün içi ara et doldurur, ala ḳaplan yavrısınuñ
avı üste güni doġar, güni doġar; acıḳlı aṣlan
yavrısı gür mişenüñ gölinde yér yérlenür, dünek ılḫılara
yetişende salla urur, at ayırur, ayḳır dutar, alın başdañ
götürür, aşrı şalur, boynın, budın sökübeni su yerine ḳan sömürür,
bazuları üstünde üç hökürür, acıḳlı aṣlan yavrısınuñ
at etinde güni doġar, güni doġar; ḳarankusı géce
olanda ḳalḥar, ḳopar, göñülcügi olanda, ḳarıncugı ac olanda
altmış aḳac yolı bir gécede daban çalar, ḳarılarını vérübeni
ḳarda yatar, ḳapusı berk daş aġıluñ ḳıyın söker, ḳartal

اوچ سینی قارپوب دوتربوینی یوقون ترک اوغلینی دون
ایکیز دورقارا کپک ایت اوغلینه غوغا سالور قارادره
قویتوسینه دالدالنورا وزین سالورسینکر چکراوپکه دشر
قانلو قویروق باغیراوپکه چالوب اوتربوسودکی جانورلرپهلوا
قورت اینکینونک قارا کیجه ایچسنده کونی دوغرکونی
دوغر جرکه لیوب کیدرکن کنک یارینونک اورتاسیندک
بوزجه یوشان دیبیندک سیچرسه قالخه دوشان دوشه
دوزه ایاغلری خینالی قولاغلری پرچملی قیرپوب یوکورور
الوارتازی ایت اوغلینونک مرسجوکی چکیلنده قویه قویه
اولنده دولامجه بیرلره کتورنده دوکوب یخوب آوین آلسه
قیرپوب یوکورورالوارتازی ایت اوغلینونک اول محلده
کونی دوغرکونی دوغر کوکسی کوزل قارادا غدنک ایلغار
اولسه بارکیر آلمز یورولوبنک یولده قالسه ایلرده نیجه
آلمزونک قیسقه بیلی دار آرخالی دکیرمیجه ساغرلی سویلی بلی

[9a] ögeç semizini ḳarpub dutar, boynı yoḳun Türk oġlını dün
hayḫırdur, ḳara köpek it oġlına ġavġa salur, ḳara dere
ḳuytusına daldalanur, özin salur, siñir çeker, öpke deşer,
ḳanlu ḳuyruḳ, bağır öpke çalub utar, busudaki cānverler pehlivānı
ḳurt eniginüñ, ḳara géce içinde güni doġar, güni
doġar; cerkeleyüb geder-iken géñ yazınuñ ortasındañ,
bozca yavşan dibindeñ sıçrasa ḳalḫsa, dovşan düşse
düze, ayaġları ḫınalı, ḳulaġları perçemli, ḳırpub yügürür
alvar tazı, it oġlınuñ mersecügi çekilende, ḳuyma ḳuyma
olanda, dolamaca yérlere getürende döġüb, yıḫub avın alsa,
ḳırpub yügürür alvar tazı, it oġlınuñ ol maḫalde
güni doġar, güni doġar; gögsi gözel ḳara dağdañ ılġar
olsa, bārgīr atlar yorulubeñ yolda ḳalsa, eyle demde, néce
atlaruñ, ḳısḳa bélli, dar arḫalı, degirmice saġrılı, soyı belli,

قیز بورچکلی آله کوزلی کنک کوکسلی کنک ساتانلی قولاننه
دوه بدولی بدولرونک ایلکونده کونی دوغرکونی دوغر
آشنک یرده ایکی قوشون بیربرینه قارشی کلسه ایکی جانبدنک
نقاره لردوکولسه کرنایلر بوزلنه قیناشه قیناشه قارا
یرونک اوزرینده ساواش دوشه اول ساواشده
ساری یایلر چکیلنده قبضه آیرلیسه صهاراو قره آز قادانه
سورجید الرسوسولنده جبه بیرکیچه قارا پولاد ساوقلیچلر
چالیسنده قان شورلسه قوح آلینلی ایکیدلرقول بوداولسه
بیره دوشسه ایله دمده کوزی قانلی دمور دونلی اولومیندنک
قورخمرداکیدونک کونی دوغرکونی دوغر کونونک
دوغسونک ایشونک اونسونک بیراللهدنک کیچنک کونونک
کیچه بدورکلنک کونونک ده دم دیرخیره دونسونک

[9b] ḳız bürçekli, alma gözli, géñ gögüsli, géñ satanlı, ḳolanına
dobdolı bidevlerüñ, eyle günde, güni doġar, güni doġar;
aşañ yérde iki ḳoşun birbirine ḳarşı gelse, iki cānibdeñ
nekkāreler dögülse, kerrenāylar bozlansa, ḳıynaşsa ḳıynaşsa ḳara
yérüñ üzerinde savaş düşse, ol savaşda
sarı yaylar çekilende ḳabża ayrılsa, şahār oḳlara er ḳadansa,
sürcidālar süsülende cibir géçse, ḳara polad sav ḳılıclar
çalınanda ḳan şorlasa, ḳoç alınlı igidler ḳol, bud olsa,
yére düşse, eyle demde gözi ḳanlı, demür donlı, ölümindeñ
ḳorḫmaz merd igidüñ güni doġar, güni doġar; günüñ
doġsuñ, işüñ onsuñ bir Allahdan, géçeñ günüñ
géçübdür, geleñ günüñ, Dedem dér; ḫayra dönsüñ

سرپچه سرپچه کیدنک یبرده مرد الکیده بیرکون اولور یاغی دار

سرپ شکولر یاوزی دالا شوقده کوکس دلر

آقچه توزلی قاتی یاپلر یاوزی چلیجک بیلک اومر اوچ بیلکلی

صهاراو قلر یاوزی غینمه دیکیلر یورک یارر قان بورکو دورازمواردور

قارا پولاد ساوقلیجونک یاوزی چالینماق باش اوکتور

سوکسون بلو آلاقالخان یاوزی قویتولنسنک قویتوسینده

اری ساخلر شاهی شقار یاوزی قاناتینونک

اوچ بیلکی بیتیشمدین آلا بولوت آلتینه اوزین چکر یاغیترینسی

اوستنه کون دوغوردوراری جهان یوزینه کوزکزدورورباخ

باخر اوجه کوک یوزینه دیرلیوب کلور بیربولوچک

چای قوشینه طوفان سالور بیری جوکین آلوبنی کوک تپه نونک

اوستینه ماسر قوزقتینا قینونک اوجیده قان چیلدور

توتمچو قینونک اوجیده توک توزادور قاباد دشنک سوکوبنی

توم یورکی یمیلنور آج قرچقای یاوزی طبل بازی

سکوا جیدا

چالیر:

[10a] sarpça sarpça gédeñ yérde merd igide bir gün olur yaġı darar;
sarp süñüler[1] yavızı dalaşuḳda gögüs deler;
aḳca tozlı, ḳatı yaylar yavızı çekécek bilek umrar; üç yelekli
şahār oḳlar yavızı ġanīme degécegiz yürek yarar, ḳan bürküdür, er mavaldur;
ḳara polad sav ḳılıcuñ yavızı çalıncaḳ baş ögütürür,
süksün böler; ala ḳalḫan yavızı ḳuytulınuñ ḳuytısında
eri saḫlar; şāhī şunḳar yavızı ḳanatınuñ
uc yilegi yetişmedin ala bulut altına özin çeker, yaġrınısı
üstüne gün doġurdur, arı cihan yüzine göz gezdürür, baḫı
baḫar, uca gök yüzindeñ yér yüzine ḳıjlayub gelür, bir bölücek
çay ḳuşına ṭufan salur, biricügin alubeni gök tepenüñ
üstine basar ḳonar, ḳıynaḳınuñ ucında ḳan çıladur,
tomçuḳınuñ ucında tük tozadur, ḳaba döşdeñ sökübeni
tüm yüregi yım yımlanur; ac ḳarçıḳay yavızı tabl-bāzı

[1] Süñü: Cidā.

چالیسنده یاسدی کولر قیسیندنک صونه قاپر آنجه

لاچین یاوزی قازاوشا دور بوزاوتلکی یاوزی آغیر

چایلر قیسیندنک حقارآلور چولجه یرده جیران یمز

یوکوروک قیرقی یاوزی فره بیلدیرچین آلور آوین یوزه

یمیتورور آلاقاپلان یاوزی ساقن بیلی قابارمدین

آلتمیش آرشون ساری قیایا لچینیده یرلنور قارابوت

اوستنده کومورکومورکومور دنور اوستین آلا بدلی آی کلنده

سیچرماقه حمله لنور قویروقینی کورنده سزیر کنور اوجیرده

قیرنکه ایلن قیزیل کیسیکی مارپخده آلورایچه بیلدنک سیندیرور

کوک پنجه سی آراسینه ات دلدورور آجیقلی آصلان

یاوزی قاریلری قابارمدین اران سارونک کورمیشه نونک

کولیسنده دونک سالوریرلنور ایلیزدنک سالاآورر

آت آیرورایقیردوتر آلین باشی اوسیتدنک کوره آشری

سالورات یمیوب سوموکیدنک سیندیرمیوب بالیدیدنک

[10b] çalınanda yasdı göller ḳıyısındañ ṣuna kapar; alca
laçın yavızı ḳaz uşadur; boz ütlegi yavızı aġır
çaylar ḳıyısındañ ḥoḳḳār alur, çölce yérde ceyran yıḫar;
yügrük ḳırḳı yavızı fare, bıldırcın alur, avın yüze
yétirür; ala ḳaplan yavızı sādıḳ béli ḳabarmadın,
altmış arşun sarı ḳaya yalçınında yér yérlenür, ḳara bulut
üstünde gümür gümür gümürdenür, üstin ala bedirli ay gelende
sıçramaḳa ḥamlelenür, ḳuyruḳını görende sezirgenür, uca yerde
ḳır teke-ilen ḳızıl géyigi mārīḫde alur, ince béldeñ sındırur,
gök pençesi arasına et doldurur; acıḳlı aṣlan
yavızı ḳarıları ḳabarmadın aran sazuñ, gür mişenüñ
gölinde dünek salur, yér yérlenür, ılḫılardañ salla urur,
at ayırur, ayḳır dutar, alın başı üstindeñ güreler aşrı
salur, et yémeyüb sümügindeñ sındırmayub yal dibindeñ

سوکونی سویرینه قان سومورور قورت اینکی یاوزی آلتی

آیلوقینه یتیشنده اریکی اولور قاریلرین دوشیوبن قارده یاتر

آچه قوبین ایرنی الا آلور آلتیش آقاج یولی دونده یورتیاری

کیجه محلیسنده یانی برکه داش آغیلونک قیمین سوکر قارتال اوکج

سیمزینی قار پردوری قابا یوینی کوجینه سیرتنور دورت یانینده نک

آرزولرین ساوباتوردربوینی یوغون ترک اوغلینی دون ایچره دور

قاراکپک ایت اوغلینه غوغا سالور قارادره قویوسینه دولا ندوروز

سینکرچکراوپکه دشه قویه قویه دمیسنده قارا باغرباغلی

قویردق خرپ خرپ اوتر چالوق آتلریاوزینه چشه

اوغراسونک غوغاکونی یولدنک چیقرایاسینی چنقرتیپره اورر

سالورکیدر یایاق اولسه بیرایکیدچوق سکیرتسه عقل

آزربیلیک چاشه یاغلی یوزلی بیننده کونکل بوکر

یاماقلی دون کیسنده حق تعالی کوستر مسونک چیکین چوکر

ساقینیب ساقینیب سوزسویلشنک اولوبیکلریاماجینده ایش

زمخشری

[11a] sökübeni, su yerine ḳan sömürür; ḳurt énigi yavızı altı
aylukına yetişende er kimi olur, ḳarıların döşeyüben ḳarda yatar,
aḳça ḳoyın izini ele alur, altmış aḳaç yolları dünde yortar, yarı
géce maḥallinde yanı berkce daş aġılınuñ ḳıyın söker, ḳartal ögeç
semizini ḳarpar dutar, ḳaba boynı gücine seyirlenür, dört yanındañ
azuların sav baturur, boynı yoġun Türk oġlını dün hayḫırdur,
ḳara köpek it oġlına ġavġa salur, ḳara dere ḳuytusına dolandırur,
siñir çeker, öpke deşer, ḳuyma ḳuyma deminde, ḳara baġır yaġlı
ḳuyruḳ ḫarp ḫarp utar; çaluḳ atlar yavızına ḥapar
uġrasuñ, ġavġa güni yoldañ çıḳar, ayasını çınḳır teper, yére urur,
salur géder; yayaḳ olsa bir igid, çoḳ segirtse ʿaḳl
azar, bilig çaşar; yaġlı yüzli yéyende göñül buñar,
yamaḳlı don géyende, Ḥaḳḳ Teʿālā göstermesüñ, çigin çöker,
saḳınıb saḳınıb söz söyleşeñ ulu bégler yamacında iş

بیتورور ساقینیوب سوز سویلیشنک ده دم دیر

صونکره او تانوز کیشی ادتورور

یالابیوب کون دوغسه بولوت قوپمز ساواش کونی

هامی ایکیدن اولیدی بیک اولیدی ایکیجه

سکیرتمکه چوق ایکیده یورک اولمز هامی آلتی آق

الجه میدانده سکیرتسیدی اول میدانده قیسقه بیلی دار

آرخالی آلمه کوزلی مرال انکسلی محمل توکلی سمن کاکلی تسمه بوینلی

تپه تسیندنک دیک قولاقلی دکیرمی ساغریلی کنک کوکسلی

کنک ساتانلی آشوقی اوزون سوی دیرناغ دیک باغیناق

بدوواردور یاناشنده قیچقیرنده اوکجه کلورا وکجیل آلورالیندنک

جلودارترکوپوک ساچرایان قیزرکوزچزالورداغ کوزادور

ایاسینی ساغیندوقی یرلرینه بیتورورانول میدانده نک چیقمز

قوپمز آری اطلس سمورکورکی هامی ایکیدچیکین آلا

[11b] bitürür; saḳınmayub söz söyleşeñ, Dedem dér;

şoñra utanur, géri oturur

yalabıyub gün doġarsa bulut ḳoymaz, savaş güni

hemi igid er ola-y-dı, yég ola-y-dı, ilerice

segirtmege çoḳ igidde yürek olmaz, hemi atlar aḳ

alaca meydānda seğirte-y-di, ol meydānda ḳısḳa bélli, dar

arḫalı, alma gözli, marāl eñseli, meḫmul tevkilli, semen kāküllü, tasma boyınlı,

teppesindeñ dik ḳulaḳlı, degirmi saġrılı, géñ gögüsli,

géñ satanlı, aşuḳı uzun, söy dırnaġı dik baḫıncaḳ

bidev vardur, yanaşanda, ḳıçḳıranda öñce gelür, öñcil alur, er elindeñ

cıludar ter, köpük saçar, daban ḳızar, göz çözelür, daġ gözedür;

ayasını saġınduḳı yérlerine yétürür, ol meydāndañ çıḫar

ḳoymaz; arı aṭlas, samur kürki hemi igid çigin ala

کیسیدی چوق ایکید دنک کوجی بیتمز چوق ایکید دنک کوجی

یترالی وارمز آقچه برجلی قلعه لردنک اوستینه واری

بیکلر وارسیدی دوکه دوکه غنیمینه نک اول قلعه نی آلسیدی

اول قلعه نونک ساغینده صولینده اوچرومی وارواریق

اولمز بارو سینده کامذاری اورزقویمز ایچیسندکی سرداری

جمدین ایلر غنیمینه قلعه ویرمز اول قلعه نونک اوستینه وارنک

ایکیدنیجه کرک کونلوک بیرده کوردیکنده آل اردولی اولنک

یردنک اولنک یره تیکیلنده بارکاه ایولی اطلسیلن بایلنده

کنک سایبانلی آشری آشری چکیلنده بول طنابلی یری

کتوردینده اوتکون سوزلی های دیمه دین بایش کتوردریوز

جلادلر چالوق آلتر یاواشیدور میراخورلر چالمانده باغ توکولور

شیلانینده بول نعمت لی قادرناری کولکه سی سکسن مین

ایچ اوغوزونک توقتمش مین داشلی اوغوزونک پادشاهی

باینذر پادشاه کیمی دولتلی اولسه اذین اوته وارنده دیانه

[12a] kéyse-y-di, çoḳ igidüñ güci yétmez; çoḳ igidüñ güci
yeter, eli varmaz; aḳca burclı ḳalʿalaruñ üstine varı
bégler varsa-y-dı, döge döge ġanīminden ol ḳalʿanı alsa-y-dı,
ol ḳalʿanuñ sağında, şolunda uçurumu var, varmaḳ
olmaz; barusında kemāndārı urur, ḳoymaz, içindeki serdārı
cehdin éyler, ġanīmine ḳalʿa vérmez; ol ḳalʿanuñ üstine varañ
igid néce gerek, günlük yérde görünende, al ordulı üleñ
yérdeñ üleñ yére tikilende bār-gāh évli, aṭlas-ilen yapılanda
géñ sāyebānlı, aşrı aşrı çekilende bol ṭanablı, yéri
getür deyende ötkün sözli, hāy demedin baş getürür yüz
cellādlı, çaluḳ atlar yavaşıdur miraḫorlı, çalḫananda yaġ tökülür,
şilanında bol niʿmetli, Ḳādir Tarı gölgesi, seksen min
İç Oġuzuñ, toḳsan min Daş Oġuzuñ pādşāsı,
Bayındır Pādşāh kimi devletli olsa; andın öte varanda; dayansa

برک قلعه‌لره اوچه دگگدگدوکی ایکیدلره حرمت ایدنک دگنک
قاداتلره قان اوندوروب جزادیرنک سا[illegible]
توم یورکی سالغوم سالغوم سوکولی قونکورالی پیچلی جانتاریکر
قورساقلی قارا پولاد یالمانی سورجیدانونک جیبیری قاتی
یایلر قبضه‌سی صهاراو قلرپکانی دم ششپرلردوکدوسی آل قیاتی
آلاقاپلان اینکینونک دیسکرکنی کورمیشه نونک کوزیندی
قاقان آصلان اینکینونک هوکورکنی قابیشی یلی قورت
اینکینونک قاپقونجسی ساولان داغی سیلاقلی ساری قاش
قیشلاقلی سکسن مین ارمیت لی آدربایجان لشکری اسلام
دینی قوتی قونکوراتلی چاقورکوزلی سالوریکی ایمورکورک ذوالقدر
دلوسی پادشاهونک وکیلی اولاشی اوغلی غازان کیمی
سعادتلی کرک اندنک اوته وارنده خیتالینونک گدیکیندنک
دونله کوچنک قیزیلجه کندتبریزده آت نعل لدنک ارسلنک
گرسوینی تلیب کیچنک کیچدوکیلده منکرلنک قیاسه تالان سالنک

سوکوجیدانیزه مناسبتی

[75b] berk ḳalᶜ alara ögcedegenek, degedügi igidlere ḥürmet ideñ, degmiyeñ
ḳavatlara ḳan utdurub cezā véreñ, Salur, Eymür béglerinüñ
tüm yüregi, salḫum salḫum süñüli[1] Ḳoñur atı perçemli, ḳaynar deñiz
ḳursaklı, ḳara polad yalmānı, sürcidānuñ cibiri, ḳatı
yaylar ḳabżası, şahār oḳlar peykānı, dom şeşperler dögdüsi, al ḳayada
ala ḳaplan eniginüñ disgirgeni, gür mişenüñ göllerinde
ḳaḳan aşlan eniginüñ hügürgeni, ḳayış dilli ḳurt
eniginüñ ḳapḳuncısı, Sāvalan Dağı yaylaḳlı, Sarıḳamış
ḳışlaḳlı, seksen min er heybetli, Aderbāycān lengeri, İslām
dīni ḳuvveti, Ḳoñur atlı, çaḳmur gözli, Salur igi, Eymür görki, Ẓulḳadir
delüsi, pādşāhuñ vekīli, Ulaş Oġlı Ġazan kimi
saᶜādetli gerek; andañ öte varanda; Ḫınalınuñ Gedigindeñ
dünle göçeñ, ḳızılca kend Tebrīzde at naᶜlladañ, Aras-ileñ
Kür Suyını tilib géçeñ, géçdüginde müskir-ileñ ḳabaya tālān salañ

[1] Süñü: Cidā, nīze maᶜnāsına.

شیر دانیلنک شما خینی اولکالنک میں قیشلا قونک
ایچینه اورکو سالنک لزکیلنک داغستانه طوفان
سالنک دمور قاپو در بندی تپوب آلنک تپدوکینده غنیمیندنک
قاییتمینک یارمه قاباق جیداسینونک اوجینده آربوکورنک
قیمو قیلنک قیتا قونک اودین یارنک شاه داغینونک
اوستینده سایبان کرنک سامور چایونک اوستینده
ایچکی قورنک قازاسودنک قبادنک قیش کونلری بایکیل آلمه
ال اوستینده مزه کلنک طبرسران سلطانی قالین بیاتی
آقاسی دیوان بیکی غیبان اوغلی دلو دوندار کیمی بهادر اولوب
اندنک اوته وارنده حلبی آلنک شامی آلنک آلتون
تخت مصرده سلطان اولنک شام آتلی شام بدولی ایله
یایلی خدنک اوقلی چاپه کیرسه چالوملی چال قارا قوشی قیتا قله
قارا بورکوت صفاتلی یاتمز اویزدولتلی سه حد لردنک
یاماجی قلعه لرونک کلیدی ایلچیلرونک جوابی چول بیرلرونک

[13a] Şīrvān-ileñ Şamaḫını ülkeleneñ, Minḳışlaḳuñ
içine ürkü salañ, Lezgi-y-ileñ Dağıstāna ṭufan
salañ, Demür Ḳapu Derbendi tepüb alañ, tepdüginde ġanīmindeñ
ḳayıtmayañ, yarma ḳabaḳ cidāsınuñ ucında er bögürdeñ,
Ḳımuk-ileñ, Ḳaytaḳuñ ödin yarañ, Şāh Dağınuñ
üstinde sāyebān gereñ, Samur Çayuñ üstinde
içki ḳurañ, Ḳara Sudañ, Ḳubadañ ḳış günleri yañıl alma
el üstinde meze geleñ, Ṭabasaran Sulṭānı, ḳalın Bayat
aḳası, dīvān begi, Ġıyan Oġlı Delü Dündar kimi bahādır olsa;
andañ öte varanda; Ḥalebi alañ, Şāmı alañ, altun
taḫt-ı Mışırda sulṭān olañ, Şām atlı, Şām bidevli, ig
yaylı, ḫadeng oḳlı, çaya girse çalumlı, çal-ḳaraḳuş ḳıynaḳlı,
ḳara bürküt şıfātlı, yatmaz uyumaz devletli, serḥādlerüñ
yamacı, ḳalʿalaruñ kilīdi, élçilerüñ cevābı, çöl yérlerüñ

حصاری یالانکا جلرکینکی بو رجلیلر دنک خرجلوکی آدابآ
یرینده میبتسینلر نک یراو مرلینک غنیمینه میبت ایلنک
باخنده یورک یارنک ایاغینی اوزنکویه باسنده توقوز
توماق کرجسانه اورکی سالنک اولولند وقجه عمی غایله
آتاسی قاراکوزیامید اولنک بیوودقجه دشمینونک اودین
یارنک قاریدوقجه غنیمینه قان قوسدورنک قالین اوغوز
یوکورولکی یکقلم ایشیک آقاسی باشی قارابداغ کیمی اوغوزلو
اولسه اندنک اوته وارنده میدی یولونک اوشتینده
یاتوب اوین الابیداق جیداسینه آت یاغلینک سالار
باشی آلتینه قالخان آلنک غبرقسی آلتینه داشدوشینک
اون آلتی جانغی بیکی ضربینه قایم دورنک سرسینی بیرضربین
یکه یکه آندنک سالنک تاینیوب دایمی غازانی کشیش دیوب
آغزین سوکنک قارابداغیلنک ضربی برابر کلنک یکدنک
امنیش یکدنک دوغمیش قلیجله آدینی یک سولتمیش

[13b] ḥisārı, yalañaçlar kiynegi, borçlılaruñ ḫarçlugı, Adabasa
yérinde heybetindeñ yér omrılañ, ġanīmine heybet-ileñ
baḫanda yürek yarañ, ayaġını üzengüye basanda toḳuz
tuman Gürcis[t]āna ürki salañ, ululanduḳca ʿammı Ġazan-ile
atası Ḳara Göneye ümīd olañ, büyüduḳca düşmeninüñ ödin
yarañ, ḳarıduḳca ġanīmine ḳan ḳusdurañ, ḳalın Oġuz
yügürügi, yek-ḳalem éşik aḳası başı, Ḳara Budaġ kimi uġurlu
olsa, andañ öte varanda; yéddi yoluñ üstinde
yatub, évin ala bıdaḳ cidāsına at baġlayañ, sallar
başı altına ḳalḫan alañ, ġaburḳası altına daş döşeyeñ,
on altı cangı bégi żarbına ḳāyim durañ, heresini bir żarb-ilen
yekke yekke atdañ salañ, tanımayub dayısı Ġazanı keşiş deyüb
aġzın sögeñ, Ḳara Budaġ-ileñ żarbı berāber geleñ, yekdeñ
inmiş, yékdeñ doġmış ḳılıc-ıla adını yék sulatmış

پادشاهون میر غضبی بکد یلینونک بیوکی یکلر باشی یکینک

کیمی قلیچینه پهلوان قوچاق اولسه اندنک اوته وارنده

دیلدیکی مکده پیغمبرونک یوزین کورنک حاجی اولوب مکه قفلینه

آلی کچنک کلوبنی اوغوزونک ایچینده صحابه اولنک بیغلرینی

بیدی یرده چالوب دوکنک قالدوقینی تاولغاسی ارآسینک

قاچی سانجلنک ایکیزنده بیغلرینونک دیبیندنک بوغدادنلی قان

داشلانک قارایرونک اورن کردستانونک بیوکی

یورده دوستونک آقاسی اوجان خانونک یادروسی اولوبنی

سایمینک آمن کیمی قهرلو اولسه آندنک اوته وارنده تابندر

پادشاهدنک بجن پادشاه ایلچی کیدنک آلای خانیله

بولای خانونک بلخیله بخارا ده باشین کسنک فیرباراغین ایلرینی

یتکاج آلنک قایدیشده بجن پادشاهونک غضبینه دوشوبنی

ستم چکنک بیتمش یرده آق اندامی اوستینه فتیله قوینک

قایدیشده قالانتونک کدیکیندهٔ قونکورآلیونک بوینین اورنک

[14a] pādşāhun mirġażabı, Begdillinüñ büyügi, yégler başı Yégenek
kimi ḳılıcına pehlivān ḳoçaḳ olsa; andañ öte varanda;
varıbeni Mekkede Peyġamberüñ yüzin göreñ, ḥācı olub Mekke ḳıflına
éli géçeñ, gelübeni Oġuzuñ içinde ṣaḥābe olañ, bıyıġlarını
yéddi yérde çalub dügeñ, ḳaldukını tavulġası arasındañ
ḳayḫı sancañ, hayḫıranda bıyıġlarınuñ dibindeñ buġda daneli ḳan
daşlanañ, ḳara yérüñ ornı, Kürdistānuñ büyügi
Böre dostuñ aḳası, Ucan Ḫanuñ yavrusı, ulusını
saymıyañ Emen kimi ḳahırlu olsa; andañ öte varanda; Bayındır
Pādşāhdañ Bicen Pādşāha élçi gédeñ, Alay Ḫan-ile
Bolay Ḫanuñ Belḫ-ile Buḫārada başın keseñ, Ḳırbaraġın éllerini
yitgac alañ, ḳayıdışda Bicen Pādşāhuñ ġażabına düşübeni
sitem çekeñ, yétmiş yérde aḳ endāmı üstine fitile ḳoyañ,
ḳayıdışda ḳaplantünüñ gediginde (dayısı)[1] Ḳoñur Alpuñ boynın urañ,

[1] "Dayısı" kelimesi sayfa kenarına eklenmiştir.

قالین ادیماق بویکی معرکه لرچیکی قورچی باشی افشار کیمی
بیک کماندار اوخچی اوله اول قلعه سیبه لری بیرید ور
حواله لرقالدورور خنده قلرین دولدورور بو[illegible]نک
اول برجینه بیرلیش ایدرغنیمیندنک اول قلعه نی باغیر دور
آلورقویمز قاری ده ده اوزون یول لرایاشیوبنک
سوی یوروب سای اوغوزنک وصفین قیلراوله
باشه یوره بیلمز
قارشی یاتنک قارلی داغه اوسال باخنک آرانده قالینی
میچکلره دالامزمی آیندوری داشقون چایلره اوسال
باخنک ایلرایچره بولاندروق ساسی سویی سولنمزمی
آلتیندکی مینک آینه اوسال باخنک بیرلیش ایلغارا ولنده
ایرجوقینی آرخاسینه کوتورمزمی قاتی چکه اول ایکیدونک
دابانینی قابارتمزمی ایشیکینده جفت کاوینه اوسال
باخنک آقیرقیزلوق اولنده آقیرشهرلرقیسینده نان نان دیوب

[14b] ḳalın oymaḳ büyügi, maʿrekeler çiçegi, ḳorçı başı Afşar kimi
yég kemāndār, oḫçı olsa; ol ḳalʿaya sibeleri yéridür,
ḥavāleler ḳaldurur, ḥandaḳların doldurur, bu burcındañ
ol burcına yériyiş éder, ġanīmindeñ ol ḳalʿanı bağırdur
alur, ḳoymaz; ḳarı Dede uzun yıllar yaşayubeñ
soy yetürüb, say Oġuzuñ vaṣfın ḳılar olsa,
başa yetürebilmez
ḳarşı yatañ ḳarlı dağa osal[1] baḫañ aranda kalbini
miçküllere dalanmaz-mı; ayındurı daşḳun çaylara osal
baḫañ, éller içmez bulanduruḳ sası suyı sulanmaz-mı;
altındaki mineñ atına osal baḫañ, yériyiş ılġar olanda,
eyercuḳını arḫasına götürmez-mi; ḳatı çekme, ol igidüñ
dabanını ḳabartmaz-mı; éşiginde çift kāvine osal
baḫañ, aḳır ḳızluḳ olanda, aḳır şehrler ḳıyısında nān nān déyüb

[1] Osal: Tehāvün ve tekāsül édüb oyalanmaḳa dérler. Osal baḫar, yaʿnī sehl-i sāyer ve eksük göz-ilen baḫar.

چاقیرمزمی ایشیکینده ساغینینه اوسال باخنک یاز
کونلری قاراچاناق کوتوردونی آقجه آیران دیوبنی قونشیلره
کزنیمزمی یوکینده کولوکینه اوسال باخنک ایلریورتدنک
کوچنده پرتالجوقی قارایوردونک بوجاقینده قارالمزمی اوکزنیشیجه
اوزنکینه اوسال باخنک اوزکه بیکلرقولوقینه کیدنده قولوکینک
دیوبنی دوکولمزمی سوکولمزمی حق کتابینی اوقوینده ملاره
اوسال باخنک نمازسیزجه حق پیرینه قویولمزمی قارا
دونلی درویشلره اوسال باخنک دار پیرده درین سوده قالینده
خضرنبی خضرالیاس مدد دیوبنی چاقیرمزمی آری دیلی
صفایورکلی دوست محمده اوسال باخنک عاصی اولوب
بودرکاهدنک سورولمزمی پیری کوکی یاراتدنک پیرالله
اوسال باخنک ده دم دیر اجل سیزجه کوچ اولوبه قوشی اولمزمی

یلیه یالپا توخونده دنکیزکونی یالچین یالچین کورینورایراق

[15a] çaḳırmaz-mı; éşiginde saġınına osal baḫañ, yaz
günleri ḳara çanaḳ götürübeni, aḳça ayran déyübeni, ḳonşılara
gezinmez-mi; yükinde kölügine osal baḫañ, éller yurtdañ
göçende, partalcuḳı ḳara yurduñ bucaḳında ḳaralmaz-mı; ögrenmişce
öz bégine osal baḫañ, özge bégler ḳuluḳına gédende, tülüngiseñ
déyübeni dögülmez-mi, sögülmez-mi; Ḥaḳḳ Kitābını oḳuyanda, mollalara
osal baḫañ, namāzsızca Ḥaḳḳ yérine ḳoyulmaz-mı; ḳara
donlı dervişlere osal baḫañ, dar yérde, derin suda ḳalanda
Ḫıżır Nebī, Ḫıżır İlyās meded meded déyübeni çaḳırmaz-mı; arı dīnli
ṣafā yüzli dost Muḥammede osal baḫañ ʿāsī olub
bu dergāhdañ sürülmez-mi; yéri gögi yaradañ bir Allaha
osal baḫañ, Dedem dér; ecelsizce, güc ölüme tüş olmaz-mı
yéle yalpa toḫunanda deñiz güni; yalçın yalçın görinür ıraḳ

یرونک باخنده داغ هوندوری یانین باسه مینسیلو
ساواشش کونی آت کوجلوسی یاناشنده قیچقنده
اون اولنده اوکچه کلوراوکیل آلورآزالیندنک جلودار
ال غنیمه یتورو ریوکوروک اصلی بدوسویی یرنامردایکید
ایله دمده یادیاغیلرایچینده قارا قلیچ آلتینده یولداشینی
سالورقاچریولداشش هیچی نوکرمیسی آرکوتیسی یرمرد
ایکیدیولداشینونک اوستینه اولردونرقایم اوخ قادور
سورجیدایه سوسولوریاراپاره کوتوردرقیزیل قاشه بلشوریاباش
ویرورباباش آلوریولداشینی قورتاروراردنک توچی
ایکیدخاصی واره کله ایپرندی کچه یولی ویروب آلوب
توکمندی جوامردمالی ویرمزیکن یمزیکن تیرتوکنورکورلوقیلین
قارانیلیش کورونک مالی آبادانچه بایی ایولری خراب ایلر
بهتان سوزی یرلی یرلی دنکزلره بکلرریکب ارکونکلی
قوچ ایکیدلرقورشانورپولادخاصی پولاده توخونسونک

[15b] yérdeñ baḫanda dağ hündüri; yanınbasa minilür
savaş güni at küclüsi; yanaşanda, ḳıçḳıranda
ön olanda, öñce gelür, öñcil alur, er elindeñ cıludar ter,
el ġanīme yetürür, yügürüg, aṣlı bidev soyı; bir nāmerd igid
eyle demde, yād yaġılar içinde, ḳara ḳılıc altında yoldaşını
salur ḳaçar, yoldaş hiçi, nöker pesi, er kötisi; bir merd
igid yoldaşınuñ üstine hövler döner, ḳāim oḫa ḳadanur,
sürcidāya süsülür, yara, pāre götürür, ḳızıl ḳana belleşür, ya baş
vérür, ya baş alur, yoldaşını ḳurtarur, erüñ ḳoçı,
igid ḫāsı; vara gele ıpranmadı Kā'be yolı; vérüb alub
tükenmedi civānmerd mālı; vermez-iken, yémez-iken tīz tükenür, kürlük-ilen
ḳazanılmış kürüñ mālı; ābādanca bay évleri ḫarāb éyler
bühtān sözi; yérli yérli deñizlere beñzer yég er göñli,
ḳoç igidler ḳurşanur polad ḫāsı; polada toḫunsuñ

چو قول باشی آیقا قلرونک اغزینه‌نک چو قولرونک
ویلینه‌نک قورو بهتان بلا سینه‌نک ده دم دیرحق تعالی
ساخلیسونک جانونکزی

قارا بولوت ارد میدور کوکده اورلماق قای بوسالوق
ارد میدور توکلین توکوب یرا سینوب یرسو دیماق
قارشی یاتان قارا داغلر ارد میدور اولی بیتوب چیقوب
چیقوب ایل یاییلماق آیندوری داشقون سولر ارد میدور
یازه قارشی قیژ اداشماق آلجه لاچین ارد میدور کوک یوزینک
دوکه دوکه پیریوزینه درنا اندورماق آج قرچقای ارد میدور
سارمیشونک اورتا سینه‌نک یاسدی کولونک قیسینه‌نک
اوغورلنوب صونه قاپماق بوزاوتلکی ارد میدور چول یرلرده
جیران الماق آخر سولر اوستینده حقاربا سماق یوکورک
قیرقی ارد میدور فره بلدرچین آلوب آوین یوزه یتورماق

çoḳul başı; ayḳaḳlaruñ aġzındañ, çoḳullaruñ
dilindeñ, ḳuru bühtān belāsındañ, Dedem dér; Ḥaḳḳ Teʿālā
saḫlasuñ cānuñızı
ḳara bulut erdemidür, gökde örülmaḳ; ḳay bosaluḳ
erdemidür, tökelin töküb, yére sinüb, yér su doymaḳ;
ḳarşı yatan ḳara dağlar erdemidür, otı bitüb, çıḳub
çıḳub él yaylamaḳ; ayındurı daşḳun sular erdemidür,
yaza ḳarşı ḳıja daşmaḳ; alca laçın erdemidür, gök yüzindeñ,
döge döge, yér yüzine durna endürmaḳ; ac ḳarçıḳay erdemidür,
sar ḳamışuñ ortasındañ, yasdı gölüñ ḳıyısındañ
uġurlanub şuna kapmaḳ; boz ötlegi erdemidür, çöl yérlerde
ceyrān almaḳ, aḫar sular üstinde ḥoḳḳar basmaḳ; yügürek
ḳırḳı erdemidür, fare, bıldırçın alub avın yüze yetürmaḳ;

مردایکید لرارد میدور آقاسی اوکیندہ غنیم اولوب یوز
آقارتماق قارا قوجلرارد میدور میدانیندہ چاپوبنی دومان
چوکوب توزاکلماق قایباتاملرارد میدور یولہ کیرو
یول بوکسماق آغایلرارد میدور یازہ قارشی ملشونک
دوللین توکماق کورپہ قوزی بسلیوبنک کامل ایتماق
آلپ اوزاملرارد میدور مردایکیدی مردایکیدہ تعریف
ایتماق

سونوبنی سکیرمکہ دونوبنی قایسیتماقہ مردایکید ونک آلتیندہ
ساداشی کونی بدوکرک اول بدوونک اوستین آلوب
اکلتماقہ مردایکیدہ همزلین اژدم کرک آلاجیدا
بولیوب غنیمینی آت بیلینیدنک قارایرہ دوشورماقہ مردایکید ونک
قوتلرینده قوت کرک قوت داخی بیلسونک بیراللہونیک
ویرکیسی ایکیدلرده دولت کرک یخنک اری دوز قوزماقہ

merd igidler erdemidür, aḳası öñinde ġanīm olub yüz
aḳartmaḳ; ḳazaḳuclar erdemidür, meydānında çapubeni duman
çöküb toz eglenmaḳ; ḳaybatanlar erdemidür, yola girüb
yol büksemaḳ; aġayıllar erdemidür, yaza ḳarşı meleşübeñ
dölin tökmaḳ, körpe ḳuzı besleyübeñ kāmil étmaḳ;
alp ozanlar erdemidür, merd igidi merd igide ta'rīf étmaḳ
sunubeni segirtmege, dönübeni ḳayıtmaḳa, merd igidüñ altında
savaş güni bidev gerek; ol bidevüñ üstin alub
eglenmaḳa, merd igidde hüner-ilen, erdem gerek; ala cidā
bulayub, ġanīmini at bélindeñ ḳara yére düşürmaḳa merd igidüñ
ḳollarında ḳuvvet gerek; ḳuvvet daḫı n'éylesüñ bir Allahuñ
vérgisi, igidlerde devlet gerek; yıḫañ eri durḳuzmaḳa

اَرارَه قیمسه ایکید ایکیدی اولدورمسه بیخلینک اَرامان دیسه
مروت دیسه مروت شاه مردان علیده اولورسه علی
قولَرینده ایله دمده مروت کرک یَکه کلنک غنیمه سکیرمکه
یورک کرک اول یاغینونک ایچینده الشمکه دوکوشمکه
ایکی سایرتوم یورکلی کوزی قانلی دمور دونلی اوق اَتکلی
اولمیسه‌نک قورخمز مردایکیدونک کیجکه سینده اعتبارلی
یولداشش کرک سومورب سومورب آل شرابلرایچکه
مزاج کرک ایچدوکینی سیندورمکه کرایچینده مجلسده
مردایکیدده قورساق کرک اَرنا موسی اردهکرک
ارغیرتی اردهکرک اکرارد وراکر خاتون بودنیاده ناموسلی
غیرتی قوچاق کرک ناموس سیز غیرت سیز آدم اولمز علی
آری جهانونک یوزینده کزمیوبنک قارایرونک آلتنده
کورده کرک ناموس اوسته بیومیش غیرت اوسته
دالاشمیش مردایکیدلر اولیجه اولسه یکیت اولمزدیسک

er ere ḳıymasa, igid igidi öldürmese, yıḫılañ er amān dilese,
mürüvvet dilese, mürüvvet Şāh-ı Merdān ʿAlīde olur, ʿAlī
ḳullarında eyle demde mürüvvet gerek; yekke geleñ ġanīme segirtmege
yürek gerek; ol yaġınuñ içinde elleşmege, dögüşmege
igi saymaz tüm yürekli, gözi ḳanlı, demür donlı, oḳ eglegi
ulumasındañ ḳorḫmaz, merd igidüñ kiçkesinde iʿtibārlı
yoldaş gerek; sömürüb sömürüb al şarāblar içmege
mizāc gerek; içdügini sindürmege maʿrekeler içinde, meclisde
merd igidde ḳursaḳ gerek; er nāmusı erde gerek;
er ġayreti erde gerek; eger erdür, eger ḫatun, bu dünyāda nāmuslı,
ġayretli ḳoççak gerek; nāmussız, ġayretsiz ādem oġlı
arı cihānuñ yüzünde gezmeyübeñ ḳara yérüñ altında
gürda gerek; nāmus üste büyümiş, ġayret üste
dalaşmış merd igidler ölince ölmese yég, ölmez déseñ

ده دم قورقود سوزی یالان اولور بخشی ایکیدلر اولورلر اوسه
اوح اوتوزاون یاشینی دولدورسه یک اوح اوتوزاون
یاشونکزدولتیلن دولی کلسونک ده دم دیرکیچنک کونلرونکز
کیچوبدورکلنک کونلرونکز خیره دونسونک

تایین توشین بیلیر قاوات بیرکون اولور تپکیده اولور
ایچکیسینه بدمست ایکیدبیرکون اولوریومروقده اولور
تپکیده اولمزیومروقده اولمزمردایکیداوزآقاسی اوکیسنده
ساواشده اولور دیکرلکی یومری بدوآتلریریش ایلغار
کونی ایلغارده اولور دابانی یاسدی بختی دوه کاروان
اولور توخولیسی چوق دومان قوبین طولین شیلانده
اولور اوغورلوقه دادانلر بروارو ب ایکی کلورشیرینجبور
مال کتورورا وچمجیده آقیر بیکلر غضبینه دوشر ستملنک
چنکالده اولور قویسی قویونی یادا وجینه کوانلر

Dedem Ḳorḳud sözi yalan olur; yaḫşı igidler olur olsa
üç otuz on yaşını doldursa yég; oḥ [üç] otuz on
yaşuñuz devlet-ilen dolı gelsüñ; Dedem dér; géçeñ günlerüñüz
géçübdür, geleñ günlerüñüz ḫayra dönsüñ
tayın töşin bilmez ḳavat, bir gün olur, tepikde ölür;
içkisine bed-mest igid, bir gün olur, yumruḳda ölür;
tepikde ölmez, yumruḳda ölmez merd igid, öz aḳası öñinde
savaşda ölür; digiricigi yumrı bidev atlar, yériyiş ılġar
güni, ılġarda ölür; dabanı yasdı buḫtī deve, kārvānda ölür;
toḫulısı çoḳ duman ḳoyın, ṭoylan şilanda ölür;
uġurluḳa dadananlar, bir varub, iki gelür, şirincanver
māl götürür, üçemcide aḳır bégler ġażabına düşer, sitem-ileñ
çengelde ölür; ḳavmini ḳoyubeni yād avcına güvenenler

یا غلی یوزلی آشونک بیشه اول یادلر قوم اولور کوله کول
یوب داغلور یارا مزجه ایش دوشنده نه یید وم دیر
نه کور دوم دیر سنی سالور کیدر کور دوم دیز کوانور سنک
یرده کوکده بیر الله کوالک دایانور سنک بیر الله دایانک
لسینه کوانک یو مروق اورسه قارا داغلر یخر اول الله
آخر الله دوست اولوبنک مدد اولسونک دنیا سینده
قرآندنک آخرنده ایماندنک صفا یوزلی محمد ونک
دیدار یندنک بی نصیب المسونک

یالا بیوب کون دوغدوقی قیان شهری وزی دان یولد
دوغدوقی ایجان شهری قاریجه سی قارا ایت جه دکو لسیور
قارحون ایلا بالی باغی توکمندی بایبورد ایلی ایشکیلنک
معاشس ایلر ابزول ایلی سرچه سرچه یرلرده سکن
ایلر کرد ایلی قلیجیلنک مسلماندور قدیمیدنک اورد ملو ایله

[18a] yaġlı yüzli aşuñ bişe, ol yādlar ḳavm olur güle güle,
yéyüb dağılur yaramazca, iş düşende ne yédüm dér,
ne gördüm dér, seni salur géder, gördüm démez; güvenürseñ
yérde gökde bir Allaha güveñ, dayanursañ bir Allaha dayañ
Allahına güveneñ yumruḳ ursa ḳara dağlar yıḫar; evvel Allah,
āḫir Allah dost olubeñ meded olsuñ; dünyāsında
Ḳur'āndañ, āḫiretde īmāndañ, ṣafā yüzli Muḥammedüñ
dīdārındañ bi-naṣīb éylemesüñ
yalabıyub gün doġduḳı Ḳiyan şehri; dan yulduzı
doġduḳı İcān şehri; ḳarıncası ḳara itce degül-midür
Ḳarḫūn éli; balı yaġı tükenmedi Bayburd éli; işkilleñ
maʿaş éyler Ebrul éli; sarpça sarpça yérlerde mesken
éyler Kürd éli; ḳılıc-ileñ Müselmāndur ḳadīmīdeñ Urumlu ile

اوشنی ایلی مرایوی بر قلعه دور موصل ایلی قدیمدنک

اولیالر انبیالر یتاقیدر بغداد ایلی ایمان انصاف

فرقی اولمز همدانیلنک درکزین شهری کربلا تو پراغنه

نسبتدور قم تو پراغی جمیع شهرلر کلیسنی دکولیدور کاشان

شهری اوزوزیرلر چیقدوقی اصفهان شهری آلتی

کیستدی یایاق کلدی محبوبی چوق شیراز آلاجیدا

پارلیدادور چرکس ایلی آلتی یوکوروک اوزی بیکلاغز

ایلی یوزی قارادیشی آقچه هندی ایلی آرکلری

کورک تیکردوغدوقی کوراولور کلهل قوپر قزوین ایلی

مالی کیستدی مال سیرکلدی طارم ایلی قدیمدنک

ایچیندنک چوقول چیقمز کرملینک خلخال ایلی آق دیوکیلر

چیقدوقی کیلان ایلی استنبولده آدی سویلنور

بلاد ینه آذربایجان دیارینده اردبیل شهری تالشلر

قویین چیقدوقی آقچه سی چوق مروتی یوق شیرازلر

[18b] Uşanī éli; her évi bir ḳal‘adur Muṣul éli; ḳadīmdeñ
evliyālar, enbiyālar yataḳıdur Baġdād éli; īmān, inṣāf
firāḳ olmaz Hemedān-ileñ Dergezīn şehri; Kerbelā toprağına
nisbetdür Ḳum toprağı; cemi‘i şehrler gelini degül-midür Kāşān
şehri; öz vezirler çıḳduḳı Işfahān şehri; atlı
gétdi, yayaḳ geldi maḥbūbı çoḳ Şirāz; ala cidā
parıldadur Çerkes éli; atı yügürük, özi bilge ‘Arab
éli; yüzi ḳara, dişi aḳça Sindī éli; erkekleri
kürk tiker, doġduḳı gür olur, kāhil ḳopar Ḳazvīn éli;
māllı gétdi mālsız geldi Ṭarum éli; ḳadīmdeñ
içindeñ çoḳul çıḳmaz Germel-ileñ Ḫalḫāl éli; aḳ dügiler
çıkduḳı Gīlān éli; İstanbulda adı söylenür
pilāvına Aderbāycān diyārında Erdebīl şehri; Tālış
ḳoyın çıḳduḳı, aḳçası çoḳ mürüvveti yoḳ Şīrvān

ایلی کوزی قارا بیلی ایچه حتا ایلی قاراساچی هوته

کرجی ایلی قدیمیدنک ایچیندنک اولت چیقمز روم ایلی

کچیسی کرجه آدمی شرجه ایروان نخجوان شروان ایلی

قدیمیدنک قان چاناقی آت اویناقی دکولمیدور تبریز ایلی

قدیمیدنک اولولرونک بیقناقی پادشاهلرونک یوردی

آذربایجان دیارینده اوجان ایلی بویرلری کیملر آحدی

چاوارنلر چاوارنلر سرداری کیمیدی آصلان علی

بوسویلری کیم سویلدی بیات اری ده دم قورقود

یالابیوب کونش سوینوردم دیرکونده دوغه دوکوسینده

آی سوینوردون بالغیرسه دوغری مکه سوینوریلده بیرکز

حاجی وارسه وارنک حاجی سونورحق قاپوسینده

حجی قبول دوشسه آلتمیش یاشارقوجه لرسوینور

قوجالوق چاقیسنده اوغلی اولسه اولنک اوغلان

[19a] éli; gözi ḳara béli ince Ḫıtā éli; ḳara saçı hörmeli
Gürci éli; ḳadīmīdeñ içindeñ ölet çıḳmaz Rūm éli;
keçisi gerce, ādemi şerce İrevān, Naḫçıvān, Şervel éli;
ḳadīmīdeñ ḳan çanaḳı, at oynaḳı degül-midür Tebrīz éli;
ḳadīmīdeñ ulularuñ yıḳınaḳı, pādşāhlaruñ yurdı
Aderbāycān diyārında Ucān éli; bu yérleri kimler açdı,
çāv erenler, çāv erenler serdārı kim-idi, Aṣlan ʿAlī,
bu soyları kim soyladı, Bayat eri Dedem Ḳorḳud
yalabıyub güneş sevinür, Dedem dér, günde doġsa; dolusında
ay sevinür dün balġırsa; doġrı Mekke sevinür yılda bir kez
ḥācı varsa; varan ḥācı sevinür, Ḥaḳḳ ḳapusında
ḥaccı ḳabul düşse; altmış yaşar ḳocalar sevinür,
ḳocaluḳ çaḳında oġlı olsa; olañ oġlan

سوینور قرآن اوقوسه توقابولی قیز سوینور بخشی

آچیلسه دورلاق اوغلان سوینور آتاسینونک

ایوینده مرادینه مقصودینه حق یتورسه آغایلو سوینور

یازه قارشی ملدشوبنک دولین توکسه قارا توجلر

سوینور میدانینده توز اکلنوب دومان چوکسه

قایبا تانلر سوینور قرانغلو کیجه ده منزل کسه آق

توزلی قاتی یایلر سوینور قوچ ایکیدلر آق بیلکده کنک

دالیده یومشاتسه اوچ بیلکلی صهاراو قلر سوینور دشمینه

دگجک کیمسوکوب باغردلوب کیچوب اوتسه آلا بیدقلی

سوینور غنیمی آت بیلینه نک ایلیب بوکوب یرلو زینه خوب

اندورسه قارا پولاد ساوقلیجلر سوینور باشن اوچورب

سوکسون بولسه آلتی پرلی کورشیلر سوینور تاولغلر

یینجه بنی قباق یاروب قان بورکوتسه ده دم سویلی

آلپ اوزانلر سوینور پادشاه لرنظر ینده سوی یتورسه

سورجیدالرصه

[19b] sevinür, Ḳur'ān oḳusa; tüḳa boylı ḳız sevinür, baḫtı
açılsa; dorlaḳ oġlan sevinür, atasınuñ
évünde murādına, maḳṣūdına Ḥaḳḳ yetürse; aġayıllar sevinür,
yaza ḳarşı meleşübeñ dölin tökse; ḳazaḳuclar
sevinür, meydānında toz eglenüb, duman çökse;
ḳaybatanlar sevinür, ḳaranḳulu gécede menzil kesse; aḳ
tozlı ḳatı yaylar sevinür, ḳoç igidler aḳ bilekde géñ
dalıda yumşatsa; üç yilekli şahār oḳlar sevinür, düşmanına
degecek géyim söküb, bağır delüb géçse ötse; ala bıdaḳlı (sürcidālar)[1]
sevinür, ġanīmi at bélindeñ élib büküb yér yüzine ḫob
endürse; ḳara polad sav ḳılıclar sevinür, baş uçurub
süksün bölse; altı perli gür şeşperler sevinür tavulġalar
yencübeni ḳabaḳ yarub ḳan bürkütse; Dedem soyı
alp ozanlar sevinür, pādşāhlar naẓarında soy yetürse

[1] "Sürcidālar" kelimesi sayfa kenarına eklenmiştir.

بورولدومیسه سارالدومیسه کوک یوزینده بولوت
اولدوم آلچاق آوه یرلره چیقسکین اولدوم اوجه داغلر
باشینه دومان اولنک غازانیدوم یدی باشلی
یراورنی اولوبنی قویروق چالدوم داغ دولاندوم آغوشادم
یرلو بایدوم نفس چکوب صون سومورنک غازانیدوم
آقارم کوتورمیشدوم آلاچاقونک چولپه داغینونک
دیبینه کیتمیشدوم بویورمیشدوم آلاسایبان چاتیلمیشدی
لعلی چاقیرسوزولمیشدی کورپه قوزی چورولمیشدی آقارمله
ایچیرمدوم قیادنک بیرقاراداشی آیرلدی کلدی ساقدکی
بیکلرساقه قاچدی سولدکی بیکلرسوله قاچدی ساق الوندنک
سول الومه پیاله نی تپرتمدوم قاریلردمی قارشی دیروب قاراداشی
ساغلینک غازانیدوم آلادمورکافرخاندنک کلنک

الی

[20a] bürüldüm-ise, saraldum-ise gök yüzinde bulut
oldum; alçaḳ ava yérlere çisgin oldum, uca dağlar
başına duman olañ Ġazan-idüm; yéddi başlı
yér evreni olubeni ḳuyruḳ çaldum, dağ dolandum, aġu saçdum,
yér boyadum, nefes çeküb şon sömüreñ Ġazan-idüm;
aḳalarum götürmişdüm Alaçaḳuñ Çolpa Dağınuñ
dibine gétmişdüm, buyurmışdum ala sāyebān çatılmışdı,
laʿl-i çaḳır süzülmişdi, körpe ḳuzı çevrülmişdi, aḳalarumla
içer-idüm, ḳayadan bir ḳara daş ayrıldı geldi, saḳdaki
bégler saḳa ḳaçdı, soldaki bégler sola ḳaçdı; saḳ elümdeñ
sol elüme piyāleni tepretmedüm; ḳarılarumı ḳarşı vérüb ḳara daşı
saḫlıyañ Ġazan-idüm; Ala Demür kāfir Ḫandañ geleñ

آلتی دکول آلتمیش یا بمن غازانیدی ایچ اوغوزونک دیشن
اوغوزونک آقاری بوشن بیرینکو توره بیلمزدی
ایچینه لعلی چاقیر دولدوردوم آق دالیمونک اوستینه خوب
کوتوردوم قارا غازانی بوشادوبنی بیره قویدوم آدوم دلو
دونمز ایکن آد غازانینک غازانیدوم آلادمور کافرخاندنک
کلیشدی اول کافرونک ساری یایی اون آلتی تکه بویونیدنک
قورولیشدی قاتی یایی ایچ اوغوزونک بکلری دیشن اوغوزونک
آقاری تپرده بیلمزدی کوورنی آق بیلکده دالیده کنگ
یومشادوب چکدوم پادشاهدنک وکیل لوسیقی
آلنگ غازانیدوم آلادمور کافرخاندنک
کلیشدی آلتی دکول بیدی دوتوم پولادشیش اوجی
الماسدنک آق دابانو میله قارا یره پرچین ایدوم پادشاه
قیزی بولی اورون بورلاخاتونی جلدوقاپنک غازانیدوم

[20b] altı degül, altmış batman ġazan-idi; İç Oġuzuñ, Dış
Oġuzuñ aḳaları boş yérindeñ götürebilmezdi;
içine laʿl-i çaḳır doldurdum, aḳ dalımuñ üstine ḫob
götürdüm, ḳara ġazanı boşadubeni yére ḳoydum; adum Delü
Dönmez-iken ad ġazanañ Ġazan-idüm; Ala Demür kāfir Ḫandañ
gelmişdi; ol kāfirüñ sarı yayı on altı teke boynuzındañ
ḳurulmış-idi, ḳatı yayı İç Oġuzuñ bégleri, Dış Oġuzuñ
aḳaları tepredebilmezdi; kevürini, aḳ bilekde, dalıda géñ
yumşadub çekdüm, pādşāhdañ vekīllüḳı
alañ Ġazan-idüm; Ala Demür kāfir Ḫandañ
gelmişdi; altı degül, yéddi dutum polad şiş, ucı
elmasdañ, aḳ dabanum-ile ḳara yére perçin étdüm; pādşāh
ḳızı, Boyı Uzun Burla Hatunı cüldü ḳapañ Ġazan-idüm

ده دم دیرآی اوته سیل دولانه زمانه لر قوپوب کله
داغ اوتلری توکنه یکان قاله دادلی دیریلوک توکنه
دعویلنک ساواشی قاله اصل بکلر توکنه عوام قاله
سیلینتی لر یقیله بیر بیرده اوبه اوله درینتیلر یقیله بیر بیرده
کنت اوله بیرکنتده ایکی کوخا اوله سه بیش دانیجه
دار دوغ اوله اولار دانی بیر بیر بیونک سوزینه بتیمیه لر
اورتالوقده بدنفسیلن یالانچینونک کونی دوغه اول کونلری
کورممیشم من ده دم کورمیش کبی سویلرم یلدزی قیشی
بیلینمز بیلر اوله قوتی کوجی بلینمز ایلر اوله بیلا قلر قیشلاق
اوله قیشلاق لر یلاق اوله تات ایویلنک ترک ایوی بیر آرایه
قونشی اوله آقاج چاناق داشی چاناق بیر بیرینه قاریشوب
اوله تات قیزینی ترک آله ترک قیزینی هم تات آله تات

[21a] Dedem dér; ay öte, yıl dolana zamāneler ḳopub gele;
daġ otları tükene, tiken ḳala; dādlı dirilüg tükene,
daʿvā-ileñ savaş ḳala; aṣıl bégler tükene, ʿavām ḳala;
silintiler yıḳıla, bir yérde oba ola; derintiler yıḳıla, bir yérde
kentli ola; bir kentde iki güḫā olsa, béş dahice
daruġa ola; olar dahi birbirünüñ sözine bitmiyeler;
ortaluḳda bed-nefs-ilen, yalançınuñ güni doġa; ol günleri
görmemişem, men Dedem görmiş gibi söylerem; yazı, ḳışı
bilinmez yıllar ola; ḳuvveti, güci bilinmez éller ola; yaylaḳlar ḳışlaḳ
ola; ḳışlaḳlar yaylaḳ ola; Tāt évü-y-ileñ Türk évü bir araya
ḳonşı ola; aḳaç çanaḳ daş çanaḳ birbirine ḳarışuḳ
ola; Tāt ḳızını Türk ala, Türk ḳızını hem Tāt ala; Tāt

قیرینیدنک دوغولنک اوغلان دایسینه دایی دیه

ترک قیرینیدنک دوغولنک اوغلان دایسینه دایی دیه بیلیسه

دولاندوره دوندره خالو دیه اول کونلری کورمیشم

من ده ده قورقود کورمیش کیبی سویلرم دره تپه

قالسه اکینیلنک شخم اوله دانه بوزو قالیسه جفته کیده

اوغلان اوشاق قالیسه اکینچی اوله اکینچی سی چوق اوله

یرینده برکتی یوق اوله چوق اگه لر آزکوتوره لرسه لر

حکمتی نه سببی ندنک اوله سینلمیش یادایلدنک

یاد اویماقدنک اوغوز سوزنک ایچونکا بیر قیرقلکلین دوشه

اول کلین آی باشینه بیتیشمدین یاشما قینوک آلتیندنک

دونغولدانه بیل باشینه بیتیشمدین قایین آتا ایلنک

قایین آنایه دیل بیتوره باشوم بختی آلپ ایکیدوم آتانک یمان

آتانک یمان منوم ایوجیکزیمی آیردیه ایوجیکزین آیره چادره

کوجی یتسه چوبوق اگه اوستینه حصیر سالا ایوم دیه

[21b] ḳızındañ doġulañ oġlan dayısına dayı déye;

Türk ḳızındañ doġulañ oġlan dayısına dayı déyebilmeye;

dolandura, döndüre ḫalo déye; ol günleri görmemişem,

men Dede Ḳorḳud, görmiş gibi söylerem; dere, tepe

ḳalmasa, ekin-ileñ şaḫm ola; dana bozu ḳalmaya çifte géde;

oġlan, uşaḳ ḳalmaya ekinci ola; ekincisi çoḳ ola;

yerin de bereketi yoḳ ola; çoḳ ekeler az götüreler; bilmeyeler

ḥikmeti ne, sebebi nedeñ ola; sınalmamış yād éldeñ,

yād oymaḳdan, Oġuz senüñ içüñe bir ḳız gele, gelin düşe;

ol gelin ay başına yetişmedin yaşmaḳınuñ altındañ

donġuldana; yıl başına yetişmedin ḳayın ata-y-ileñ

ḳayın anaya dil yetüre; başum baḫtı alp igidüm, atañ yamān,

anañ yamān, menüm évcegizimi ayır déye; évcegizin ayıra, çadıra

güci yetmese, çubuḳ eke, üstine ḥaşır sala, évüm déye;

بیر کچیسی او قلاق دوغسه مالوم دیه غازانه کوجی یتیسه چولک
آله دوکیه کوجی یتیسه یارمه سالمه آقشامه دنک
ایشیتوره ایدوشوره آقشام اولنده ماشوم بختی آلپ ایکیدوم
وادی طعلی زاد بیشوره میشم کل بی دیه قایین آتانک
منتیسندنک قایین آناجوریندنک قورتولدوم شکر دیه
حق تعالی اول کلیسندنک عیال ویرسه دوداغلری یاله
اوغلی اوله بیش یاشینه یتیشمدین یتمیش یاشار قوجه اره
دیلی دکه ایکیری یاشینه یتیشمدین سقال باسه
اوتوز یاشینه یتیشمدن اورتالنه قرخ یاشینه یتیشمدین
قیرقیل سپه الیسینده آلتمیشینده اجل آلسه یقیلدر
کونوره لرداهای دولتلی قوجه دیوبنی سویلدر اول
زمانونک قوجه سی الی آلتمیش یاشینده آدم اوله
اول کهنلری کورمیشم من کورمیش کیمی سویلرم دنیاده
نه یاشادوم من دوه ده قورقود اوچ یوز آلتمیش آلتی ییل

باقی یاشادوم

[22a] bir keçisi oḳlaḳ doġsa, mālum déye; ġazana güci yétmese çölmek
ala; dügiye güci yétmese, yarma sala; aḳşama deñ
ha bişüre, ha devşüre; aḳşam olanda başum baḫtı alp igidüm
dadlı ṭaʿamlı zād bişürmişem gel, yé déye; ḳayın atanuñ
minnetindeñ, ḳayın ana cevrindeñ ḳurtuldum şükür déye;
Ḥaḳḳ Teʿālā ol gelindeñ ʿıyāl vérse dudaġları yalama
oġlı ola, béş yaşına yetişmedin yetmiş yaşar ḳocalara
dili dege; igirmi yaşına yetişmedin saḳḳal basa;
otuz yaşına yetişmeden ortalana; ḳırḫ yaşına yetişmedin
ḳırḳıl sepe; ellisinde, altmışında ecel alsa yıḳılalar,
götüreler daha-mı devletli ḳoca déyübeni söyleler; ol
zamānuñ ḳocası elli, altmış yaşında ādem öle,
ol günleri görmemişem; men, görmiş kimi söylerem; dünyāda
ne yaşadum men, Dede Ḳorḳud üç yüz altmış altı yıl

یاش یاشادوم کون اورته ایلنک ایکیندینونک آراسینجه
کون کورمدوم بیدی قویین اولوریدی کوندہ منوم شیلانوہ
باغراوپکه قدرینجه ات یمیدوم ایکی قاپولی کاروانسراک
بوجهانی بیرایوکوردوم من ده ده قورقودبو قاپیدن کیرنده اول
قاپودنک چیخارکوردوم

سرپ یوکورورسالار آلمز ارقاناتی مینه بلیرچاپه بیلمز
بیرمخنث اول آلمری ساواشکونی مینیجه مینه بیک
چالرکه توروقارا پولادساوقلیجلرآرازدسی الی چاله
بیلمز بیوره بیلمز مخنثونک الیندہ قلیجدنک ایسه مردایکیدونک
الیندہ بیرآقاج بیک اوتی بیستمز قارادا غلرینجه بیلیسه
بیک آت یمینینک آجی اوتلرقارایبرونک اوزرینده
بیتینجه بیتمیه بیک آدم ایچمز بولانوق ساسی سودامزینک
چکیله بیک بزه مسکین خیرکورمزکوریلنک تاکن یاپلز

[22b] yaş yaşadum, günorta-y-ileñ ikindinüñ arasınca
gün görmedüm; yéddi ḳoyın olur-idi günde menüm şilanumda,
bağır, öpke ḳadarınca et yémedüm; iki ḳapulı ḳārvānsara teg
bu cihānı bir év gördüm; men, Dede Ḳorḳud bu ḳapıdan girende, ol
ḳapudan çıḫar gördüm
sarp yügürür sallar atlar er ḳanatı, minebilmez, çapabilmez
bir muḫanneṣ ol atları savaş güni minince, minmese yég;
çalar keser, götürür ḳara polad sav ḳılıclar er azusı, anı çala-
bilmez, yetürebilmez muḫanneṣüñ elinde ḳılıcdañ ise merd igidüñ
elinde bir aḳac yég; otı bitmez ḳara dağlar yıḫılsa
yég; at yémeyeñ acı otlar ḳara yérüñ üzerinde
bitince bitmese yég; ādem içmez bulanuḳ sası su, damarındañ
çekilse yég; beze miskīn ḫayr görmez kür-ileñ nākes baylar

ده دم دیر تالانیبنک پوزولسه بیک

کسیب کسیب یمکه بیدورمکه محلیسنده دمیسنده یخشی یخشی
چاپارکونده کسه کونده سورخمسه بودره مسه الکید آلتیسنده
بدویخشی چالیشنده کدیمه آزالیسنده پولادیخشی
یاخاقیندنک آقارورسه بابایخشی یاغلی سوتین توخ
امیته آنایخشی ایویانیسندایوتیکرسه اوغول یخشی
امینلوکیلنک عادلوکیلنک الکه بیسه خانلرخیشی یخشیدده
نه یخشیدورسیری کوکی یارادنداللهیخشی اول الله آخر الله
دوست اولوبنک مدداولسونک ایش دوشنده
نامرده قادرالله یخه دوتوب یالوارتسونک

آیلینک کون سکیردورسه دوداشس کلنز آیلینک التوسی
کومیش سنده پاسس اکلنمز آری آنکلی نیک زنلرده

[23a] Dedem dér; tālanıbeñ pozulsa yég

kesib kesib yémege yédürmege maḥallinde, deminde yaḫni yaḫşı;

çapar günde, keser günde sürçmese, büdremese igid altında

bidev yaḫşı; çalışanda gédilmese er elinde polad yaḫşı;

yañaḳındañ aḳarursa baba yaḫşı; yaġlı sütin toḫ

emitse ana yaḫşı; év yanınd[a] év tikerse oġul yaḫşı;

eminlük-ileñ, ʿādillük-ileñ elge yi[t]se ḫanlar yaḫşı; yaḫşılarda

ne yaḫşıdur, yéri gögi yaradanda Allah yaḫşı; evvel Allah, āḫir Allah

dost olubeñ meded olsuñ, iş düşende

nāmerde, Ḳādir Allah yaha dutub yalvartmasuñ

ay-ileñ gün segirdürse dudaş gelmez; altun-ileñ

gümiş sinide pas eglenmez; arı etekli nīk-zenlerde

قاوا کلنمز آری اطلس ایپک دوندہ چرک اکلنمز

بدوآتلر یولہ کیرسہ یولدنک قالمز اَرَایکیدونک غنیمی

قارشی کلسہ یوزچوروب گری دونمز دہ دم سویلی آلپ

اوزانلر قوردنک قالمز آیلینک کون ودوداش

کلسہ آراسیندہ فرشتہ وارمانمی اندنک آلتونیلینک

کومیشدہ پاس اکلنسہ اصلیندہ مفرقی وارمانمی اندنک

آری اتک لی نیکر نلردہ قاوا کلنسہ اصلیندہ

وارمانمی اندنک آری اطلس ایپک دوندہ چرک

اکلنسہ ارغاجیندہ ایپلیکی وارمانمی اندنک بدوآتلر

یولہ کیرسہ یولدنک قالہ اصلیندہ بازکیری وارمانمی

اندنک اَرَایکیدونک غنیمی قارشی کلسہ یوزچوروب

گری دونسہ یورکیندہ قورقوسی واردایسیندہ کویمی

وارمانمی اندنک دہ دم سویلی آلپ اوزانلر قوردنک

قالسہ چالقیسیندہ بیلکیسیندہ اکسوکلوکی وارمانمی اندنک

[23b] ḳav eglenmez; arı aṭlas, ipek donda çirk eglenmez;
bidev atlar yola girse yoldañ ḳalmaz; er igidüñ ġanīmi
ḳarşı gelse yüz çevirüb geri dönmez; Dedem soyı alp
ozanlar ḳordañ ḳalmaz; ay-ileñ gün dudaş
gelse, arasında ferişte var mānīʿ i andañ; altun-ileñ
gümişde pas eglense, aşlında müfessereti var, mānīʿ i andañ;
arı etekli nīk-zenlerde ḳav eglense, aşlında pintisi
var mānīʿ i andañ; arı aṭlas ipek donda çirk
eglense, arġacında ipligi var mānīʿ i andañ; bidev atlar
yola girse, yoldañ ḳalsa aşlında bār-gīri var mānīʿ i
andañ; er igidüñ ġanīmi ḳarşı gelse, yüz çevirüb
geri dönse yüreginde ḳorḳusı var, dāyisinde kötisi
var mānīʿ i andañ; Dedem soyı alp ozanlar ḳordañ
ḳalsa çalḳısınd[a], bilgisinde egsüglügi var mānīʿ i andañ

تاپ تاپ دورر ایکنک آدم سندنک نه یاواش
دیل تیرندر قجه سوزه کیرسه چوق سوزلی دیل
ایکی قولاغ ایشیدنده نهیب لی دیل ایکی آلا
دوت دینده جوابلی دیل ایکی ایاغه سکیر دینده
پیک لی دیل کوک یوزینده نک یر یوزینه ایندورنک
دیل یرده ایکنک کوک یوزینه چیقار نک دیل
بیر پولوم بیر حتم یوق دیر ایکنک اولو بیکلر آقیر خانلر
خزینه سینی سایدورنک دیل کونکل بویورمه
دیل دا هیچ سویلمز بیل ملایم اینکه بنکزر میش آلی
کونکل دو کون دوشینجه دوکونجوکی آچیلمز میش دلی
کونکل چینی چاناقه بنکزر میش مسکین کونکل
سینکک سینجاقی بیلمز میش ظالم کونکل کونکل ایستر
قالمه دوره چول یرلرده چاه قازدوره بستان اکه کونکل

[24a] tap tap durur-ikeñ ādem senden ne yavaş

dil; tepretduḳca söze girse çoḳ sözli dil;

iki ḳulaġ éşidende nehībli dil; iki ele

dut déyende, cevāblı dil; iki ayaġa segir déyende

peykli dil; gök yüzindeñ yér yüzine indüreñ

dil; yérde-ikeñ gök yüzine çıḳarañ dil;

bir pūlum, bir ḥabbem yoḳ dér-ikeñ ulu bégler, aḳır ḫanlar

ḫazīnesini saydurañ dil; göñül buyurmasa

dil dāhice söylemez bil; mülāyim ipege beñzermiş āb-ı

göñül; dügün düşince düğüncügi açılmazmış deli

göñül; çini çanaḳa beñzermiş miskīn göñül;

sinecek sīnecāḳı bitmezmiş ẓālim göñül; göñül ister

ḳalḫadura, çöl yérlerde çāh ḳazdura bostān eke; göñül

ایستر قالمه دوره کیسنک پوشن ابدال اولمه آجونک
قارنین دویوره یالانکاجونک سترین اورته کلنک کیمه
خیر ایله یاحسان قیله اوکبه سینه صبر قیلنک باشدنک
قدا سا ودورور قونا قینه کل دوشن دینک کورن
آیدین قیلدورور کونده کلنک بیش وقت نمازنی
پیشدورور انی قیلنک علیه خوشدور محمده اولاشدور
محمدونک دیدارینه نک کوثرونک سویینه نک ده دم دیر

قولرینی بی نصیب ایتمسونک

نه چاقلرده سحر ایرته دان بولوتی سارالنده ساری
قیاق کوک اوت باشی یاینجا سنده سحر بیلی اسیب
اسیب کوکسی کوزل قارا داغه توخونده کاکل لیجه
تورقی ارسایرینده بدوآلمز مهتریونک ایسین آلمیشر
دابان چالوب اوخوراوخوراوخرانده ساری
سنجاقلی اوغوز قیزی حلالینونک قوینینه نک

[24b] ister ḳalḳadura kepenek-pūş abdāl ola; acuñ
ḳarnın doyura, yalangacuñ sırtın örte; geleñ gédene
ḫayréyleye, iḥsān ḳıla; ökbesine ṣabır ḳılañ, başdañ
ḳadā savdurur; ḳonaḳına gel, düş déyeñ gözin
aydın ḳıldurur; günde geleñ béş vaḳt namāz hem
pişdürür; anı ḳılañ ʿAlīye ḫoşdur, Muḥammede ulaşdurur;
Muḥammedüñ dīdārındañ, kevṯerüñ suyındañ, Dedem dér;
ḳullarını bī-naṣīb étmesüñ
ne çaḳlarda seḥer irtedan bulutı saralanda; sarı
ḳıyaḳ, gök ot başı yayḫananda; seḥer yéli esib
esib gögsi gözel ḳara daġa toḫunanda; kāküllice
turḳaylar sāirinde; bidev atlar mehterinüñ élin almış,
daban çalub oḫur oḫur oḫrananda; say
sancaḳlı Oġuz ḳızı helālinüñ ḳoynındañ

چیقوبنی ایاغی آلتیندہ برنده دوزنده ایکیدیونک
کونکلین آلوب گوجودنده اول چاقلرده بدوآتلری
سکیرذینک دورت ایاغیندنک نعل فرلاسه
قایخوپولاد چالیشنده قان شورلاسه ساری یایلر چکیلنده
قبضه آیرلیسه اول چاقلرده ده دم دیر قادرالله قوچ ایکیده

مدد اولسونک

قیصر سالورایاسی دومانلی داغ بوردوسی سالور
بیکی ایمورکورکی ذوالقدردلوسی بایندرپادشاه وکیلی
غازان دیرآقارلرومیلنک آلاقارلی کوک سنبلی داغلره
آوه کیتمیشدوم ایچیریدوم سرحدبیکلرینک چاپارکلدی
غازان نه ایچرسنک اون مین یاغی اوستونه کلدی
اون مین یاغی کلدوکینی ایشیدنده قول کوتوروب
آق اوتاق ایچینده اویینه کیردوم ایکیرمی مین یاغی کلدی
دینده یرومدنک ایرمندوم اوتوز مین یاغی کلدی دینده

[25a] çıḳubeni ayaġı altında bezenende, düzenende; igidünüñ
gönlin alub gevcüdende; ol çaḳlarda bidev atları
segirdibeñ dört ayaġındañ naʿl fırlasa;
ḳayḫu polad çalınanda ḳan şorlasa; sarı yaylar çekilende
ḳabża ayrılsa; ol çaḳlarda Dedem dér; Ḳādir Allah ḳoç igide
meded olsuñ
Ḳayser Ṣalur ayası, dumanlı daġ börüsi, Salur
igi, Eymür görki, Ẕulḳadir delüsi, Bayındır Pādşāh vekīli,
Ġazan dér; aḳalarum-ileñ ala ḳarlı, gök sünbülli daġlara
ava gétmişdüm, içer-idüm, serḥad béglerindeñ çāpār geldi
Ġazan ne içersiñ, on min yaġı üstiñe geldi,
on min yaġı geldigüni éşidende ḳol götürüb
aḳ otaḳ içinde öyine girdüm, igirmi min yaġı geldi
déyende yérümdeñ eymerenmedüm, otuz min yaġı geldi déyende

همچه سایدوم قیرخ مین کلدی دینده قارا کوزدمونک
اوجیندنک قیا باخدوم قیزمندوم الّی مین کلدی دینده
ال ویروب الشمدوم آزدوردیدوم آلتمیش مین کلدی
دینده اللّهی آندوم آتلامندوم یتمیش مین کلدی دینده یلتمدوم
سکسن مین دینده سکسمندوم دوقسن مین یاغی کلدی
دینده آرخالو قجاقیدوم دونوم کیدوم یوز مین یاغی کلدی
دینده یوز چوروب قاییتمدوم آخار سودنک آب دست
قیلدوم آلینومی پیره قویوب قیلدوم نماز محمدی یارادنک
بیرجباره بسیل باقلدوم یا محمد یا علی مدد دیدوم اوکومده
کیملری چرخچی بویوردوم آده باسه بیرینده هیبتینه نک
بیرادمر یلنک غنیمینه قیا باخنده یورک یارنک آج آصلانوک
باغراوپکه سین قارا سلاح ایچینده قاورویب بینک
چاپه کیرسه چالیملی چال قارا قوشی اردملی آلیجی قوسونک
یوکرکی ترکستانونک دیرکی حلب خانی ایک یایلی خدنک

[25b] hiçe saydum, ḳırḫ min geldi déyende ḳara gözümüñ
ucındañ ḳıya baḫdum, ḳıymazanmadum, elli min geldi déyende
el vérüb elleşmedüm, azdur dédüm; altmış min geldi
déyende Allahı andum atlanmadum, yétmiş min geldi déyende yéltenmedüm,
seksen min déyende seksenmedüm, doḳsan min yaġı geldi
déyende, arḫaluḳca ḳaydum donum géydüm, yüz min yaġı geldi
déyende, yüz çevirüb ḳayıtmadum, aḫar sudañ ābdest
ḳıldum, alınumı yére ḳoyub ḳıldum namāz; Muḥammedi yaradañ
bir Cebbāra bél baḳladum, yā Muḥammed, yā ʿAlī meded dédüm; ögümde
kimleri çarḫçı buyurdum, Adabasa yérinde heybetindeñ
yér omrılañ, ġanīmine ḳıya baḫanda yürek yarañ, ac aşlanuñ
bağır, öpkesin ḳara sac içinde ḳavurub yéyeñ,
çaya girse çalımlı, çalḳarakuş erdemli, alıcı ḳuşuñ
yügrügi, Türkistānuñ diregi, Ḥaleb ḫanı ig yaylı, ḫadeng

اوقلی قراکونه یاوریسی قاراباغی چرچی ایتدوم
ساقدنک کیمی سالدوم بایندردنک بیجن پادشاهه
ایلچی وارنک وارد دقیقده آلای خانیلنک بولای خانی دوره
باسنک قیل براقونک باشین کسنک قایدیشده
قاپلانوکد کیسنده دایمی قونکور آلپونک بوینین اورنک
آل آیغیری پادشاه بایندودنک جلدوقاپنک معرکه ارچیکی
قورچی باشی خان افشاری ساقدنک سالدوم سولدنک
کینی سالدوم قیزیلجه تبریزدنک توکولوب کوچنک ارسلنک
کورسوبینی دیلیب کیچنک دمورقاپودربندی تپوب آلنک
تپدوکیسنده جیداسی اوجیسنده اربوکوردنک قیموقیلنک
اودین یارنک شاه داغی اوستینده سایبان کرنک سمور
سویلی اوستینده ایچکی قورنک قبالدنک قیش کونیده
آل اوستینده اونکیچونک یانکیل آله مزه کلنک پانبوقچینو
اون دورت کندینک خراج آلنک مین قیشلاقه تالان

قیتاقونک

سالنک

[26a] oḳlı, Ḳara Göne yavrısı, Ḳara Budaġı çarḫçı étdüm;
saḳdañ kimi saldum; Bayındırdañ Bicen pādşāha
élçi varañ, varduḳında Alay Ḫanlınıñ Bolay Ḫanı devre
basañ, Ḳıl Baraḳuñ başın keseñ, ḳayıdışda
Ḳaplantu Gediginde dayısı Ḳoñur Alpuñ boynın urañ,
al aygırı Pādşāh Bayundıruñ cüldü ḳapañ, ma'rekeler çiçegi,
ḳorçı başı Ḫan Afşarı saḳdañ saldum; soldañ
kimi saldum ḳızılca Tebrīzdeñ tökülüb köçeñ, Aras-ileñ
Kür Suyını dilib géçeñ, Demür Ḳapu Derbendi tepüb alañ,
tepdüginde cidāsı ucında er bögürdeñ, Ḳımuḳlınıñ Ḳaytaḳuñ[1]
ödin yarañ, Şah Dağı üstinde sāyebān gereñ, Samur
Suyı üstinde içki ḳurañ, Ḳabaldıñ ḳış güninde
el üstinde anuñ içüñ yañıl alma meze geleñ, Panbuḳçunıñ
on dört kendindeñ ḫarāc alañ, Minḳışlaḳa tālān

[1] "Ḳaytaḳuñ" kelimesi sayfa kenarına eklenmiş.

سالنک طبرستان سلطانی ایکیرمی دورت مین ایکیوز یتمش یدی سنه
آقاسی غیاث اوغلی دلو دوندارلی سولدنک سالدوم غازان
دیراوزوم تیپده دوردوم ایچ اوغوزونک بیکلرینی ساقدنک
سالدوم دیش اوغوزونک آقارینی سولدنک بویورمدوم
آلاکزونک آغزینده شرابخانه دوزینده یوزمین کافره
قارشی کلدوم قارمه دوتدوم ساواشش سالدوم بیدی
کون بیدی کیجه اول کافره قلیچ چالدوم بیدی کوندنک صونکره
قباقومی قوزدوم بیدی کافر قلیچوم اوکیسنده اونبه دور میشدی
یوزمین کافرونک قیریلدوغینی اندنک بیلدوم ارسیلنک
قارس قلعه سینی اول بیرلیشده آلدوم باشی آچیقدنک خزان
سوردوم آقجه قلعه سرمه لیده للهقیلباشی داروغه تیکدوم
بیکلربلینک سرخاب داغینه سیره چیقدوم دماغومونک چاق
وقتینده اول آلتی بیک اوغلینه علم توق نقاره ویروب
اوزوم تکی بیک قیلدوم اندهآلپ ارم دیوبنی غازان دیرکومندم

[26b] salañ, Ṭabasaran sulṭānı, igirmi dört min igidüñ
aḳası Ġıyan oġlı Delü Dündarı soldañ saldum, Ġazan
dér; özim tipde durdum, İç Oġuzuñ béglerini saḳdañ
saldum, Dış Oġuzuñ aḳalarını soldañ buyurdum;
Alagözüñ aġzında, Şerāncāna düzinde yüz min kāfire
ḳarşı geldüm, ḳarime dutdum savaş saldum, yéddi
gün yédi géce ol kāfire ḳılıc çaldum, yédi gündeñ şoñra
ḳabaḳumı ḳavzadum, yédi kāfir ḳılıcum öñünde onba durmış-idi;
yüz min kāfirüñ ḳırıldugını andañ bildüm, Aras-ileñ
Ḳars Ḳal'asını ol yériyişde aldum, Başı Açıḳdañ ḫızān
sürdüm, Aḳça Ḳal'a Sürmelide Lala Ḳılbaşı daruġa tigdüm,
bégler-ileñ Serḫāb Dağına seyre çıḳdum, damaġumuñ çaḳ
vaḳtinde ol altı bég oġlına 'alem, tevḳ, neḳḳāre vérüb
özüm tegi bég ḳıldum, anda alpım erim déyübeni Ġazan dér; güvenmedüm.

بیرکون آدملر اورنی اسلام دینی قوتی قونکور آتلی سالور
بیکی تیمورکورکی ذوالقدرلی دلوسی ساولان دایغی
بیلاقلی ساری قمیش قیشلاقلی سکسن مین ارمیب یلی
قارا پولاد یالمانی سورجیدانونک جیبیری صهاراد قلیچلی
قاتی یایلر قبضه سی آذربایجان لشکری پادشاهونک وکیلی
اولاشش اوغلی غازان قارایازونک فصلینده تازی توله
سیدوردی بجری قوشلر کوتوردی آلاپارسلاوکرندی
اوچ یوز ایکید کوتوردی آق منقانی کوزلدی آوه کیشندی آق
منقانده آواولدی قوشش قوشلدی ایکیندی زمانی دیدی که
آقالردم کیمسه منولنک کلمه سونک ایمی اردویه وارونکز من یالقوز
بیرآوآولرم کلورم اردویه آقالرین یوکیونی غازان یالقوز آق
منقانونک تپه سینه قونکور آتلی اوینشدی قارا نقلوق قارشدی
داهی برآوالینه کیردی دیدی پروردکارامن آقالردمدنک

[27a] bir gün ādemler evreni, İslām dīni ḳuvveti, Ḳoñur atlı Salur
igi, Eymür görki, Ẕulḳadirli delüsi Sāvalan Dağı
yaylaḳlı, Sarıḳamış ḳışlaḳlı, seksen min er heybetli
ḳara polad yalmānı, sürcidānuñ cibiri, şahār oḳlar peykānı,
ḳatı yaylar ḳabżası, Aderbāycān lengeri, pādşāhuñ vekīli
Ulaş oġlı Ġazan, ḳara yazuñ faşlında tazı tola-
yıdurdı, baḥrī ḳuşlar götürdi, ala parslar üngeretdi
üç yüz igid götürdi, Aḳ Minḳānı gözledi, ava gétdi, Aḳ
Minḳānda av avladı, ḳuş ḳuşladı, ikindi zamānı dédi ki;
aḳalarum kimse menümleñ gelmesüñ, hemi orduya varuñuz, men yalḳuz
bir av avlaram gelürem; orduya aḳaların yollayubeni, Ġazan yalḳuz Aḳ
Minḳānuñ tepesine, Ḳoñur atı üstündi, ḳaranḳluḳ ḳarışdı;
dahi bir av eline girmedi, dédi perverdigāra men aḳalarumdañ

ایر یلدوم بیر آدآولایم الی آوسیز کیتیمیم اردویه سن منی الی
آوسیز قویه آلماق آوه یبرله کوزکزدوردی قاراداغونک داماغنده
یدی یبرده مشعل کیمی یانارکوردی یدی یبرده قویلی قویلی توتون
چیقارکوردی غازان ساندی اوزاردده سینونک چاغ
ایشیغیدوراتاوینستدی اول ایشیغه ساری یوله دوشدی
غازانونک اردوسینده لاقیلباش غازانونک لاسی
ایشیتدی که غازان یالقوزآوده قالوبدور قاتلامندی ایلغاری
غازانونک آردینجه غازان اندهیتیشنده تپه کیمی برنسته نی
یاتارکوردی مشه کیمی برنسته نی آشترکوردی یدی یبراورینی
بیراژدهایه راست کلدی یدی یبرده مشعل کیمی یاننک اول
اژدهانونک کوزلریمیش یدی یبرده قویلی قویلی توتون چقنک
اول اژدهانونک آغزینونک بوقیمیش مشه کیمی آشنک
اول اژدهانونک یالیمیش اژدهانی کورنده غازانونک
ایچیندکی توم یورکی دولدی داشدی دنیا عالم

باشلی ۴

[27b] ayrıldum, bir av avlayım, eli avsız gétmeyim; orduya sen meni eli
avsız ḳoyma; alçaḳ ava yérlere göz gezdürdi, ḳara dağuñ dāmeninde,
yédi yérde meş‘al kimi yanar gördi, yédi yérde ḳoyı ḳoyı tütün
çıḳar gördi; Ġazan sandı öz ordusınuñ çerāġ
ışığıdur, at üstündi ol ışığa sari yola düşdi;
Ġazanuñ ordusında Lala Ḳılbaş, Ġazanuñ Lalası
éşiddi ki, Ġazan yalḳuz avda ḳalubdur; ḳatlanımadı, ılġadı
Ġazanuñ ardınca; Ġazan anda yetişende tepe kimi bir nesteni
yatar gördi, meşe kimi bir nesteni eser gördi, yéddi başlı[1] yér evreni
bir ejdehaya rast geldi; yéddi yérde meş‘al kimi yanañ ol
ejdehanuñ gözleri-y-miş, yéddi yérde ḳoyı ḳoyı tütün çıḳañ
ol ejdehanuñ aġzınuñ boḳı-y-mış, meşe kimi eseñ
ol ejdehanuñ yalı-y-mış; ejdehanı görende Ġazanuñ
içindeki tüm yüregi doldı daşdı, dünyā ‘ālem

[1] “Başlı” kelimesi sayfa kenarına eklenmiştir.

غازانونک باشینه آیدین اولدی ارژدهایلینک دوکوشمه
قصد ایلدی قاپیندی کری باخدی لله قیلیباشی قول لوقیندن
حاضر کوردی لله ایلینک مصلحت کوردی جانوم لله بوتپه کیمی یا تنک
ارژدهانی کورر میسنک بوارژدهانونک اوستینه دار الیم اپی
یوقه یان ویروب ساوشوبنک اوته لیم می صلاحونک نه دور
جانوم لله منکا دیکیل دیدی لله فکر ایلدی که غازان دیدوکلری
ازایکیدر دور مرد ایکیدر دورکیمسه دیسم بلکه منکا غضبی اولر لله
دیدی آقام قارشی یاتنک قارا داغونک هوندوریسنک
اولمه کیلنک آیندوری داشقون سویونک توزکنی سنک
اولمه کیلنک قازاقوجونک آیغیریسنک اولمه کیلنک قاپاقونک
بوغوریسنک اولمه کیلنک آغایلونک قوچقاریسنک اولمه
کیلنک آرنلرونک سرداریسنک اولمه کیلنک ایکیدرونک
قوچاقیسنک اولمه کیلنک ارژدها دیدوکلری اصلی بیریلاندن
اول یلانونک اوستینه کیتکیل دیدی غازان قونکورآتی

[28a] Ġazanuñ başına aydın oldı; ejdahayılañ dögüşmaḳa
ḳaṣdéyledi; ḳayıtdı, geri baḫdı, Lala Ḳılbaşı ḳulluḳında
ḥāżır gördi; Lala-ileñ maṣlahat gördi; cānum Lala, bu tepe kimi yatañ
ejdehanı görür-miseñ, bu ejdehanuñ üstine varalım-mı,
yoḳsa yan vérüb savuşubeñ ötelim-mi, ṣalaḥuñ nedür,
cānum Lala maña dégil dédi; Lala fikréyledi ki; Ġazan dédükleri
er igiddür, merd igiddür, gétme désem belke maña ġażabı ola; Lala
dédi; aḳam, ḳarşı yatañ ḳara daġuñ hündüriseñ
olmag-ileñ, ayınduri daşḳun suyuñ türkiniseñ
olmag-ilen, ḳazaḳucuñ ayġırısañ olmag-ileñ, ḳaybatanuñ
buġurusañ olmag-ileñ, aġayıluñ ḳoçḳarısañ olma-
g-ileñ, erenlerüñ serdārısañ olmag-ilen, igidlerüñ
ḳoçaḳısañ olmag-ileñ, ejdeha dédükleri aṣlı bir yılandur,
ol yılanuñ üstine gétgil dédi; Ġazan, Ḳoñur atı

اویندی ارژدها نونک اوستینه یکین کلدی ارژدهاینی
یاتوبنی اویمیش کوردی غازان فکر ایلدی که یاتوریبرده
آرا اولدورمک مردلوک اولمز حیله ایلنک دیریلمک آرزو غلیسنه
دیریلوک اولمزسا داقینمنک صهار قاپدی بیرادقیلنک
ارژدهانی آندی اوردی ارژدها اویانمنده قویروق چالدیی
داغ دولاندی آغوساچدی بیربویادی نفس چکدی دونن
سومموردی کنکرچک بوتهسی بیل اوکیمه کیدرکیمی آتیلنک دونیلنک
غازان ارژدهانونک بوغازینه کیتمه لی اولدی غازان نعره چکدی
اللهینه یالوارمدی یاکوتوردوکونک کوکه یتورنک کورکلی تاری
یاورمدوکونکی اولاتمنک اولوتاری چوق کیمسه لرسنی کوکده
ایستر مؤمنلرونک کونکلینده سنک صادقلرونک دیلینده
سنک الله تاری سنکا بیردیانونک آغزین اوپیم ایکی
دیانونک آغزین چاریم آخار چایلر اوستینه کورپی سالیم
قالیشلرونک آلین دوتیم بالاکاجلرونک ستریک اورتیم دیه سوبلر

[28b] oynatdı, ejdehanuñ üstine yekin geldi; ejdehanı
yatubeni, uyımış gördi; Ġazan fikréyledi ki; yatur yérde
er öldürmek merdlük olmaz, ḥile-y-ileñ dirilmek er oġlına
dirilük olmaz; sadaḳındañ şahār ḳapdı bir oḳ-ileñ
ejdehanı atdı, urdı; ejdeha uyananda ḳuyruḳ çaldı,
dağ dolandı, aġu saçdı, yér boyadı, nefes çekdi, don
sömürdi; kengerçik butası yél öñice géder kimi, atı-y-ileñ, donı-y-ileñ
Ġazan ejdehanuñ boġazına gétmeli oldı; Ġazan na'ra çekdi
Allahına yalvardı; ya götürdügüñ göge yetüreñ görkli Tarı
ya urdukıñı ulatmıyañ ulu Tarı, çoḳ kimseler seni gökde
ister, mü'minlerüñ göñlindesiñ, ṣādıḳlaruñ dilinde-
siñ, Allah Tarı saña bir déyenüñ aġzın öpim, iki
déyenüñ aġzın çarpım, aḫar çaylar üstine körpi salım,
ḳalmışlaruñ elin dutım, yalangaçlaruñ sırtıñ örtim, démesünler

صون چاقیسنده غازانی بیر یلان اوتدی یا پروردگار
سنگ منکا بیرنجات ویرکیل یامان کونونک دوشمنونک
یامان کونونک دوشسه اللهو نکا یالوارکیلنک اللهینه یالوارلر
محروم قالمزلر غازان که اللهینه یالواردی اینلنک اژدهانونک
آراسینده بیراوتاق کیمی قیاپید اولدی غازان اول قیانونک
دالداسینه یتیشنده آتدنک دوشدی جیداسینی بیره نیکدی
قالخاینی یاپوندی بیرایکید ساق اولدوقچه بیر یاقه جان ویرر
اول یراق بیردم بیرساعت جوق اول ایکیده کرکلی اولوراژدها
نه قدر جهد ایلدی غازانی سومورو بنک اوتاقه جیدالینک
قالخان قویمدی قیانونک دالداسینک چیقاقه غازان
اول قیانونک دالداسینده اوزین توقتاشدوردی اژدها نونک
هیبتینک غازانونک بیرکوزی بولاشدی قانه دوندی
غازان اوزکورزینه آجیقلندی مارانسنک سنوم نامردکوزوم قارا
پولادسا وقلیجونک یالمانیندنک قورخمزدونک صهاراوقلر

بکاینونک

[29a] şon çaḳında Ġazanı bir yılan utdı; yā perverdigār
señ maña bir necāt vérgil; yāmān günüñ düşmesüñ,
yāmān günüñ düşse Allahuña yalvargiliñ; Allahına yalvaranlar
maḥrūm ḳalmazlar; Ġazan ki Allahına yalvardı, anı-y-ileñ ejdehanuñ
arasında bir otaḳ kimi ḳaya peydā oldı; Ġazan ol ḳayanuñ
daldasına yetişende atdañ düşdi, cidāsını yére tikdi,
ḳalḫanını yapundı; bir igid saḳ oldukça bir yaraḳa cān vérür,
ol yaraḳ bir dem, bir sa‘ atcuḳ, ol igide gerekli olur; ejdeha
ne ḳadar cehdéyledi, Ġazanı sömürübeñ utmaḳa; cidā-y-ileñ
ḳalḫan ḳoymadı, ḳayanuñ daldasındañ çıkmaḳa, Ġazan
ol ḳayanuñ daldasında özin toḳtaşdurdı; ejdehanuñ
heybetindeñ Ġazanuñ bir gözi bulaşdı, ḳana döndi;
Ġazan öz gözine acıḳlandı; mara señ menüm nāmerd gözüm; ḳara
polad sav ḳılıcuñ yalmānundañ ḳorḫmazduñ, şahār oḳlar

پیکا نیندنک اوشا نزدونک اون آلتی باتمن کافر کزی
تیم دنک دکدی پورتله مدونک ارژدها دیدوکلری بیر ییلاندورانده
نه وارکه بولاشور سنک اولازور سنک سنونک کیمی نامرد
کوزمنوم کیمی مردایکیده نیلر خنجرینی چیقاردی کوزلرینی اوماقه
قصد ایلدی کینه فکر ایلدی که اکرمن کوزوم اویسم دیرلر
غازان ارژدها کوروبدورقورقوسیندنک هیچ بهانه تاپیوب
کوزلرینی چیقاروبدورسا داقینی اوکینه توکدی سکن
اوقی سا داقیندنک توکتیکنجه ارژدهایه بوقون بوقون شیشلدی
ارژدهاده داهی سومورنک هوری قالدی داهی جان
هوری قالدی قاراپولادسا وقلیچین الینه آلدی سیره
قلیچ سکیرتدی ارژدهانونک اوستینه بیندی باشی بیر
بوقوندنک قلیچلدی بیره سالدی ارژدهانونک آغوی
بیریوزینه توکولنده آغوسیندنک بیریوزینه یانار یانار اودلر
دوشدی غازان خنجرین سانجدی قلیچین سانجدی

[29b] peykānındañ uşanmazduñ, on altı batman kāfir gürzi
tepemdeñ degdi pörtlemedüñ; ejdeha dédükleri bir yılandur, anda
ne var ki bulaşırsıñ, ölezürsiñ; senüñ kimi nāmerd
göz, menüm kimi merd igidde n'éyler; ḫancerini çıḳardı, gözlerini oymaḳa
ḳaşdéyledi, géne fikréyledi ki, eger men gözüm oysam, dérler;
Ġazan ejdaha görübdür, ḳorḳusındañ hiç bahāne tapmayub
gözlerini çıḳarubdur; sadaḳını öñine tökdi; seksen
oḳı sadaḳındañ tökince, ejdehaya buḳun buḳun şişletdi;
ejdehada dahi sömürmek horı ḳalmadı, dahi cān
horı ḳaldı; ḳara polad sav ḳılıcın eline aldı, sıyıra
ḳılıc segirtdi ejdehanuñ üstine, yéddi başı bir
buḳundañ ḳılıcladı yére saldı; ejdehanuñ aġusı
yér yüzüne tökülende aġusındañ yér yüzüne yanar yanar odlar
düşdi; Ġazan ḫancerin sancdı, ḳılıcın sancdı

بیچاقین سانجدی اژدهانونک اوستینده بغداش
قوردی للهٔ قیلباشش ایله که اودی کوردی ساندی اژدها
غازانی اوتدی آق الکین بیدیکوم آقا آقادیوبنی سیره قلیچ
اژدهانونک اوستینه بیکین کلدی کلدوکیسنده بیچه کوردی
اژدهانونک بیدی باشی قارا یرونک اوزرینده یاتوردی
غازان اوزی اژدهانونک آرخاسینده بغداش قورمیش
کوردی للهٔ دیدی بارک الله آقام غازان ارلوکونکا یکیلو لونکا
تحسین غازان دیدی جانوم للهٔ اژدهانی من اولدورمدوم مستوک
دورومونکیلنک همتونک اولدوردی بیک اوستار کتور
بو اژدهانونک دریسین سویجل دیدی للهٔ بیک اوستار
کتوردب اژدهانونک دریسین سویدوردی اژدهانونک
دریسیندنک غازان قورقوبلیز جانیسنه دون تیکدوردی آنجه
توزلی قاتی یاپینه قهرمان ایلدی اوچ بیلکلی صهاراوقلرینه
ساداق تیکدوردی قارا پولاد قیلیجینه قین دوزتدی آلتی

[30a] pıçaḳın sancdı, ejdehanuñ üstinde baġdaş
ḳurdı; Lala Ḳılbaş eyle ki odı gördi, sandı ejdeha
Ġazanı utdı; aḳ ekmegin yédigüm aḳa aḳa, déyübeni sıyıra ḳılıc
ejdehanuñ üstine yekin geldi; geldüginde néce gördi;
ejdehanuñ yédi başı ḳara yérüñ üzerinde yatur gördi,
Ġazan özi ejdehanuñ arḫasında baġdaş ḳurmış
gördi; Lala dédi; Bārekallah aḳam Ġazan, erlügüñe, yéglülüñe
taḥsīn; Ġazan dédi; cānum Lala ejdehanı men öldürmedüm, senüñ
durumuñ-ileñ himmetüñ öldürdi; yég ustalar getür,
bu ejdehanuñ derisin soygil, dédi; Lala, yég ustalar
getürüb ejdehanuñ derisin soydurdı; ejdehanuñ
derisindeñ Ġazan ḳorḳu bilmez cānına don tikdürdi; aḳca
tozlı ḳatı yayına ḳırbān éyledi; üç yilegli ṣahār oḳlarına
sadaḳ tikdürdi; ḳara polad ḳılıcına ḳın düzetdi; altı

پرلی دم شیشیرینه قاب ایلدی آلا بیدق سوز جیدا سینه
قاب ایلدی قورت توکلی قونکورآتی آیرینه اورتوک
ایلدی سایبا نینونک بیلکن لرین اژدهانونک دریسیدنگ
ایلدی بیدی باشینی بیرتصر فیلنک سویونی بیک بایشی
اوستینه غازان کیدی آتیلنک دونیلنک اژدهانونک
دونینه کیروبنی پادشاه بایندری کورلدی یوله دوشدی
پادشاه بایندره خبر کلدی که غازان اژدهاولوب کلیراوغوز
بیله ترک صادقدورکه دیزآدم اژدهانیچه اولورساقدنک صولدنک
سوزه کلدی لرکه غازان آدمیکنک بیزعهده سیندنک چیقیز دیدی
ایمدی که اژدهاولوبدورسیزی هامی اوتربیرتپه چقالیم انی
تیرباران ایده لیم بایندر پادشاه سوزه کلدی دیدی منوم
وکیلوم غازان آزایکید دوریک ایکید دورلکه بزاژدهایه
راست کلدی اوله اولدوردی اوله اژدهانونک دونینه
کیردی اوله اکرغازان اژدهاولوبدورنه قوم تانورنه قردش

[30b] perli dom şeşperine ḳāb éyledi, ala bıdaḳ sürcidāsına
ḳāb éyledi, ḳurt tükli Ḳoñur atı eyerine örtük
éyledi, sāyebānınuñ yélkenlerin ejdehanuñ derisindeñ
éyledi; yéddi başını bir taṣrīf-ileñ soyubanı yég başı
üstine Ġazan géydi; atı-y-ileñ donı-y-ileñ ejdehanuñ
donına girübeni Pādşāh Bayındırı gözledi, yola düşdi;
Pādşāh Bayındıra ḫaber geldi ki, Ġazan ejdeha olub gelir, Oġuz
bile Türk ṣadıḳdur ki; démez ādem ejdeha néce olur; saḳdan, ṣoldan
söze geldiler ki; Ġazan ādem-ikeñ biz ʿuhdesindeñ çıḳmazduḳ;
imdi ki ejdeha olubdur, bizi hemi utar; bir tepeye çıḳalım, anı
tīr-i bārān édelim; Bayındır Pādşāh söze geldi, dédi; menüm
vekīlüm Ġazan er igiddür, yég igiddür belki bir ejdehaya
rast geldi, ola öldürdi; ola ejdehanuñ donına
girdi; ola eger Ġazan ejdeha olubdur, ne ḳavm tanur, ne ḳardaş

باتور قارا بداغ دیدی پادشاهوم منکا رخصت ویرکیلینک
کیسیدیم غازانونک قارشی سینه اکراژدها اولوبدور اول
منی اولتسونک قارا بداغ آت اویندی غازانونک قارشی
کیلدی سس یتریرده دوردی ساداقیندنک صهبا
قاپدی عموسنی اژدها اولدی دیرلر اکراژدر اولیوبسنک
منومیلینک کومورکومور دانیشدیدی دانیشمه سنک
صهبا راوقونک چیکا تیلینک اولدورورم غازان سنی
قارا پولاد قلیچونک یالانتیلینک دوغرم غازان سنی کر
اژدها اولدوروبسنک غزاتونک مبارک آونکدنک بیر
ششیلالغه منکا ویرکیل غازان آتدنک دوشدی قلیچین
قارا بداغونک بیلینه باغلدی قارا بداغ قلیچیه پهلوان اندہ
اولدی اولدی می پادشاه بایندرایشتیدی غازان اژدها
اولدوروبدوراچ اوغوزی داشی اوغوزی کوتوروب
قارشیلدی غازان آتدنک دوشدی یمیتمیش قدم سکیردی

[31a] tanur; Ḳara Budaġ dédi; pādşāhum maña ruḫṣat vérgiliñ,
gédeyim Ġazanuñ ḳarşısına, eger ejdeha olubdur, evvel
meni utsuñ; Ḳara Budaġ at oynatdı, Ġazanuñ ḳarşısına
gétdi, ses yeter yérde durdı, sadaḳındañ şahār
ḳapdı; ʿammu, seni ejdeha oldı dérler; eger ejder olmayubeñ
menüm-ileñ gümür gümür danış, dédi; danışmasañ
şahār oḳuñ peykānı-y-ileñ öldürürüm Ġazan seni,
ḳara polad ḳılıcuñ yalmānı-y-ileñ doġrarım Ġazan seni; eger
ejdaha öldürübseñ ġazavātuñ mübārek, avıñdañ bir
şila[n]lıga maña vérgil; Ġazan atdañ düşdi, ḳılıcın
Ḳara Budaġuñ béline baḳladı; Ḳara Budaġ ḳılıcıya pehlivān, anda
oldı, olmadı-mı, Pādşāh Bayındır éşitdi, Ġazan ejdeha
öldürübdür; İç Oġuzı, Daş Oġuzı götürüb
ḳarşıladı, Ġazan atdañ düşdi, yetmiş ḳadem segirdi

بایندر پادشاهونک ایاغینه دوشدی ارثدها در یسیندونک
دوزلیش سایبانی تیکدی بایندر پادشاه سایبانونک
آلتینده بغداش قوردی بیدی کون بیدی کیم پادشاهی
قوناقلدی دمدم قورقود دیر غازان کیمی قوچاق ایکید
دنیادنک کلدی کچدی

خدایا پرزدچی لورا ما نوشتم خط عالیذ یادگار
ما نوشتم خط عالی یادگار

بیادگار نوشتم این کتابت را
وگرنه این خط من لایق کتابت نیست

بره خواند دعا طمع دارم
زانکه می نبندد کناکار

[31b] Bayındır Pādşāhuñ ayaġına düşdi, ejdeha derisindeñ düzilmiş sāyebānı tikdi; Bayındır Pādşāh sāyebānuñ altında baġdaş ḳurdı; yéddi kün, yéddi géce pādşāhı ḳonaḳladı; Dedem Ḳorḳud dér; Ġazan kimi, ḳoçaḳ igid dünyādañ geldi, géçdi.

Ḥoda biyamorzed Hacilu ra

TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARMA

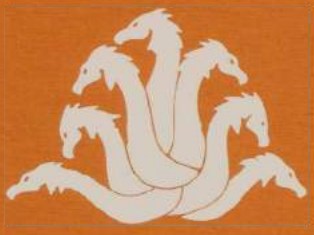

[SOYLAMA-1]

[1b] Hakk Teâlâ gökten Kur'an'ı indirdi,

Arı dinli Muhammed'e okusun diye,

Cebrail gelip Burak'ı getirdi; Habibim, dostum olan,

O Burak'a binip Mirac'a gelsin diye;

Ne zaman ki dost dosta yetişti,

Doksan bir bin kelime ortalıktan geldi, geçti,

En sonunda, arı dinli dost Muhammed ümmetine danıştı,

Sözüyle rahmet edip şefaat etsin diye;

Uçmaklar düzenlendi, huriler bezendi,

Arı dinli dost Muhammed gelir cennetin kapısını açayım diye;

Ali bindi Düldül'e, kuşandı Zülfikâr'ı, kâfirlere kılıç çaldı, benim dinim diye;

Süleyman Nebi idi, mertebesi yüksek idi,

Gökyüzünde uçan kuşa Hakk Teâlâ ferman etti,

Süleyman'a gölgelik olsun diye;

Davud Nebi silah ustası idi, zırh yapardı,

Hakk Teâlâ kudretiyle taştan çeliği sızdırdı,

Davud'a ferman olsun diye;

Münacatla söyleşti İbrahim-i Halilullah Hocası ile

"Ya İlahi! Benim oğlum yok. Sen, bir oğul ver bana,

Öz oğlumu keseyim, yolunda kurban diye"

[2a] Allah, o anda İsmail'i, İbrahim'e verdi;

Aldı, Arafat Dağı'na götürdü,

İsmail'e bıçak çekti, bıçak onu kesmedi;

Hakk Teâlâ kudretiyle boynuzu burma koç indirdi,

İsmail'in yerine kurban olsun diye;

Dedem Korkut, kırk talibe ver nasihat,

Alplara dua edeyim, genç yiğitleri görsün diye.

[ARASÖZ-1]

Bu soylamada Dede'nin duası budur ki; "Her kim, belki her nesne kendi sınırlarında ve olgunluğunda dursa iyidir. Yetenekli kişiler, olgunlaşmak için eğitim isteyenlere yardımcı olur.

[SOYLAMA-2]

Ağız açıp bir Allah'ın adını kimler anmaz,

Adını anan erenler, gönül ehli içinde mümin, hakir gerek;

Allah ilmi arı Kuran'ı açıp kim okumaz,

Okuduğunu dosta doğru okuyan, bu dünyada âlim gerek;

Allah evi, görkemli Ka'be'ye kimler varmaz,

Varsa gelse, azmasa azdırmasa, inancı bütün, niyeti düzgün, din yolunda hacı gerek;

Ak ekmeği bol, sofrasındaki varını Hakk yolunda kimler vermez,

Ekmeğini paylaşan İbrahim-i Halillullah gibi cömert gerek;

Şah-ı Merdan Ali gibi asil er dahi gerek;

O Ali'nin oğulları, adı gökçek, arı dinli, din serveri,

Güzel yüzlü Muhammed'in torunları, Hatice ile

[2b] Fatma Ana'nın sevgileri, din aşkına şehit olan gaziler,

İmam Hasan, İmam Hüseyin gibi şehit gerek;

Peygamberin bir dişinin kırıldığını işitip,

Kendi otuz iki dişini kerpetenle söken,

Dervişlerin düzgünü, deve çobanlarının başı,

Sultan Veyis-ül Karanî gibi derviş gerek;

Kara çelik, sağlam kılıcı kimler almaz,

Din uğruna kara dinli kâfirlere kimler çalmaz,

Kılıç çalıp yerler açan; başlar kesen,

Haleb'i alan, Şam'ı alan,

Mısır'ın altın tahtına sultan olan,

Şam atlı, Şam küheylanlı,

Sert yaylı, hadeng oklu,

At koştursa çalımlı,

Şahin pençeli, kara kartal sıfatlı,

Yatmaz uyumaz devletli,

Serhatlerin yamacı, kalelerin kilidi, düşmanların korkusu,

Borçluların harçlığı, çıplakların giysisi,

Mescitlerin ışığı, gariplerin arkası,

Adabasa yerinde heybetiyle yer çökerten,

Düşmanına heybet ile baktığında yürek yaran,

Ayağını üzengiye bastığında dokuz tümen Gürcistan'a korku salan,

Yükseldikçe amcası Kazan ve babası Kara Göne'ye umut olan,

Büyüdükçe düşmanın ödünü yaran,

[3a] Yaş aldıkça düşmanına kan kusturan,

Kalın Oğuz'un çeviği, Oğuz içinde tek başına eşik beyi başı,

Kara Budak gibi kılıcına pehlivan, sofrasına bahadır gazi gerek;

Soylu Oğuz'un vasfını kim söylemez,

Kopuz çalıp, boy boylayıp, soy söyleyen,

Bayat eri, hayırlı, uğurlu, güzel fikirli, Dedem gibi bilge gerek;

Dedem der; "Hakk Teâlâ devlet ile bilgi versin."

[ARASÖZ-2]

Dede'nin bu soylamada isteği şudur ki; "Yaratılmış her şey muhtaçtır." (İhlâs Suresi, 2. ayet) ve "İnsan yaratılmışların en şereflisidir (İsra Suresi, 70. ayet) ama o da muhtaçtır." ulu ayetlerinde buyrulmuştur. Şu hâlde, her kim dünya ve ahiret mutluluğu için her neye ihtiyaç duyar; her şeyi bilen Allah, ihtiyaç duyanlar için gerekenleri yaratmıştır.

[SOYLAMA-3]

Karşı yatan kara dağlar ilin yaylağı,

Uyandıran taşkın sular yerin damarı,

Ayet ayet arı Kur'an dinin temeli,

Aydınlık sekiz uçmak müminin evi,

Kara donlu dervişler gaip eri,

Güzel yüzlü Muhammed dinin başı,

Altı kardeş bir arada olursa arkası, gücü,

Aksakallı kocalar il düzeni, oba kutu,

Ak pürçekli kadın kâhyalar sofra düzeni, ev bereketi,

Yeni yetme yiğit oğlan evin süsü, ev güvenci,

Bir kişinin altı yaşında öz oğlu olsa,

[3b] Yurdun geleceği, göz aydını, bel kuvveti, yürek yağı;

Yedi yaşında kızı olsa düşmandan beter,

Ev dağıtıcısı, ev bozguncusu, yabancı gelini.

Yalnızlık zor iştir, ey insan, unutma bunu!

Dedem der; "Yalnızlıktan, Kadir Allah saklasın canınızı!"

[SOYLAMA-4]

Parıldayıp gün doğarsa, cihan ışıkla yanar,
Yeni doğan parlak ay geceleyin ışıldar,
Yaş yapraklı ağacın ucuna doğan konar,
Ucu sağlam, sarp uçurumlu kara dağlar yerden yükselir,
Al kayanın yalçınında kaplan sıçrar,
Sıcak sazlık, gür ormanlık göllerde arslan kükrer,
Koyunların etrafında kurt ulur,
Atlar sürüyle koşarsa ortalık tozla dolar, duman çöker,
Develer çekilip yola koyulsa yolları büker,
Koyunlar meleşirse [4a] gönül coşar;
Körpe kuzu doğurur, besler, büyütür;
Sağa sola at koştursan düşmana yüğrük yeter,
At yaklaştırsa da düşmanı çelikten kılıç keser,
Boynuz ile gerilen sert yayları bilek çeker,
Sapmayıp dümdüz giden oku parmak atar,
Dolaşmış kara saçı tarak açar,
Gizli saklı sözleri sarhoş söyler, çakır açar,
Al alemler açılırsa gökte sallanır,
Nekkareler döğülünce yürek çarpar, gönül kalkar,
İki düşman birleşince devlet basar,
Birleşen düşmanlar gidip gelir, arada elçilik yapar,
Altı arka denk sürülürse,
Güçlü iller içinde asaletli olan yener,
Asil Selçuk Bey oğlunun yumruğunda laçın çırpınır,
Ulu hanlar ordusunda tellal bağırır,
Dedem der; padişahlar huzurunda eskiden beri ozan çıkar.

[SOYLAMA-5]

[4b] Kara bulut, üç yıldırım gökten inse,

Kara çelik, sağlam taşa ulaşınca durur mu, durmak yok;

Ağzı burnu yusyuvarlak değil midir?

Kapkara ejderha kursağına ağı damlatılsa kıvranır mı, kıvranmak yok;

Kara ormanda pusup yatan fil hakanı,

İri deveye kendisini ezdirtir mi, ezdirmek yok;

Her kanadı birer arşın değil midir?

Akdoğan şahı gökyüzünden yeryüzüne gölge salsa,

Pırıldayan yeryüzüne göz gezdirse,

Kalkıp uçan kuşların birini kapıp tutsa,

Pençesinin ucunda kanını akıtsa,

Gagasının ucunda tüylerini dağıtsa,

Tüm yüreğini döşünden söküp, kıpır kıpır kıpırdatsa;

Kanadı ala saksağana kendisini paylatır mı, paylatmak yok,

Altmış arşın al kayada yuva yapan ala kaplan

Yüksek yerde kır teke ile kızıl geyiği pusuda tutsa,

İnce belinden tutup [5a] kırsa,

Gök pençesinin arasına et doldursa,

Üstüne yeni doğmuş ay ışığı düşünce sıçramaya hazırlansa,

Kuyruğunu görünce kükrese,

Al kayada homur homur homurdansa,

Üstüne ala sarı yaylı avcı gelse,

Avın üstündeyken, o avcıdan kaçar mı, kaçmak yok;

Sıcak sazlık, gür ormanlık göllerde yuva yapan,

Aç aslan, yılkılara saldırıp at kovalasa, aygır tutsa,
Başının üstünden aşırıp yere yıksa,
Et yemeyip, kemiklerini kırmadan
Boyun altından parçalayıp su yerine kan sömürse,
Aç aslan, soluk aldırır mı, aldırmak yok;
Akşam aydınlığı demeden, geceleyin dolaşan,
Pusu kurup gezen, kayış dilli kurt eniği,
Altmış fersah yolu gece dolaşsa,
Gece yarısı, duvarları sağlam koyun ağılının kapısını açsa,
Alacalı öveçlerin semizini yakalayıp tutsa,
Kalın boyun gücü ile sürükleyip çıkarsa,
Sivri dişlerini dört yerden batırsa,
Boynu kalın Türk oğlunu
[5b] Geceleyin saldırıp kara dere kuytusuna dolandırsa,
Sinirini çekse, ciğerini deşse, yağlı kuyruğu harb harp yutsa,
Kara köpek it oğluna, kurt eniği kendisini dalatır mı, dalatmak yok;
Evvelinden Hakk Teâlâ bir yiğide verse, zengin kılsa,
Koruyup kolladıkça bu zenginlik
O yiğidin başından eksilir mi, eksilmek yok;
Bir korkak kötü, tepeden tırnağa zırha girse,
Kasıla kasıla gelirken, mert bir yiğidin
Darbesine dayanır mı, dayanmak yok;
Karanlık gece çöktüğünde ışıldar yeni doğan ay,
Yaratıcısından ona buyruk olmadan dolanır mı, dolanmak yok,
Aslı Selçuklu Bey oğluna fırsat düşse,

Eski düşmanının evladını biçer mi, biçmek yok;
Tüm azgın denizlerin en zorlusu okyanus,
Sarı ala küçük balığın su döneği,
Sandal ağacından sağlam gemiler su oynağı,
Sallandıkça sıra ondan geçer mi, geçmek yok.
[6a] Soy söyleyip anlattı Dedem Korkut,
Kalın Oğuz'un vasfını sayar olsa, tükenir mi, tükenmek yok.

[SOYLAMA-6]

Yelin çekip getirdiği yelken bulut,

Yere yaklaşıp yağmasa yağdırmasa,

O bulutun gürleyip şakırdayıp esip gelmesi

Neye yarar, neye yarar;

Yedilerden ayrılmış üç yıldırım düşünce,

Yedi kat yerin altına işlemese,

Yedi yıldan sonra kara yerin yüzünde bulunmasa,

Kara çelik kılıcın ağzına koyulmasa,

Yedilerden ayrılmış üç yıldırım,

Neye yarar, neye yarar;

Yerden göğe yücelen,

Yanı karlı, elvan otlu, gök sümbüllü güzel dağlar;

Çıkıp çıkıp ağır iller, al otağlar o dağlarda yaylamasa,

Ormanında küheylan atlar, orada yayılıp otlamasa,

Sırtlarında [6b] kızıl geyik, kır teke sıçramasa,

Çeşme suyunun üstünde ala gölgelik kurulmasa,

Dört havuzlar kazılmasa, kızıl güller serpilmese,

Taze meyvalar saçılmasa, sürahiler doldurulmasa,

Kızıl şaraplar süzülmese, körpe kuzular çevrilmese,

Av etinden tatlı kebaplar sunulmasa,

O zamanda beyzadeler içip içip esrimese,

Yerden göğe yücelmiş,

Yanı karlı, elvan otlu, gök sümbüllü güzel dağlar;

Neye yarar, neye yarar;

Yeryüzünü yarıp akan taşkın çaylar,
Eğimli yere geldiğinde eğilmese,
Düz yere geldiğinde düzelmese,
Ayağında ak arpa, kızıl buğday ekilmese,
Yeryüzünü yarıp akan taşkın çaylar,
Neye yarar, neye yarar;
Alın başa giyilen tolgalar erin görkü,
Günü gelse, lazım olsa,
Altı dilimli büyük gürzün altında ezdirmese,
Alın başa giyilen tolgalar
Neye yarar, neye yarar;
Kısa yenli demir zırhlar er gömleği,
[7a] Günü gelse, lazım olsa, çalışırken, dalaşırken
Yeninden, yakasından sökülmese,
Kısa yenli demir zırhlar,
Neye yarar, neye yarar;
Boynuzdan yapılan sarı yaylar er kuvveti, bilek gücü,
Günü gelse, lazım olsa,
Ak bilekte, geniş sırtta yıpranmasa,
Yaylıkta taşınan sarı yaylar,
Neye yarar, neye yarar;
Sadakta taşınan seksen ok düşmana elçi,
Günü gelse, lazım olsa,
Bir mert yiğit elçiliğe göndermese,
Düşmanını bölük bölük göz önünden dağıtmasa,

Sadakta taşınan seksen ok,

Neye yarar, neye yarar;

Kara çelik sağlam kılıçlar er azası,

Günü gelse, lazım olsa,

Kemiklice başları indirmese,

Balçağında alca kanlar dondurmasa,

Sol yanına bağlayarak gezdirdiği,

Kara çelik sağlam kılıçlar,

Neye yarar, neye yarar;

Ala budaklı sürcidalar (mızraklar) er boynuzu,

Günü gelse, lazım olsa,

Hasmına ilişip, büküp,

At sırtından yeryüzüne [7b] düşürmese,

Ev yanında söve gibi dayanan,

Ala budaklı sürcidalar

Neye yarar, neye yarar;

Altı dilimli büyük gürzler er yumruğu,

Günü gelse, lazım olsa,

Alın yarıp kan sıçratmasa,

Koltuk altında saklanan,

Altı dilimli büyük gürz

Neye yarar, neye yarar;

İpekle örülmüş ala kalkanlar er siperi,

Günü gelse, lazım olsa,

Karabaşı duldasında saklamasa,

İpekle örülmüş kalkanlar
Neye yarar, neye yarar;
Yeme, içme sırasında övünürken,
Ben ben diyen iddiacı yiğit,
İki ordu biribirine karışınca,
Koç yiğitler, cilasunlar tutuşunca,
Beylerin önünde tehlikeye atılıp,
Kesik başları, tutsakları beyinin önüne getirmese,
Neye yarar, neye yarar;
Arpa verip bakılan küheylan atlar er kanadı,
Günü gelse, lazım olsa,
Dağdan dağa aşırmasa,
Acı köpük, kan terlere batırmasa,
Arpa verip bakılan küheylan atlar,
Neye yarar, neye yarar;
Dedem soyu alp ozanlar, er neşesi,
[8a] Mert yiğidin tarifini koç yiğide söylemese,
Kolda kopuz taşıdığı,
Hammal gibi gezdirdiği,
Neye yarar, neye yarar;

[SOYLAMA-7]

Hışıl hışıl yel esse, bulut dolup yağmur yağsa,

Çaylar taşsa, göller dolsa,

Gölde yüzen tombul kazın,

Günü doğar, günü doğar;

Kağıldaşsa, uğuldaşsa küçük ördek,

Tombul kaz gölden uçsa,

Akdoğan yavrusunun kösteği alınıp,

Davullar dövülünce,

Serbest kalıp elden uçsa,

Kara bulut altında gizlense,

Kara bulut altından hışlayıp inse,

Dalgalı göller kıyısını talan etse,

Kaz ile ördeği şakıyarak alsa,

Gök tepenin zirvesine basıp konsa,

Gagasının ucunda tüylerini dağıtsa,

Pençesinin ucunda kan damlatsa,

Tombul böğrünü yırtıp, tüm yüreği kıpır kıpır kıpırdatsa,

Avını almış şahin yavrusunun,

Günü doğar, günü doğar;

Sarı kaya gölgesinde yuva yapar,

[8b] Ala bulut üstünde gümbür gümbür gümbürdenir,

Kendinden büyük ay görünce sıçramaya hazırlanır,

Sarı yaylı avcı görünce hasım olup karşılaşır,

Kuyruğunun ucunu görünce sezirgenir,

Kızıl geyik, kır tekeyi pusuda alır,
Gök pençesinin içini et doldurur,
Avını kapmış ala kaplan yavrusunun,
Günü doğar, günü doğar;
Aç aslan yavrusu gür ormanlı göl kıyısında yuva yapar,
Kıvrak yılkılara yaklaşıp tuzak kurar, sürüyü böler aygır tutar,
Başını kavrar uzağa taşır,
Boynunu, budunu parçalayıp, su yerine kan sömürür,
Pazularının üstünde dikilip üç kez kükrer,
Aç aslan yavrusunun at etinden,
Günü doğar, günü doğar;
Karanlık gece olunca kalkıp hareketlenir,
Canı çekip, karnı aç olduğunda
Altmış fersah yolu bir gecede yürüyüp geçer,
Arka ayaklarının üstünde karda yatar,
Kapısı sağlam taş ağılı zorla açar,
Alacalı [9a] övecin semizini saldırıp tutar,
Boynu kalın Türk oğlunu geceleyin bağırtır,
Kara köpek it oğlunu kavgaya çeker,
Kara dere kuytusuna sığınıp, kendini gizler,
Sinir çekip bağır deşer,
Kanlı kuyruk, bağır, ciğer çalıp gider,
Pusudaki hayvanlar pehlivanı kurt eniğinin,
Karanlık gece içinde,
Günü doğar, günü doğar;

Sıra sıra giderken, geniş yazının ortasından,
Bozca yavşan dibinden sıçrayıp, tavşan kalksa, düze çıksa,
Ayakları kınalı, kulakları perçemli,
Kırpıp koşan alvar tazı,
İt oğlunun yalı hazırlanıp,
Yağlı ekmek kıvamına geldiğinde,
Dolambaçlı yerelere getirip, avını yere yıkıp alsa,
Çapraz koşan alvar tazı it oğlunun orada,
Günü doğar, günü doğar;
Göğsü güzel kara dağdan doludizgin atlar koşsa,
Yük atları yorulup, yolda kalsa o anda,
Nice atın içinde; kısa belli, dar sırtlı, yuvarlak sağrılı, soyu belli,
[9b] Kız perçemli, elma gözlü, geniş göğüslü, geniş uyluklu,
Kolanları sımsıkı küheylan atların öyle günde,
Günü doğar, günü doğar;
Bir geçitte iki ordu biribiriyle karşılaşsa,
İki tarafta davullar dövülse, borazanlar çalınsa,
Kara yerin üstünde zorlana zorlana savaş olsa;
O savaşta sarı yaylar çekildiğinde kabza ayrılsa,
Sahar oklara er dayansa,
Uzun mızraklar dürtülünce delip geçse,
Kara çelik sağlam kılıçlar çalınınca kan şorlasa,
Koç gibi yiğitler paramparça olup yere düşse,
O zamanda, gözü kanlı, demir donlu,
Ölümünden korkmaz mert yiğidin,

Günü doğar, günü doğar;
Bir Allah'ın izniyle günün doğsun, işin onsun;
Dedem der; "Geçen günün geçmiştir, gelen günün hayra dönsün!"
[10a] Sarp sarp giden yolda, mert yiğidi bir gün olur düşman basar;
Ucu sivri mızraklar zorlusu, kavgada göğüs deler;
Akça tozlu katı yaylar zorlusu, çekince bilek şişer;
Üç yelekli sahar oklar zorlusu, hasma değince yürek yarar,
Kan sıçratır, er inletir;
Kara çelik sağlam kılıç zorlusu, çalınca baş öğütür, boyun vurur;
Ala kalkan zorlusu, kuytuların kuytusunda eri korur;
Akdoğanın yavuzu, kanadının uç teleği yetişmeden,
Ala bulut altında gizlenir,
Gün ışığına sırtını verir, yeryüzüne göz gezidirir,
Ulu gökyüzünden baka baka yeryüzüne hışıldar gelir,
Bir bölük çay kuşuna tufan salar, birini kaptığı gibi,
Göktepenin üstüne uçarak konar,
Pençesinin ucundan kan damlatır,
Gagasının ucundan tüy dağıtır,
Kaba döşten tüm yüreği söküp kıpır kıpır kıpırdatır,
Aç şahinin yavuzu, davullar [10b] çalınınca,
Yassı göller kıyısından suna kapar;
Alaca laçın yavuzu, kaz parçalar;
Boz ütlegi yavuzu, büyük çaylar kıyısından balıkçıl yakalar;
Düzlük yerde ceylan yıkar,
Çevik atmaca yavuzu; fare, bıldırcın yakalar, avını artırır;

Ala kaplan yavuzu, sadık beli kabarmadan
Altmış arşın sarı kaya yalçınında yuva yapar,
Kara bulut üstünde gümbür gümbür kükrer,
Üstüne yeni doğmuş ay ışığı gelince sıçramaya hazırlanır,
Kuyruğunu görünce sezirgenir,
Yüksek yerde kır teke ile kızıl geyiği pusuda yakalar,
İnce belini kırar, gök pençesinin arasına et doldurur;
Aç aslan yavuzu, pazıları kabarmadan
Sıcak sazlık, gür ormanlık göllerde yuva yapar,
Yılkılara tuzak kurar, atları böler, aygır tutar,
Alın başı üstünden kavrar, yavaşça uzaklaştırır,
Etini yemeden, kemiğini kırmadan, boyun altından,
[11a] Parçalayıp, su yerine kan sömürür;
Kurt eniği yavuzu, altı aylık olunca er gibi olur,
Arka ayaklarını yayarak karda yatar,
Akça koyun izini takip eder,
Altmış fersah yolu bir gecede gider,
Gece yarısında, duvarı sağlam taş ağılı zorla açar,
Alacalı öveçlerin semizini kapıp tutar,
Kalın boynunun gücüyle bakınır,
Dört tarafından azı dişlerini batırır,
Boynu kalın Türk oğlunu geceleyin bağırtır,
Kara köpek it oğluna dalaşır,
Kara dere kuytusuna dolandırır,
Sinir çekip, bağrını deşer, parça parça ettiğinde,

Kara bağır, yağlı kuyruğu harp harp yutar;
Hırçın atlar yavuzuna damga vursan,
Kavga günü yoldan çıkar, çifte atar, yerer vurur, kaçıp gider;
Bir yiğit yaya olsa, çok seğirtse aklı azıp beylik taslar,
Etli, yağlı sofraya otursa yemek beğenmez,
Yamalı don giydiğinde, Hakk Teâlâ göstermesin, omuz düşürür,
Sakına çekine söz söyleyen ulu beylerin yanında iş [11b] bitirir;
Dedem der; "Sakınmadan söz söyleyen sonra utanır."

[SOYLAMA-8]

Parıldayıp gün doğarsa, bulut koymaz;
Savaş günü bütün yiğitler er olsaydı, iyi olsaydı,
Öne çıkıp atılmaya, çok yiğitte yürek olmaz;
Bütün atlar ak alaca meydanda koştuğunda,
O meydanda sıkı belli, dar arkalı, elma gözlü,
Güzel nişanlı, semen kâküllü, boynu tasmalı,
Tepesinde dik kulaklı, yuvarlak sağrılı, geniş göğüslü,
Geniş kalçalı, aşığı uzun, soy tırnağı dik duran küheylan vardır;
Yaklaşınca kişneyerek öne çıkar, öncü olur,
Er elinde terleyip köpük saçar, nalı kızar, gözleri fırlar, dağa bakar,
Sahibini özlediği yerlere ulaştırır, o meydandan çıkarır, komaz;
Arı atlas, samur kürkü bütün yiğitler çiğnine alıp [12a] giyseydi,
Çok yiğidin gücü yetmez,
Çok yiğidin gücü yetse, eli varmaz;
Akça burçlu kalelerin üstüne bütün beyler varsaydı,
Döve döve hasmından o kaleyi alsaydı,
O kalenin sağında solunda uçurumu var, varmak olmaz,
Surlarından okçusu vurur, koymaz,
İçindeki serdarı gayret eder düşmana kale vermez.
O kalenin üstüne varan nasıl olmalı?
Güneşli yerden bakılınca al otağlı,
Al otağı düzlükten düzlüğe kurulduğunda divanlı,
Atlastan yapıldığında geniş gölgelikli,
Geniş geniş çekildiğinde bol saçaklı;

Yeri gelip konuştuğunda sözü etkili,
Hadi demeden baş getiren yüz cellâdlı,
Hırçın atları sakinleştiren imrahorlu,
Çalkanınca yağı dökülen şöleni bol nimetli,
Kadir Tanrı'nın gölgesi,
Seksen bin İç Oğuz, doksan bin Dış Oğuz'un padişahı,
Padişah Bayındır gibi kutlu olmalı.
Ondan öteye gidildiğinde;
[12b] Sağlam kalelere dayanınca;
At mahmuzlayan yiğitlere hürmet eden,
At sürmeyen kavatlara kan yutturup ceza veren,
Salur, Eymir beylerinin tek yüreği,
Salkım salkım mızraklı,
Konur At'ı perçemli,
Kaynayan deniz kursaklı,
Kara çelik kılıcın keskini, sürcidanın parlağı,
Katı yaylar kabzası, sahar oklar temreni,
Altı dilimli gürzün dövdüğü
Ala kaplan eniğinin çeviği,
Gür ormanın göllerinde kağan aslan eniğinin kükreyeni,
Kayış dilli kurt yavrusunun kapıp alanı,
Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı,
Seksen bin er heybetli, Azerbaycan çıpası,
İslam dini kuvveti, Konur atlı, çakmur gözlü,
Salur'un beyi, Eymür'ün görkü, Dulkadir'in delisi,

Padişahın vekili, Ulaş oğlu Kazan gibi saadetli gerek.

Ondan öteye gidildiğinde;

Kınalı Geçidi'nden geceleyin göçen,

Kızılca kent Tebriz'de at nallatan,

Aras ile Kür Suyu'nu yarıp geçen,

Geçerken sarhoşluktan ekili yerleri talan eden,

[13a] Şirvan ile Şamahı'yı ülkesi yapan,

Mangışlak'ın içine korku salan

Lezgilerle Dağıstan'a tufan salan,

Demir Kapı Derbend'i tepip alan,

Teptiğinde düşmanından kaçmayan,

Yarma kabak mızrağının ucunda er böğürten,

Kumuk ile Kaytakların ödünü yaran,

Şah Dağı'nın üstünde gölgeliğini geren,

Samur Çayı'nın üstünde içki kuran,

Kış günü Kara Su'dan Kuba'dan,

Taze elmaları el üstünde meze gelen,

Tabasaran Sultanı, güçlü Bayat Beyi,

Divan beyi Kıyan oğlu Deli Dündar gibi bahadır olmalı.

Ondan öteye gidildiğinde;

Haleb'i alan, Şam'ı alan,

Mısır'ın altın tahtına sultan olan,

Şam atlı, Şam küheylanlı,

Sert yaylı, hadeng oklu,

At koştursa çalımlı,

Şahin pençeli, kara kartal sıfatlı,

Yatmaz uyumaz devletli,
Serhatlerin yamacı, kalelerin kilidi,
Elçilerin cevabı, bozkırların [13b] hisarı
Çıplakların gömleği, borçluların harçlığı,
Adabasa yerinde, heybetiyle yer çökerten,
Düşmanına heybet ile baktığında yürek yaran,
Ayağını üzengiye bastığında dokuz tümen Gürcistan'a korku salan,
Yüceldikçe amcası Kazan ve babası Kara Göne'ye umut olan,
Büyüdükçe düşmanının ödünü yaran,
Yaş aldıkça düşmanına kan kusturan,
Büyük Oğuz'un çeviği, tek başına eşik beyi başı,
Kara Budak gibi uğurlu olmalı.
Ondan öteye gidildiğinde;
Yedi yolun üstünde yatıp,
Evinin ala budak direğine at bağlayan,
Başının altında kalkan tutan,
Kaburgası altına taş döşeyen,
On altı talim beyinin darbesine dayanan,
Her birini bir vuruşla tek tek atından düşüren,
Tanımayıp dayısı Kazan'a keşiş deyip ağzına söven,
Kara Budak ile vuruşmada gücü denk gelen,
Tek gelmiş, tek doğmuş, kılıçla adını iyice yazdırmış;
[14a] Padişahın cellâdı, Begdilli'nin ulusu,
Yiğitler başı Yigenek gibi,
Kılıcıyla pehlivan, koçak olmalı.
Ondan öteye gidildiğinde;

Mekke'ye varıp Peygamber'in yüzünü gören,
Hacı olup Mekke'nin örtüsüne el süren,
Oğuz'un içinde sahabe olan,
Bıyıklarını yedi yerde büküp düğümleyen,
Kalanını tolgası arasına düren,
Haykırdığında bıyıklarının dibinden buğday tanesi gibi kan damlayan,
Kara yerin ortası, Kürdistan'ın büyüğü, Böre dostun beyi,
Ucan Han'ın yavrusu, büyüğünü saymayan,
Emen gibi kahırlı olmalı.
Ondan öteye gidildiğinde;
Bayındır Padişah adına Bicen Padişah'a elçi giden,
Alay Han ile Bolay Han'ın Belh ve Buhara'da başını kesen,
Kırbarak'ın illerine varıp alan,
Dönüşünde Bicen Padişah'ın gazabına uğrayıp cefa çeken,
Ak endamı üstündeki yetmiş yaraya fitil saran,
Dönüşünde, Kaplan Tüneği Geçidi'nde,
Dayısı Konur Alp'ın boyununu vuran,
[14b] Soylu oymak büyüğü,
Savaş meydanlarının çiçeği,
Cebeci başı Afşar gibi, iyi yaycı, okçu olmalı.
O kaleye siperlerle ilerler,
Ağaç kuleler yükseltir, hendekleri doldurur,
Bir burçtan diğer burca saldırır,
O kaleyi düşmanından bağırta bağırta alır, koymaz.
Koca Dedem yıllarca yaşayıp soy soylayıp
Soylu Oğuz beylerinin sıfatlarını anlatsa, bitiremez.

[SOYLAMA-9]

Karşıda duran karlı dağa ilgisiz bakan,
Ova yerde kalbini vesveseyle bozmaz mı?
Uyandıran taşkın çaya ilgisiz bakan,
Kimsenin içmediği bulanık, kokmuş suyla sulanmaz mı?
Altındaki, bindiği ata ilgisiz bakan,
Hızlı yürürken eyerini sırtında taşımaz mı?
Sert çizme o yiğidin tabanını kabartmaz mı?
Eşiğinde çift öküze ilgisiz bakan,
Sonra kıtlık olunca, şehirler kıyısında ekmek, ekmek diye [15a] dilenmez mi?
Eşiğindeki sağmallara ilgisiz bakan,
Yaz günleri elinde kara çanakla,
"Akça ayran" diyerek komşuları dolanmaz mı?
Yük taşıyan hayvanına ilgisiz bakan,
Herkes yurttan göçüp gittiğinde,
Kara yurdun çardağında karaltı gibi kalmaz mı?
Tanıyıp bildiği öz beylerine ilgisiz bakan,
Başka beyler kulluğuna gidince,
"Kimsesizsin" denilerek dövülmez mi, sövülmez mi?
Hakk kitabını okuyan imamlara ilgisiz bakan,
Namazsız, niyazsız kişi gibi görülmez mi?
Kara donlu dervişlere ilgisiz bakan,
Derin suda kalınca; "Hızır Nebi, Hızır İlyas; medet, medet!" diye diye ünlemez mi?
Arı dinli, güzel yüzlü Muhammed'e ilgisiz bakan,
Asi olup bu dergâhtan sürülmez mi?
Yeri, göğü yaratan bir Allah'a ilgisiz bakan,
Dedem der; ecelsizce zor ölüme düşmez mi?

[SOYLAMA-10]

Yel dalgaya güç verince deniz günü,
Yalçın yalçın görünür,
Uzak [15b] yerden bakınca dağ zirvesi;
Yanına basıp binilir, savaş günü atın güçlüsü,
Yanaşıp kişneyince, öne çıkar, öncü olur;
Er elinde terleyip, er kişiyi hasmına yetiştirir,
Yüğrük asil küheylan soyu;
Bir namert kişi, öyle anda,
Yabancı düşman içinde, kara kılıç altında,
Yoldaşını bırakıp kaçar;
Yoldaş hiçi, asker ödleği, er kötüsü.
Bir cesur kişi yoldaşının üstüne titrer,
Yoldaşına gelen oka göğüs gerer, sivri mızrakla dürtülür,
Yaralanır, berelenir, kızıl kana bulanır,
Ya baş verir, ya baş alır, erin koçu, yiğit hası.
Vara gele yıpranmadı Ka'be yolu,
Alıp verip tükenmedi genç yiğit malı,
Vermez iken, yemez iken tez tükenir,
Hile ile kazanılmış, sahtekâr malı.
Bakımlı güzel evleri harap eyler iftira sözü,
Engin engin denizlere benzer iyi er gönlü,
Koç yiğitler kuşanır has kılıcı,
Kılıçla doğransın [16a] fitnecinin başı,
İftiracıların ağzından, fitnecilerin dilinden,
Kuru iftira belasından, Dedem der;
Hakk Teâlâ korusun canınızı.

[SOYLAMA-11]

Kara bulut erdemidir,

Gökte ağmak;

Kar, tipi erdemidir,

Her şeyi döküp, yere girip yeri suya doyurmak;

Karşıda duran kara dağlar erdemidir,

Ot bitirip, çıkıp çıkıp üstünde il yaylatmak;

Uyandıran taşkın çaylar erdemidir,

Yaza yakın yatağından taşmak;

Alca laçın erdemidir,

Gökyüzünden vura vura yeryüzüne turna indirmek;

Aç şahin erdemidir;

Kuru kamışlık ortasından, yassı gölün kıyısından,

Yere dalıp suna kapmak;

Boz akbaba erdemidir,

Çöl yerlerde ceylan almak,

Akarsular üstünde balıkçıl basmak,

Çevik bozdoğan erdemidir;

Fare, bıldırcın yakalayıp avını yukarı çekmek;

[16b] Mert yiğitler erdemidir;

Beyinin önünde hasım tutup yüz ağartmak;

Savaş atı erdemidir;

Er meydanında koşturunca tozu dumana katmak;

Deve sürüsü erdemidir,

Yola çıkıp, yol daraltmak;

Koyun sürüsü erdemidir;

Yaza karşı meleşerek yavru vermek,

Kuzusunu besleyerek büyütmek;

Alp Ozanlar erdemidir;

Mert yiğidi, mert yiğide tarif etmek.

[SOYLAMA-12]

Saldırınca seğirtmeye, dönünce geri kaçmaya,
Mert yiğidin altında savaş günü küheylan gerek;
O küheylan üstüne binip, dimdik durmaya,
Er yiğitte hüner ile erdem gerek;
Ala cidayla hamle yapıp hasmını at belinden düşürmeye,
Er yiğidin kollarında kuvvet gerek;
Kuvvet dahi neylesin,
Bir Allah'ın vergisi, yiğitlerde kut gerek;
Yıkan eri durdurmaya,
[17a] Er ere kıymasa, yiğit yiğidi öldürmese,
Yıkılan er aman dilese, iyilik dilese,
Fazilet, Şah-ı Merdan Ali'de olur,
Ali kullarında öyle zamanda fazilet gerek;
Meydan okuyup gelen hasmı karşılamaya yürek gerek;
Düşman saflarına dalıp hasım alıp dövüşmeye,
Atılgan, cesur yürekli, gözü kanlı, demir zırhlı,
Ok yeleği uğultusundan korkmaz,
Mert yiğidin yanında güvenilir yoldaş gerek;
Er namusu erde gerek,
Er çabası erde gerek,
İster er olsun, ister hatun,
Bu dünyada namusuyla çabalayan koçak gerek;
Namussuz, gayretsiz âdemoğlu,
Ak yeryüzü üzerinde gezmeyip,

Kara yer altında mezarda gerek;
Dürüstlükle büyümüş, çabasıyla çarpışmış,
Mert yiğitler ölünce ölmese yeğ,
Ölmez desen,
[17b] Dedem Korkut sözü yalan olur;
İyi yiğitler, mümkün olsa,
Üç otuz on yaşını doldursa yeğ;
Üç otuz on yaşınız kut ile dolu gelsin;
Dedem der; "Geçen günleriniz geçmiştir,
Gelecek günleriniz hayra dönsün."

[SOYLAMA-13]

Tayın döşünü bilmez kavat,

Bir gün olur, tekmeyle ölür;

İçip içip dağıtan yiğit,

Bir gün olur, yumrukla ölür;

Tekmeyle ölmez, yumrukla ölmez genç yiğit,

Öz beyi önünde, savaşta ölür;

Aşık kemiği yumru küheylan atlar,

Dörtnala koşturulduğu gün,

Dörtnala koşarken ölür;

Tabanı yassı çift hörgüçlü deve,

Kervanda ölür;

Toklusu çok kara koyun,

Toy ile şölende ölür;

Hırsızlığa dadananlar; bir gider, iki gelir,

Besili hayvan, mal yürütür,

Üçüncüde yakalanıp ulu beyler gazabına uğrar,

Eziyet çekip çengelde ölür;

[SOYLAMA-14]

Milletini bırakıp el avucuna güvenenler,

[18a] Yüzü yağlı yemeğin pişe,

O yabancılar millet olur güle güle,

Yiyip giderler hoyratça,

İşin düştüğünde "Ne yedim?" der,

"Ne gördüm?' der,

Seni bırakıp gider, "Gördüm." demez;

Güveneceksen; yerde, gökte bir Allah'a güven,

Dayanacaksan bir Allah'a dayan;

Allah'ına güvenen yumruk vursa, koca dağları yıkar;

Evvel Allah, sonra Allah dost olarak yardım etsin;

Bu dünyada Kur'an'dan, ahirette imandan,

Güzel yüzlü Muhammed'in yüzünü görmekten

Nasipsiz bırakmasın.

[SOYLAMA-15]

Parlayan günün doğduğu Kiyan şehri;

Tan yıldızının doğduğu İcan şehri;

Karıncası kara it gibi değil midir Karhun eli?

Balı, yağı tükenmeyen Bayburt eli;

At kayışı yaparak geçinir Ebrul eli,

Sarpça sarpça yerlerde yerleşiktir Kürt eli;

Kılıç ile Müslüman olmuştur eskiden beri Urumlu ile [18b] Uşani eli;

Her evi bir kale gibidir Musul eli;

Eskiden beri evliyâ, enbiyâ yatağıdır Bağdat eli;

İman, insaf ayrı olmaz Hemedan ile Dergezin şehri;

Kerbelâ toprağıyla denktir Kum toprağı;

Tüm şehirler gelini değil midir Kâşân şehri?

Kendi vezirlerini çıkaran Isfahan şehri;

Atlı gitti, yayan geldi seveni çok Şiraz;

Ala mızrak parıldatır Çerkes eli;

Atı yüğrük, kendi bile Arap eli;

Yüzü kara, dişi akça Sindi eli;

Erkekleri kürk diker, doğanları iri, güçlü Kazvin eli;

Zengin giden fakir döner Tarım eli;

Eskiden beri içinden dedikoducu çıkmaz Germel ile Halhâl eli;

Ak pirinç yetiştiren Gilan eli;

İstanbul'da pilavıyla meşhurdur Azerbaycan diyarında Erdebil şehri;

Taliş koyun yetiştiren parası çok, mutluluğu yok Şirvan [19a] eli;

Kara gözlü, ince belli [güzelleri var] Hıta eli;

Kara saçı örüklü Gürci eli;

Eskiden beri içinden salgın çıkmaz Rum eli;

Keçisi allı, adamı şerli İrevan, Nahçıvan, Şervel eli;

Eskiden beri kan çanağı, at oynağı değil midir Tebriz eli?

Eskiden beri uluların yığınağı, padişahlar yurdu,

Azerbaycan diyarında Ucan eli;

Bu yerleri ilk kim aldı?

Ulu erenler, ulu erenler önderi kim idi? Aslan Ali;

Bu soyları kim çığırdı? Bayat eri Dedem Korkut.

[SOYLAMA-16]

Dedem der; vaktinde doğup parıldarsa güneş sevinir;

Geceyi aydınlatırsa ondördünde ay sevinir;

Yılda bir kez hacılar gelse, düz yerde Mekke sevinir;

Hakk huzurunda haccı kabul olsa, giden hacı sevinir;

Kocadığında oğlu olsa altmışında yaşlı koca [19b] sevinir;

Kur'an okusa olan oğlan sevinir;

Kısmeti açılsa düve boylu kız sevinir;

Baba evinde muradına, maksuduna Hakk eriştirse delikanlı sevinir;

Yaza doğru meleşerek kuzulasa koyunlar sevinir;

Meydanda dörtnala koşup tozu dumana katsa savaş atları sevinir;

Karanlık gecede menzile yetse deve sürüsü sevinir;

Koç yiğitler ak bilekte, geniş sırtta yumuşatsa ak tozlu, katı yaylar sevinir;

Düşmana erişip, giysi yırtıp, ciğer delip geçse üç yelekli sahar oklar sevinir;

At sırtındaki hasma değince büküp yeryüzüne hop düşürse ala budaklı (sürcidalar) sevinir;

Boyun vurup baş uçursa kara çelik sağlam kılıçlar sevinir;

Tolgaları çökertip alın yarıp kan fışkırtsa altı dilimli büyük gürzler sevinir;

Padişahlar önünde soy soylasa Dedem soyu alp ozanlar sevinir.

[SOYLAMA-17]

[20a] Bunaldığımda, sarardığımda gökyüzünde bulut oldum;
Alçak avlak yerlere sis, pus oldum,
Yüce dağlar başına duman olan Kazan idim;
Yedi başlı yer yılanı olup kuyruk savurdum,
Dağı dolandım, ağı saçtım, yerleri yaktım,
Nefes çekip sonuna kadar sömüren Kazan idim;
Beylerimi götürmüştüm,
Alaçak'ın Çolpa Dağı'nın dibine gitmiş idim,
Buyruğum üzre ala gölgelik kurulmuştu,
Kızıl şaraplar süzülmüştü,
Körpe kuzular çevrilmişti,
Beylerimle içer idim;
Kayadan bir kara taş koptu, geldi,
Sağdaki beyler sağa kaçtı,
Soldaki beyler sola kaçtı,
Sağ elimden sol elime kadehimi oynatmadım,
Sırtımı verip kara taşı tutan Kazan idim;
Kâfir Ala Demir Han'dan gelen
[20b] Altı değil, altmış batman kazan idi;
İç Oğuz'un, Dış Oğuz'un beyleri,
Boş yerinden kaldırabilmez idi,
İçine kızıl şarap doldurdum,
Ak sırtımın üstüne 'hop' diye kaldırdım,
Kazanı boşaltıp yere koydum,

Adım Deli Dönmez iken,
Ad kazanan Kazan idim;
Kâfir Ala Demir Han'dan gelmiş idi,
O kâfirin sarı yayı,
On altı teke boynuzundan kurulmuş idi;
İç Oğuz'un beyleri, Dış Oğuz'un beyleri
Katı yayı geremez idi;
Ak bileğimde, sırtımda gerginliği alıp çektim,
Padişahtan vekilliği kazanan Kazan idim;
Kâfir Ala Demir Han'dan gelmiş idi;
Altı değil, yedi tutam elmas uçlu çelik şişi,
Ak tabanım ile kara yere perçin ettim,
Padişah kızı, Boyu Uzun Burla Hatun'u
Ödül olarak kazanan Kazan idim.

[SOYLAMA-18]

[21a] Dedem der; ay geçe, yıl dolana,

Zamaneler kopup gele;

Dağ otları tükene, diken kala;

Tatlı dirlik tükene, dava ile savaş kala;

Asil beyler tükene, avam kala;

Çadırlar yıkıla, bir yerde oba ola;

Otağlar yıkıla, bir yerde köylü ola;

Bir köyde iki baş ola, beş de başın başı ola;

Onlar da birbirinin sözünü dinlemeyeler;

Ortalıkta kötü niyetliler ile yalancılara gün doğa;

O günleri görmemişim;

Ben Dedem görmüş gibi söylerim.

Yazı, kışı belirsiz yıllar ola,

Gücü, kuvveti belirsiz iller ola,

Yaylaklar kışlak ola, kışlaklar yaylak ola,

Tat evi ile Türk evi bir arada komşu ola,

Ağaç çanak, taş çanak birbirine karışık ola,

Tat kızını Türk ala, Türk kızını da Tat ala,

Tat [21b] kızından doğan oğlan dayısına, "dayı" diye,

Türk kızından doğan oğlan dayısına "dayı" diyebilemeye,

Lafı döndürüp dolandırıp "halo" diye,

O günleri görmemişim;

Ben Dedem Korkut, görmüş gibi söylerim.

Dere, tepe kalmayıp, ekin ile bahçe ola,

Dana, buzağı kalmaya, çifte gide,
Oğlan uşak kalmaya, ekinci ola,
Ekincisi çok olsa da bereketi yok ola,
Çok ekeler, az kaldıralar,
Bilmeyeler hikmeti ne, sebebi neden ola?
Bilinmeyen yabancı ilden, yabancı yerden,
Oğuz senin içine bir kız gelip gelin ola,
Bir ay geçmeden o gelin yaşmağının altından söylenmeye başlaya,
Bir yıl dolmadan kayınbabası ile kaynanasına laf yetiştire,
"Başım bahtı, alp yiğidim, atan yaman, anan yaman,
Benim evceğizimi ayır." diye;
Evini ayıra, çadıra gücü yetmese,
Çubuk büküp üstüne hasır serip, "evim" diye;
[22a] Bir keçisi oğlak doğursa "malım" diye;
Kazan almaya gücü yetmese çömlek ala,
Pirince gücü yetmese yarma koya,
Akşama kadar hem pişire hem devşire,
Akşam olunca; "Başım bahtı, alp yiğidim!
Tatlı taamlı bir şeyler pişirdim, gel, ye." diye;
"Kayınbabanın başa kakmasından,
Kaynana eziyetinden kurtuldum, şükür!" diye.
Hakk Teâlâ o gelinden çocuk verse,
Dudakları yalama oğlu ola,
Beş yaşına girmeden, yetmiş yaşında kocalara dil uzata,
Yirmi yaşına girmeden sakal bıraka,

Otuz yaşına girmeden orta yaşlı ola,

Kırk yaşına girmeden saçına, sakalına kır düşe,

Ellisinde, altmışında ecel alsa yığılalar,

Götürüp "Böyle saadetli yaşlı olmadı." diye söyleneler,

O zamanın yaşlısı elli, altmış yaşında adam öle.

Ben o günleri görmemişim, görmüş gibi söylerim.

Ben Dede Korkut bu dünyada ne yaşadım,

Üç yüz altmış altı yıl [22b] yaş yaşadım,

Gün ortası ile ikindi arası kadar gün görmedim;

Yedi koyun olur idi benim şölen günümde,

Bir ciğer, bağır kadar et yemedim,

Bu dünyayı iki kapılı kervansaraya benzer bir ev gibi gördüm,

Ben Dede Korkut, bu kapıdan girerken o kapıdan çıkar gördüm.

[SOYLAMA-19]

Güçlü, çevik, gösterişli atlar er kanadı,

Binemeyen, koşturamayan bir korkak

Savaş günü o atlara binince binmese yeğ;

Vurunca kesip parçalayan kara çelik sağlam kılıçlar er azası,

Onunla vurup saplayamayan bir korkağın elindeki kılıç yerine

Mert yiğidin elinde bir değnek yeğ;

Üstünde ot yetişmeyen kara dağlar yıkılsa yeğ;

Atın yemediği acı otlar kara yerin üstünde bitince bitmese yeğ;

İnsanın içmediği bulanık, kokmuş su, damarından çekilse yeğ;

Fakir ve tembel, hayır görmez isyankâr ve cimri zenginler,

[23a] Dedem der; yağmalanıp bozulsa yeğ.

[SOYLAMA-20]

Kesip kesip yemeye yedirmeye,

Yerinde, zamanında yahni güzel,

Yarış günü, savaş günü sürçüp sendelemese

Yiğit altında küheylan güzel,

Çalışırken çentilmese er elinde çelik güzel,

Yanağından ağarırsa baba güzel,

Yağlı sütünü doyunca emzirse ana güzel,

Ev yanına ev yaparsa oğul güzel,

Güven ve adaletle il yönetse hanlar güzel,

Güzeller içinde en güzeli nedir?

Yeri, göğü yaratan Allah güzel,

Evvel Allah, sonra Allah dost olup yardım etsin,

Kadir Allah namerde iş düşürüp yalım yalım yalvartmasın.

[SOYLAMA-21]

Ay ile güneş dolanırken bir araya gelmez,

Altun ile gümüş sinide pas olmaz,

Temiz etekli güzel kadınlar [23b] kavgacı olmaz,

Saf atlas, ipek giyside kir olmaz,

Küheylan atlar yola girse yoldan kalmaz,

Er yiğit hasmıyla karşılaşsa yüz çevirip geri dönmez,

Dedem soyu alp ozanlar sırada geri kalmaz.

Ay ile güneş yakınlaşsa arada melek var, sebep odur,

Altın ile gümüş pas tutarsa aslında karışıklık var sebep odur,

Temiz etekli güzel kadınlar kavgacı olsa aslında pisliği var sebep odur,

Saf atlas ipek giyside pislik olsa atkısında ipliği var sebep odur,

Küheylan atlar yola girse, yolda kalsa, aslında beygirlik var sebep odur,

Er yiğidin hasmı karşısına çıkınca yüz çevirip geri dönse

Yüreğinde korkusu var, sütannesinde kötülük var, sebep odur,

Dedem soyu alp ozanlar sıradan kaçsa

Çalgısında, bilgisinde eksikliği var, sebep odur.

[SOYLAMA-22]

[24a] Yerli yerinde dururken insan sende ne sakin dil,
Oynattıkça söze girse çok sözlü dil,
İki kulağı işitince korkulan dil,
İki ele tut deyince hazırcevap dil,
İki ayağa koş deyince haberci dil,
Gökyüzünden yeryüzüne indiren dil,
Yerde iken gökyüzüne çıkaran dil,
"Bir pulum, bir zerrem yok." der iken,
Ulu beyler, büyük hanlar hazinesini saydıran dil,
Gönül buyurmasa dil de söylemez bil,
Yumuşak ipeğe benzermiş akan gönül,
Düğümlenmiş düşünce düğümü açılmaz deli gönül,
Çini çanağa benzermiş tembel gönül,
Gizli kırgınlıkları tükenmezmiş zalim gönül,
Gönül ister hiç yerinde durmasın,
Çöl yerlere kuyu kazıp bostan eksin,
Gönül [24b] ister kalkıp gitsin, kepenek giyip abdal olsun,
Açların karnını doyursun, çıplakların sırtını örtsün,
Gelen gidene iyilik yapıp bağış versin,
Öfkesine sabreden, başından kaza savuşturur,
Konağına "Gel, gir." diyen gözünü aydın kıldırır,
Her gelen beş vakit namaz hem olgunlaştırır,
Onu kılan Ali'ye hoş görünür, Muhammed'e ulaştırır,
Muhammed'in güzel yüzünden, Kevser'in suyundan,
Dedem der; "Kullarını nasipsiz bırakmasın."

[SOYLAMA-23]

Ne zamanki seher vakti tan bulutu sarardığında,

Sararmış çayır otu, gök ot başı sallandığında,

Seher yeli esip esip göğsü güzel dağlara değende,

Kâküllüce turgay kuşları seyre çıktığında,

Küheylanlar seyis tarafından serbest bırakıldığında,

Koşup tepinerek kişneye kişneye kaçtığında,

Soylu sancaklı Oğuz kızı helalinin koynundan [25a] çıktığında,

Etrafında süslenip giyindiğinde,

Yiğidinin gönlünü alıp rahatlattığında,

O zamanda küheylanlar koşarken dört ayağından nal fırlasa,

Eğri çelik vurulunca kan şorlasa,

Sarı yaylar çekilince kabza ayrılsa,

O zamanda Dedem der; "Kadir Allah koç yiğide yardım etsin."

[SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ BOY]

Kayser Salur ayası, dumanlı dağ börüsi, Salur igi, Eymür sevinci, Dulkadir delisi, Bayındır Padişah'ın vekili Kazan der: "Beylerimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiş, içer idim. Serhat beylerinden ulak geldi: 'Kazan ne içersin? On bin düşman üstüne geliyor.' dedi. On bin düşman geldiğini işitince kollarımı kavuşturup ak otağ içindeki evime girdim. 'Yirmi bin düşman geliyor.' deyince yerimden kımıldamadım. 'Otuz bin geliyor.' deyince [25b] hiçe saydım. 'Kırk bin geliyor.' deyince kara gözümün ucundan sert baktım, çekinmedim. 'Elli bin geliyor.' deyince el verip elleşmedim, 'Azdır.' dedim. 'Altmış bin geliyor.' deyince Allah'ı andım, atlanmadım. 'Yetmiş bin geliyor.' deyince yeltenmedim. 'Seksen bin geliyor.' deyince ürpermedim. 'Doksan bin düşman geliyor.' deyince arkaya doğru kaydım, zırhımı giydim. 'Yüz bin düşman geliyor.' deyince yüz çevirip gitmedim. Akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed'i yaratan bir Cebbar'a bağlılığımı bildirip; 'Ya Muhammed! Ya Ali, medet!' dedim. O günde kimleri öncü süvari birliği başı yaptım; Adabasa yerinde heybetiyle yer titreten, hasmına sert baktığında yürek yaran, aç aslanın ciğer, bağrını kara sac içinde kavurup yiyen, çaya girse çalımlı, kara kartal erdemli, avcı kuşun çeviği, Türkistan'ın direği, Halep hanı, iki yaylı hadeng [26a] oklu, Kara Göne yavrusu Kara Budak'ı öncü birliği başı yaptım. Sağdan kimi saldım; Bayındır Padişah için Bicen Padişahı'na elçi giden, vardığında Alay Han ile Bolay Hanı alt eden, Kıl Barak'ın başını kesen, geri dönerken Kaplan Tüneği Geçidi'nde dayısı Konur Alp'ın boynunu vuran, al aygırı, Padişah Bayındır'ın ödülünü alan kapan, savaş meydanlarının çiçeği, avcı başı Han Afşar'ı sağdan saldım. Soldan kimi saldım; kızılca Tebriz'den dökülüp göçen, Aras ve Kür Suyu'nu yarıp geçen, Demir Kapı Derbend'i tepip alan, teptiğinde mızrağı ucunda er böğürten, Kumuklu'nun ödünü yaran, Şah Dağı üstünde gölgeliğini geren, Samur Suyu üstünde içki kuran, kara kış gününde Kabal'dan taze elma alıp gelen, Pamukçu'nun on dört köyünden haraç alan, Mangışlak'a talan [26b] salan, Tabasaran Sultanı yirmi dört bin yiğidin başı Kıyan Oğlu Deli Dündar'ı soldan saldım."

Kazan der: "Kendim merkezde durdum. İç Oğuz beylerini sağdan saldım, Dış Oğuz ağalarını soldan buyurdum. Alagöz'ün ağzında, Şerencana düzünde yüz bin kâfire karşı geldim. Rakip tuttum, savaş yaptım, yedi gün yedi gece o

kâfirlere kılıç çaldım. Yedi günden sonra etrafıma baktım, yedi kâfir kılıcım karşısında vuruşmaya girişmeyince yüz bin kâfirin kırıldığını ondan anladım. Aras ve Kars Kalesi'ni o seferde aldım. Başı Açık'tan esir aldım. Akça Kale Sürmeli'de Lala Kılbaş'ı daruga (yönetici) yaptım. Beylerle Serhab Dağı'na seyre çıktım. Keyfimin yerinde olduğu sırada altı bey oğluna tuğra ve nekkare verip, kendim gibi bey yaptım."

Kazan der: "O anda bile alpım, erim diyerek övünmedim."

[27a] Bir gün âdemler evreni, İslâm dini kuvveti, Konur atlı, Salur iği, Eymür'ün sevinci, Dulkadir delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin er heybetli, kara çelik kılıcın keskini, sürcidanın çeviği, sahar okların temreni, Azerbaycan lengeri, Padişahın vekili, Ulaş Oğlu Kazan; kara yazın en sıcak günlerinde ava çıkmış, tazısıyla av arıyordu. Ördekleri ürküttü, ala parsları kükretti, üç yüz yiğidi alıp, Ak Minkan'a ava gitti. Ak Minkan'da av avladı, kuş kuşladı, ikindi zamanı dedi ki: "Beylerim, kimse benimle gelmesin, hepiniz orduya geri dönün. Ben yalnız başıma bir av avlayıp gelirim."

Askerlerini gönderdikten sonra, Kazan, Konur At'ının üstünde Ak Minkan'ın tepesine geldi, karanlık bastı. Bu kadar yol gelmesine rağmen bir şey avlayamadı.

Perverdigâr'a el açıp; "Ben beylerimden bir av avlarım diye [27b] ayrıldım. Bir av avlayayım, yurduma avsız gitmeyeyim. Yurduma, orduma sen beni avsız gönderme."

Bu yakarıştan sonra alçak yerlere göz gezdirip av aradı. Kara Dağ'ın eteğinde yedi yerde meşale gibi yanan ışıklar gördü. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan duman gördü. Kazan bu ışıkları kendi ordusunun meşale ışıkları sandı. Atının üstünde o ışıklara doğru, dağın tepesinden aşağıya, yola koyuldu.

Bu sırada, Kazan'ın askerleri arasında olan Lala Kılbaş adındaki Kazan'ın lalası işitti ki Kazan yalnız başına av yerinde kalmış. Bunu öğrenir öğrenmez yerinde duramadı. Kazan'ın ardınca gitti. Bu sırada Kazan, ışıkların olduğu yere yaklaşınca tepe gibi bir cismi yatar gördü, meşe gibi kokan bir cismi eser gördü. Yedi yer evreni bir ejderhaya rast geldi. Yedi yerde meşale gibi yanan o ejderhanın gözleriymiş. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan o ejderhanın ağzının salyasıymış. Meşe gibi kokan o ejderhanın yalıymış. Ejderhayı gören Kazan'ın yüreği doldu, taştı, güm güm attı, [28a] Kazan'ın aklı başından gitti.

Kazan, ejderha ile dövüşmeye niyetlendi. Tam bu sırada dönüp arkasına baktı. Lala Kılbaş'ı arkası sıra hazır gördü. Lalası ile konuşup onun fikrini sordu: "Canım Lala, bu tepe gibi yatan ejderhayı görür müsün? Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa yan taraftan sessizce savuşup kaçalım mı? Bu konudaki fikrin, en iyisi nedir?"

Lala düşündü ki: "Kazan dedikleri er yiğittir, mert yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem, belki bana kızıp, öfkelenir ve gazap eder."

Lala dedi: "Beyim, karşı yatan Kara Dağ'ın gözbebeği sensin, taşkın akan suların durgunu sensin, yılkının aygırı sensin, deve sürüsünün buğuru sensin, koyunların koçu sensin, erenlerin serdarı sensin, yiğitlerin koçağı sensin. Ejderha dediklerinin aslı bir yılandır. O yılanın üstüne gitmelisin." dedi.

Kazan, Konur At'ını [28b] sürüp ejderhanın yakınına geldi. Ejderhayı ölü gibi yatar gördü. Kazan kendi kendine düşündü: "Yatmış, uyurken er öldürmek mertlik olmaz. Hile ile bir kişiyi vurmak, er oğluna yakışan bir vuruşma olmaz." Sadağından sahar bir ok çıkardı, oku ejderhaya atıp, onu uyandırdı.

Uyanan ejderha kuyruğunu savurdu, dağı sarstı, ateş püskürttü yerleri yaktı, bir nefes çekti her şeyi sömürdü. Kuru deve dikeninin yelde savrulup, yuvarlanıp gitmesi gibi Kazan atının üstünde ejderhanın ağzına doğru sürüklenmeye başladı.

Kazan bir nara atıp, Allah'ına yalvardı: "Ey dilediğini göklere çıkaran görklü Tanrı! Ey batırdığını sessizliklere gark eden ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı! Sana bir diyenin ağzını öpeyim, iki diyenin ağzını çarpayım, akar çaylar üstüne köprü kurayım, kalmışların elinden tutayım, fakirlerin sırtını örteyim. Demesinler [29a] son çağında Kazan'ı bir yılan yuttu. Ey Perverdigâr! Sen bana bir kurtuluş yolu göster."

Kötü günün olmasın, kötü günün olsa Allah'ına yalvar. Allah'ına yalvaranlar mahrum kalmaz. Kazan ki Allah'ına yalvardı, o anda onunla ejderhanın arasında bir otağ gibi bir kaya peyda oldu. Kazan, o kayanın korunaklı, kuytu tarafına geçince atından indi, mızrağını yere sapladı, kalkanını elinde hazır tuttu. Bir yiğit sağ oldukça bir silah can verir. O silah bir an, bir saat için bile o yiğide gerekli olur. Ejderha ne kadar çaba sarf edip, tekrar tekrar nefes çekip Kazan'ı yutmaya çalıştıysa da kalkan onun savrulup ejderhanın ağzına doğru

yuvarlanmasına izin vermedi. Kazan o kayanın kuytu yerinde tutundu.

Bu sırada, ejderhanın heybetinden Kazan'ın bir gözü bulandı, kan çanağına döndü. Kazan kendi gözüne kızıp söylendi: "Mere sen benim namert gözüm! Kara çelik kılıcın keskinliğinden korkmazdın, sahar oklar [29b] temreninden bunalmazdın, on altı batman kâfir gürzü başıma vuruldu, pörtlemedin. Ejderha dedikleri bir yılandır, bunda ne var ki bulanırsın, kanlanırsın? Senin gibi namert göz, benim gibi mert yiğitte neyler?"

Hançerini çıkarıp gözlerini oymaya niyetlendi ancak: "Eğer ben kendi gözümü oyarsam, Kazan ejderhayı görünce korkusundan başka bahane bulmayıp gözlerini çıkarmış derler." diye düşünüp vazgeçti. Hemen sadağında bulunan okları çıkardı, seksen oku önüne döküp birbiri ardınca ejderhaya attı.

Oklanan ejderhada daha sömürecek hâl kalmadı, can çekişmeye başladı. Kazan, kara çelik sağlam kılıcını eline alıp kılıcıyla ejderhanın üstüne yürüdü ve yedi başını da boynundan kılıçla kesip yere düşürdü. Ejderhanın ağusu yere dökülünce, yeryüzüne alevler saçılıp her yeri ateş sardı. Kazan, ejderhaya hançerini sapladı, kılıcını sapladı [30a] bıçağını sapladı ve ejderhanın üstüne bağdaş kurup oturdu.

Lala Kılbaş yerlere saçılan alevleri görünce sandı ki ejderha Kazan'ı yuttu. "Ak ekmeğini çok yediğim beyim! Ah beyim!" diyerek elinde kılıçla ejderhanın yakınına geldi. Yakına gelince ne görsün; ejderhanın yedi başını kara yerde yatar gördü, Kazan'ı ejderhanın sırtında bağdaş kurmuş, oturur gördü.

Lala dedi: "Barekallah ağam Kazan! Erliğine, yiğitliğine aferin Kazan!" dedi.

Kazan dedi: "Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü. Hemen en iyi ustaları bul, getir, bu ejderhanın derisini yüzdür." dedi.

Lala en iyi ustaları getirtip ejderhanın derisini yüzdürdü. Kazan, ejderhanın derisinden, korkusuz bedenine giysi diktirdi; akça tozlu katı yayına kiriş gerdirdi; üç yelekli sahar oklarına sadak diktirdi; kara çelik sağlam kılıcına kın yaptırdı; [30b] altı dilimli kubbe şeklinde gürzüne kılıf diktirdi; ala budak sürcidasına kap yaptırdı; kurt tokalı Konur At'ının eyerine örtü diktirdi; gölgeliğinin yelkenlerini ejderha derisinden yaptırdı. Ejderhanın yedi başını hiç israf etmeden yüzdürüp ejderhanın iki kafa derisini Kazan kendi başına giydi.

Atının örtüsü ile kendisi de ejderha donuna girdikten sonra Padişah Bayındır'ı görmek için yola çıktı.

Bayındır Padişah'a haber geldi ki, "Kazan ejderha olup, gelir." Oğuz ile Türk temiz ve saf bir inanca sahiptir ki "İnsan nasıl ejderha olur?" demezler. Sağda, solda herkes konuşmaya başlayıp "Kazan, insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. O şimdi ejderha olmuştur, bizim hepimizi yutar. Bir tepeye çıkalım, yoldan geçerken onu ok yağmuruna tutalım."

Bayındır Padişah söylenenleri dinledi ve söze başladı: "Benim vekilim Kazan; er yiğittir, iyi yiğittir. Belki ejderhaya rast geldi ve ola ki onu öldürdü. Ola ki ejderhanın donuna girdi. Ola ki Kazan ejderha olmuştur, ne kavim ne kardeş [31a] tanır."

Kara Budak dedi; "Padişahım, bana izin verin, gidip Kazan'ın karşısına durayım. Eğer ejderha olduysa evvela beni yutsun."

Kara Budak at oynattı, Kazan'ın karşısına gitti. Sesi duyulacak yerde durdu. Sadağından sahar bir ok çıkartıp, yayına taktı ve amcasına: "Senin ejderha olduğunu söylüyorlar. Olmadıysan benimle gümbür gümbür söyleş. Söyleşmezsen sahar okun temreniyle öldürürüm Kazan seni. Kara çelik kılıcımın keskin tarafıyla doğrarım Kazan seni. Eğer ejderha öldürdüysen, gazan mübarek olsun. Avından bir parça delili bana ver." dedi.

Kazan atından indi. Kılıcını Kara Budak'ın beline bağladı. Kara Budak ki kılıcına pehlivan, orda durdu durmadı, hemen Bayındır Padişah'a varıp "Kazan ejderha öldürmüştür." diye haber verdi.

İç Oğuz'u Dış Oğuz'u çağırıp, Kazan'ı karşıladılar. Kazan meydana varınca atından indi, yetmiş adım yürüdü, [31b] Bayındır Padişah'ın ayağına kapandı. Ejderha derisinden yapılmış gölgeliği dikti. Bayındır Padişah gölgeliğin altında bağdaş kurup oturdu. Yedi gün, yedi gece burada Padişah'ı konuk etti.

Dedem Korkut der: "Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti."

Hacilu'ya, Allah rahmet eylesin.

SÖZLÜK

Abadan: Şen, mâmur, bakımlı.
Acıklan-: Sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek.
Ada-: Okumak, söylemek.
Adabasa: Abhazya.
Agayıl: Koyun, koyun ağılı.
Agın: Beyaz, akça.
Aka kuba kaz: Ak kaz.
Akası: Beyi.
Akdügi: Pirinç.
Al ordu: Ordu, otağ.
Ala cida: Ala mızrak.
Alagöz: Yerivan yakınında bir dağ.
Alma: Elma.
Alvar: Dilme, ince kesilmiş tahta.
Ammu: Emmi, amca.
Aran: Yaylaya göre alçak ve sıcak yer, kışlak.
Argaç: Atkı, dokuma tezgâhlarında ilmikten sonra eline geçirilen iplik.
Aşan: Yüksek yer.
Aşr: Uzak.
Aşuk: Topuk kemiği. Diz kapağı.
Ava: Avlak.
Avuc: Avuç.
Aya: 1. Ayağın tabanı. Sahip, 2. Vekil, 3. El.
Ayındır-: Uyandırmak, uyarmak.
Aykak: Câhil.
Azı: Azmış, sivrilmiş.
Badadmak: Mağlub olmak veya basılmak.
Bagır: Karaciğer.
Bagırmak: Kopmak, söylemek.
Bahrî kuş: Su kuşu, ördek, kaşıkçın, tepeli dalgıç, yalıçapkını vd. kuş cinsleri.
Baklamak: Bağlamak.
Balgı(r)mak: Işık saçmak, parlamak, parıldamak, dalga dalga ışıldamak.
Bârgâh: Otağ.
Bârgîr: Yük tutucu, yük kaldıran hayvan.
Baru: Duvar.
Başaruk: Başarı.
Bay: Zengin.
Bed-mest: Sarhoş.
Belleş-: Belenmek.
Bere: Zirve.
Beze: Fakir, yoksul, garip.
Bicen: Peçenek.
Bidev: Küheylan.
Bosalık: Pus, sis, puslu.
Boynu yoğun, Boynu yokun: Boynu kalın.
Bozlan-: Çalınmak, üflemek.
Bugur: Buğra, erkek deve.
Buhti: İki hörgüçlü.
Bukun bukun: Arka arkaya, fasılalar halinde.
Bula-: Batırmak.
Bulaş-: Bulanmak.
Bun-: Bulanmak.
Burulan: Yapılan.
Büdre-, Büdri-: Sürçmek, ayağı bir şeye takılarak sendelemek.
Bügür-: Böğürmek, kükremek.
Bühtan: İftira.
Bük-: Daraltmak.
Bürçek: Perçem.
Bürkür-: Sıçratmak, püskürtmek.
Bürküt: Kartal.
Bürül-: Bunalmak
Cagla-: Bağırmak.
Cangı: Talim, eğitim.
Canver: Hayvan, canlı, canavar.
Carcı: Bağıran, haber veren, haberci.
Cebedâr: Silah yapımcısı, silah ustası.
Cergele-: Halka oluşturmak.
Cevr: Eziyet, sıkıntı, cefâ.
Cıla-: Islatmak, nemlendirmek.
Cılat-: ıslattırmak, atı terlettirmek.
Cibir: Çevik.
Cibirle-: Parıldamak.
Cida: Mızrak, kargı.
Cirasın: Cilasun, koçyiğit.
Cüldü: Ödül, bahşiş, armağan.
Çah: Çukur, kuyu.
Çak: Çağ, zaman, vakit.
Çakır: İçki
Çakmur, Çagmur: Süt mavisi göz, yarı uykulu bakış.
Çalha-: Çalkalamak.
Çalık: Hastalıklı, arızalı.
Çalıp dög-: Düğüm atmak.
Çalkarakuş: Şahin.
Çaluk: Hırçın.
Çap-: At koşturmak, düzenlemek, yapmak, üretmek, imal etmek.
Çapar: Ulak, haberci.
Çarhavz: Büyük havuz.
Çav: Meşhur, şöhretli, bilinen, tanınan.
Çınkır tep-: Çifte atmak.
Çigin: Omuz.
Çirk: Pislik.
Çiskin: Hafif çiseleyen yağmur, hafifçe ıslanmış

olan.
Çokul: Laf taşıyan, casus, haberci.
Çölmek: Çömlek.
Daban çal-: Yayan yürümek.
Dal: Kol.
Dalan-: Çatmak, kavga etmek.
Dalaş-: Dövüşmek, çarpışmak.
Dalbın-: Çırpınmak, heyecanlanmak.
Dalda: Arka, dulda, kıyı, köşe, kuytu yer.
Daldalan-: Siperlenmek, sinmek.
Dalı: Sırt.
Damır-: Damlamak, kanamak.
Dan yılduzu: Tan yıldızı, sabah yıldızı.
Darı-: Basmak, gelmek.
Darug: Reis, başçı.
Dâye: Süt anne.
Degirmi: Yuvarlak.
Demi düş-: Lazım olmak.
Dergezin şehri: İran'da bir şehir.
Derinti: 1. Toplantı, 2. Gelişigüzel toplanmış eşya, 3. Çöp yığını, 4. Kimliği, ailesi belirsiz kimse.
Devlet: Kut, baht, talih.
Dıncık-: Kıvranmak, acıklı bir haber ile sızlanmak.
Dîdâr: Yüz, çehre, görüş.
Digirci: Aşık kemiği.
Diril-: Açıkgözlülük etmek.
Diskin-, tiskin-: Korkmak, ürkmek, korkudan sıçramak.
Dogrı: Dümdüz.
Dom: Yuvarlak
Don: Zırh, savaş kıyafeti.
Donguldan-: İleri geri konuşmak, söylenmek.
Dorlak: Delikanlı, on beş yaşından aşağı kız veya erkek çocuk.
Döş: Ön, göğüs.
Döşünül-: Yayılmak.
Dudaş gel-: Karşılaşmak, yakınlaşmak.
Duman koyun: Kara koyun.
Düg-: Düğümlemek.
Dügi: Pirinç.
Dügün: Düğüm.
Dün: Gece.
Düş-: İnmek.
Düven: Döven
Düzin-: Düzenlenmek, elbise giymek.
Eğlim: Eğimli
Elge: Ülke.
Eli varma-: Cimrilik yapmak, cimri olmak.
Engür-: Kükremek
Erdebil şehri: İran'da bir eyalet ve şehir.
Erkeç: Erkek keçi.
Eşik Ağasıbaşı: Baş kapı ağası.
Eşik: Eşik.
Eylüp: İlişip.
Eymeren-: Çekinmek, korkmak, ürkmek, ürpermek.
Faysal: Kesin hüküm
Ferişte: Melek, günahsız, masum, yumuşak huylu.
Firak: Ayrılık.
Fitil: Merheme batırılıp yaraya geçirilen uzun tiftik.
Ganîm: Hasım, düşman.
Gedil-: Yontulmak, çentilmek.
Geñ: Geniş, bol.
Germ (Germel): İran'ın Erdebil eyaletinde bir şehir.
Germ-sîr: Sıcak yer, sıcak bölge
Getür-: Gezdirmek.
Gevcüt-: Rahatlatmak, gevşetmek.
Gıjılda-: Gıcırdamak, gürültüyle solumak, hışıldamak.
Gilan ili: İran'da bir şehir.
Giyegi: Giysi, giyecek.
Göz çöze-: Göz açmak.
Gühâ: Muhtar.
Gümür gümür: Yüksek sesle, gümbür gümbür.
Gümürde-: Aslan ve deve gibi büyük hayvan büyük ve korkunç sesle bağırmak.
Gürci ili: Gürcistan.
Ha(v)n: Sofra.
Habbe: Dirhemin 1/48'i kadarı.
Hadeng: Ok yapımında kullanılan sert bir ağaç türü.
Halhal: İran'ın Erdebil eyaletinde bir şehir.
Halo (Hola): Amca, teyze.
Handak: Kalenin etrafına açılan uzun çukur.
Hapar (Hapa): Hastalık.
Havale: Bıçak, kılıç, mızrak gibi silahları çekip rakibe saldırmak.
Hayhırlat-: 1. Bağırmak, haykırmak. 2. Birini he-

def almak, birine saldırmak.
Hemedan ili: İran'da bir eyalet ve şehir adı.
Hemi: Bütün, tüm.
Herse: Yal, köpek vb. hayvanların yiyeceği.
Hınalı: Kınalı.
Hıta ili: Çin'in kuzeyi ve Doğu Türkistan'daki bir bölge
Hızan sür-: Kızan sürmek, çoluk çocuk esir almak.
Hob: hop (hoplamak)
Hokkar: Balıkçıl bir kuş. Turna ailesinden uzun ayaklı uzun boyunlu büyük bir kuş.
Hövle-: Bağırmak, haykırmak.
Höykür-, Hökür-: Kükremek.
Hündür: Yüksek.
Ilgarla-: Dörtnala koşmak.
Isfahan: İran'da bir şehir.
Iyal: 1. Kadın, eş, çocuk, 2. Geçimini sağlamak.
İğ: İğ ağacı. Yay yapımında kullanılan sert bir ağaç cinsi.
İgi: Sahip.
İmre-: Arzu duymak, heves etmek
İrevan: Yerevan.
İstidâd: Yetenek göstermek.
İşkil: 1. Beyaz at. 2. Sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at. 3. Boyunduruğun demir kısmını bağlayan kayış.
Kaba: Ekili alan, ekin demeti.
Kabak: 1. Ön, 2. Alın.
Kabal: 1. Kürk; 2. Soğuk.
Kad: Kat.
Kadan-: Dayanmak.
Kagılda-: Kazın çıkardığı ses.
Kahırlı: Zorlu.
Kakan: Kağan.
Kalın: Yüce, güçlü.
Kap-: Çalmak, saldırmak.
Kapkun: Kapan, alan.
Kara polad: Çelik kılıç.
Karanku: Karanlık.
Karçıkay: Şahin.
Karhun ili, Karun: Şimdiki Erzurum bölgesidir.
Karı: 1. Eski, 2. Pazu, 3. Kürek kemiği.
Karılamak: Güçlenmek.
Karp-: Kapmak.
Kartal: Alacalı.
Kâşân şehri: İran'da bir şehir.
Katı çek-: Sert çekmek.
Kav: İnek, sığır.
Kav: Kumaşın havı, tüylenmesi, büzüşmesi, kavga.
Kavat: Karısını kıskanmayan.
Kavza-: Korumaya almak.
Kay: Kar fırtınası, karla karışık yağan yağmur.
Kaybatan: Kaytaban, deve sürüsü.
Kaygı: Bir tarafa eğdirilmiş, eğri.
Kayhu polad: Eğri kılıç.
Kayım ok: Sert ağaçtan yapılmış sert ok.
Kâyim: Kâim, sağlam.
Kaytak: Dağıstan'daki bir kabile.
Kaza: Kaza, bela, keder.
Kazaguç: 1. At sürüsü, 2. At, savaş atı.
Kazvin: İran'da bir şehir.
Kemândâr: Yaycı.
Kend: Köy, yerleşik.
Kengel: Birleşikgillerden, yaprakları dikenli yaban bir bitki, eşek dikeni, kengel
Kepenek-pûş: Kaba kumaştan dikilen kıyafet ile örtme.
Kerc: İran'da bir şehir.
Kerrenay: Pirinçten yapılma nefesli bir çalgı; borazan.
Kert-: Yarmak.
Kevür: Kompozit ahşap yapıların birleşme noktası, eklem yeri.
Kıjlamak: Keskin, sert sesler çıkararak saldırmak.
Kırban: Yay kabı.
Kırbân-ârâ: Sadak.
Kırkı: Bozdoğan.
Kırkıl sep-: Saçına, sakalına ak düşmek.
Kırkuy: Atmaca.
Kırp-: Hareket etmek.
Kıska: Kısa.
Kışıl-: Hışıldamak.
Kıya bak-: Süzgün süzgün bakmak, göz ucuyla bakmak.
Kıyan: Sert, çevik, kuvvetli.
Kıymazan-: Geri gönmek, caymak.
Kıynak: Yırtıcı kuş ve hayvanlarda pençe.
Kıynaş-: Savaşın hareketli hanı, vuruşmak.
Kızlık: Kıtlık.
Kiçke: Yanında, yamacında.
Kiyan şehri: İran'da bir şehir.

Kiyik: Geyik.
Koba: 1. Ulu, 2. İri.
Kol bud ol-: Paramparça olmak
Kolan: Hayvanın eyer ve semeri üzerine bağlanmak üzere belinin altından geçirilen kayış.
Kolluk: Emir altında, emrine amade.
Kop-: Ayağa kalmak.
Kor: Sıra, dizi.
Korçı başı: Silahtar Beyi, Cebeci Beyi.
Koşun: Ordu.
Koymuncı: Zorlu.
Kölük: Yük hayvanı.
Köpmek: 1. Köpürmek; taşmak. 2. Şişmek, kabarmak.
Kukulda-: Ağlamak, uğuldamak.
Kulık: Kulluk.
Kum: İran'da bir eyalet ve şehir.
Kuyma: 1. Çekik, 2. Çukur, çökük.
Kuytu: Göz önünde olmayan yer.
Kür: Asi, isyankâr, kural tanımaz, idraksız.
Kürd ili: İran'da bir eyalet adı.
Lenger: Çıpa.
Mâni: Engel.
Mara: Mere, bre.
Marahor: Mir-i ahur, mehter, seyis.
Marih: Pusu
Maval-: Miyavlatmak.
Me'aş: Geçim.
Mefsedet: Bozukluk, fenalık, azdırma.
Mehmûl: Güzel.
Mehter: At uşağı, seyis.
Merseyi(k): Yavrusuna çok düşkün olan.
Mirâhor: Bkz. Marahor.
Mirgazâb: Cellat.
Mu'arreke: Harp meydanı.
Muhannes (muhannet): Korkak, alçak.
Muhît denizi: Okyanus.
Muskir: Sarhoşluk.
Müddea: İddia olunmuş, iddia olunan şey.
Müfesser: Açıklanmış.
Mürüvvet: Cömertlik, yiğitlik, mertlik.
Müşkül: Güç, zor, çetin.
Nâkes: Cimri, eli sıkı.
Nâmert: Korkak, erdemsiz.
Nazar: Önü.
Nehîb: Korku, endişe, dehşet.
Nekkâre: Davul, küçük davul.
Ner: Erkek deve.
Neste: Nesne.
Nîk-zen: Güzel kadın.
Nisbet: İlişki.
Obrıl-/Ovrıl-: Çökertmek.
Ohra- (Okra-): Kişnemek.
Olur ol-: Mümkün olsa.
Onba: Yüzü üste düşmek.
Ordu: Çadır, otağı.
Ornaç: Yerine geçen, vekil.
Orul-: Örülmek; bulut vb. için belirmek, ortaya çıkmak.
Orun: Merkez, özel yer.
Osal: İhmalkâr, tembel, lakayt, gâfil.
Ög: Ön.
Ögce al-: Hızla ileri atılmak.
Ögce gel-: Önde gelmek.
Ögeç: Bir yaşındaki keçi. Çebiç.
Ögren-: Ögrenmek, alışmak.
Ögünün-: Övünmek.
Ögütür-: Un ufak etmek. Ezmek. Koparmak.
Ökbe: Öfke.
Ölet: Salgın hastalık.
Ölezi-: Alevi sönmek, zayıflamak.
Öpke: Akciğer.
Örük: Kırlarda hayvanların yattığı yer.
Öt-: Geçmek, geçip gitmek.
Ötkün: Tesirli, keskin, etkili.
Ötlegi: Sakallı akbaba.
Özge: Başka, diğer.
Partal: Çardak. Bağ ve bahçelerde kurulan yatılabilir çardak. Ev. Ambar.
Periz: Su kenarında yeşil saz, ot
Perli: Dilimli
Peyk: Ulak, haberci.
Pinti: Üstü başı pis, pasaklı.
Polad: Çelik, kılıç.
Pul: Para.
Rum ili: Anadolu.
Safa yüz: Güzel yüz.
Sagın/Sagın: Sağma, sütü sağılır koyun.
Sagın-: Bir ucundan sökülmek, boşalmak.
Sagınış: Şekil, biçim.
Sair: Seyreden
Sak: Sağ.

Sakar: Renk değiştiren, farklı renkler arasında geçiş yapan.
Sal: Tuzak.
Salhum: Salkım.
Sanç-: Dürtmek.
Sar kamış: Kuru kamış, sararmış kamış.
Saral-: Sararmak.
Sarban: Deveci.
Sarı kıyak: Sazlıklarda biten bir tür ot, çayırotu.
sarı: -e doğru, -e tarafına.
Sarp: Güçlü, kuvvetli, katı, sağlam.
Sası: Çürümüş, kokuşmuş, bayatlamış, pis kokulu, tatsız.
Satan: Uyluk.
Sav: Sağlam, kavi.
Sâvâlan Dağı: Erdebil civarında bulunan, İran'ın en yüksek ikinci dağı.
Say: 1. Seçkin, 2. Düz, düzgün, cilalı.
Sâyebân: Gölgelik.
Sayhan: Sağlam.
Segir-: Yürümek, geçmek.
Sehl: Kolay, basit
Seksen-: Sıçramak, ürpermek, ürkmek.
Semen: Üç yapraklı gül. Yasemin. Gül.
Serhâb Dağı: Şirvan yakınlarındaki bir dağ.
Sermâye: Pîr, meslek pîri.
Settâr: Yaratıcı.
Sezirge-: Duyurmak, sezer gibi olmak.
Sın-: Kırmak.
Sınal-: Sınanmak, denenmek.
Sıyıra kılıç: Sıyırma kılıç, kınından çıkarılmış kılıç,
Silinti: Silinme fiilinin sonucu olarak kalan iz.
Sindî ili: Pakistan'ın güney-batısında İran'a komşu bir bölge.
Sîne çâk: Gönül yaralayan.
Sinecek: Hilekâr.
Sinsi-: Ulu-
Sipe: Siper.
Sitem çek-: 1. Sıkıntı çekmek, cefa çekmek. 2. Değnek ile dövmek.
Sitem: Eziyet, işkence.
Son: Bütün gücüyle, olanca.
Son-: Sonuna kadar.
Soy: Söz.
Soylama: Manzum, şiir gibi ezgiyle söylenmiş sözler.
Sökü: Orman.
Söküli: Ayaklarında beyazlık olan; sekili.
Sömür-: Parçalamak.
Söven-: Dayanmak. Yaslanmak.
Söven: Söve, kapının iki yanındaki ahşap dikme kısım.
Söy: Arka.
Söygen-: Yan üzere dayanmak, yaslanmak.
Suduy-: Suya doyurmak.
Sun-: Saldırmak. Hücum etmek, hamle kılmak.
Sunkar, Şunkar: 1. Akdoğan, 2. Şahin.
Süksün: Boynun arka kısmı, boyun kökü, ense.
Sümüg: Kemik.
Süñü: Cida
Sürcida: Bir çeşit mızrak.
Süsül-: Boynuzla vurulmak, dürtülmek.
Şadluk: Şenlik.
Şâhî: Büyük, asil.
Şakıt-: Mağlup olmak, yenilmek.
Şervel: Azerbaycan'da bir bölge.
Şeşper: Altı dilimli gürz.
Şilan: Şilen, Şölen.
Şirâz: İran'da bir şehir.
Şîrîn canver: Besili hayvan.
Şirvân: Azerbaycan'da bir şehir.
Şütür: Deve.
Tabasaran: Dağıstan'da bir bölge.
Tabılka: Dövüş Börkü.
Tabl-bâz: Davul.
Tahsîn: Aferin.
Talan-: Yağmalanmak.
Talış koyun: İran'ın Glan bölgesindeki bir koyun cinsi.
Tanab: Bir çift çadır ipi.
Tarı: Tanrı
Tasma boyun: 1. Atın sahibine itaat gösterdiğini anlatmak için yaptığı hareket, 2. Halka.
Tavulga: Tulga.
Tehâvün: Önem vermeme.
Tekâsül: Tembellik etmek, kayıtsızlık, ihmalkârlık.
Tepret-: Kımıldatmak, yerinden oynatmak.
Tergîb: Arzu ettirme, istek verme, isteklendirme.
Tersâ:-Hıristiyan.
Tevk: Tevki, tuğra, pençe, imza.

Tevkîl: Nişan.
Tilemek: Dilemek.
Tîr-i bârân etmek: Ok yağmuruna tûtmak.
Toktamak: Durmak.
Tomaka: Avcı kuşların ayağına takılan top şeklinde köstek.
Tomçuk: Gaga.
Tozıgan: Çok toz kaldırıp savuran.
Tökel: Tamamı, bütünü.
Turgun: Durgun
Tüke (tüge): Düve.
Tülingi: Kimsesiz.
Tün: Gece, yatak, gece kalınan yer.
Türkin: Suyun toplandığı yer; oymakların, hısımların toplandığı yer.
Tüş ol-: Ölmek.
Tütün: Duman.
Ucalmak: Yücelmek.
Ucan (Ujan) İli: Yerivan yakınında bir şehir.
Uguruluk: Hırsızlık.
Ulandı-: Büyümek.
Ululan-: Yüceltilmek.
Umarmak: Şişmek.
Uratmak: Orak ile biçmek, kırmak.
Uşan-: Kırılmak, parçalanmak
Uşanî ili: İran'ın Doğu Azerbaycan eyaletinde bir yerleşim birimi.
Ut-: Yutmak.
Utdur-: Kan kusturmak.
Üçemci: Üçüncü.
Üleñ: Ova, bozkır.
Üngeret-: Ses çıkarmak, çığlık atmak.
Varı: Güçlü, kuvvetli.
Yagı: Düşman.
Yagrı: Arka, iki kürek kemiği arası, sırt, omuz.
Yal: At yelesi.
Yalabı-: 1. Parıldamak; 2. Çabucak.
Yalanaç: Çıplak.
Yalangaç: Yalnız, tek başına, çıplak, yoksul, kimsesiz, zavallı.
Yalpa: İki yana sallanma durumu.
Yamaklı: Yamalı.
Yapun-: Saklanmak, sarılmak.
Yarma kabak cidâ: Bir tür mızrak.
Yarma: İri ve gelişigüzel kırılmış veya öğütülmüş tahıl.
Yavız: Güçlü, yavuz.
Yavşan: Bir tür ot.
Yayhan-: İki tarafa sallanmak.
Ye-: Yetişmek.
Yediler: 1. Yedi kişilik evliya topluluğu. 2. Büyükayı da denilen yıldız takımı.
Yeg: Ehven, daha iyi.
Yeglik: İtibarlı.
Yek: Bir, tek.
Yekin gel-: Hamle etmek.
Yek-kalem: Yalnız, tek başına.
Yel: Yel.
Yenç-: Bir şeyi kırmak, ezmek.
Yengil-Yangıl: 1. Yeni, taze, 2. Ufak.
Yet-: Yetiştirmek.
Yet-: Yönetmek.
Yetür-: Sarhoş olmak.
Yetür-: Yaklaştırmak.
Yımlan-: Kımıldamak, kıpraşmak.
Yigden: Aniden.
Yol bükse-: Yolu daraltmak.
Yort-: Dörtnala koşturmak.
Yöri: Yöre
Yügrük: Atılgan, koşucu.
Yügür-: Saldırmak.
Yümn: 1.Uğurla ilgili, uğura ait. 2. Uğurlu.
Zad: Azık.

DİZİN

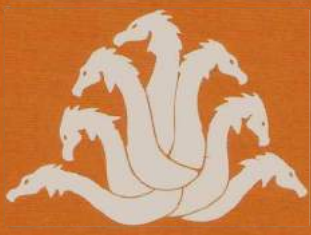

abdāl 123
ābdest 127
ac ḳarçıḳay 65, 89
aṣlan 127
acıḳlı aṣlan 45, 59, 67
Adabasa 35, 79, 127
Aderbāycān 75, 99, 101, 133
Afṣar 83
aġayıl 39, 91, 103, 137
āḫiret 37, 97
Aḳ Minḳān 133
aḳ saḳḳallı ḳoca 37
aḳ tozlı ḳatı yay 103
aḳa 145
aḳac 59, 115
aḳca burclı ḳal'a 73
aḳca tozlı ḳatı yay 65, 145
aḳça ayran 85
Aḳça Ḳal'a 131
aḳça ḳoyın 69
al ḳaya 39, 43, 45, 75
ala bedirli ay 45, 67
ala bıdaḳ cidā 79
ala bıdaḳ sürcidā 147
ala bıdaḳlı 103
ala bıdaḳlu sürcidā 53, 103
ala cidā 91, 99
Ala Demür kāfir Ḫan 105, 107
ala ḳalḫan 65
ala ḳaplan 43, 59, 67, 75
ala pars 133
ala saḳsaḳan 43
ala sarı yaylı avçı 45
ala sāyebān 51, 105
Alaçaḳuñ Çolpa Dağı 105
Alagöz 131
Alay Ḫan 81
alca laçın 89
alıcı ḳuş 127
Allah 31, 33, 39, 97, 117, 125, 139
alp 111, 113
alp ozan 55, 91, 103, 119
altı perli dom şeşper 146-147
altı perli gür şeşper 55, 103
alvar tazı 61, 170
ārān saz 39
Aras 24, 75, 129, 131
arı dīnli Muḥammed 31
arı dīnlü dost Muḥammed 31
arpa 51, 55
Aşlan 'Alī 101
at 41, 45, 53, 59, 67, 75, 79, 87, 91, 101, 103, 115, 135, 149
ata 111
aṭlas 71, 73, 119
avçı 45, 59
ayḳır 45, 59, 67
Baġdād 99
bahādır 37, 77
Bahādır ġazī 37
baḥrī ḳuş 133
balçaḳ 53
Bārekallah 145
bār-gāh 73
bārgīr 61
Başı Açıḳ 131
Bayat 37, 77, 101
Bayburd 97
Bayındır 73, 81, 125, 147, 149, 151
Bayundır 129
bég 41, 47, 131
Begdilli 177
bégzāde 51
Belḫ 81
bıldırcın 67, 171, 181
Bicen 81, 129
bidev 71, 87, 91, 117
bidev at 49, 55, 95, 119, 123, 125
Bolay Ḫan 81, 129
boynuzı burma ḳoç 33
boynuz-ilen burulanda ḳatı yay 41
boynuz-ilen burulanda sarı yay 53
boz ötleg 89
böri 39
Buḫāra 81
buḫtī deve 95
Burāḳ 31
cānver 61
Cebbāra 127
cebedār 31

ceyran 67
cibir 63
Cibril 31
cidā 91, 99, 141
cirasın 55
civānmerd 33, 87
çaḳmur 75
çal-ḳaraḳuş 35, 77
çaluḳ at 69. 73
çarḫçı 127, 129
çay ḳuşı 65
Çerkes 99, 187
çöl yér 77, 89, 121
Dağıstān 77
dana 111
daş aġıl 45, 59, 69
Daş Oġuz 73, 149
daşdañ polad 31
Davud Nebī 31
Dede 83, 111, 113, 115
Dedem Ḳorḳud 33, 49, 95, 101, 151
Delü Dönmez 107
Delü Dündar 77
demür don 51, 53, 63, 93
Demür Ḳapu Derbend 77, 129
deñiz 75, 85
Derbend 176, 200
dergāh 85
Dergezīn 99
derviş 35, 157
deve 95
devlet 41, 47, 91, 95
Dış Oġuz 107, 131
dīn 31, 33, 35, 37
dīvān 77
don 69, 139, 145
dovşan 61
dögdü 75
duman ḳoyın 95
dumanlı dağ börüsi 125
Düldül 155
dünek ılḫı 59
dünya 10, 158
Ebrul 97, 187
ejdaha 143, 149
ejdeha 137, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151
élçi 41, 81, 129
élçilüḳ 53
Emen 23, 81
enbiyā 99
enig 45, 47, 61, 75
Erdebīl 99
erenler 33, 101
evliyā 99
evren 43
eyer 147
Eymür 75, 125, 133
fare 67, 89
Fāṭıma 35
fil ḳaḳan 43
Ġazan 35, 75, 79, 105, 107, 125, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151
ġazī 37
Germel 99
géyik 51, 59
Ġıyan Oġlı Delü Dündar 77, 131
Gīlān 99
gögsi gözel ḳara dağ 61, 123
gök sünbülli gözel dağlar 49
Gök Tepe 57, 65
gökçek 33
görkli Tarı 139
gür mişenüñ gölleri 75
Gürci éli 101
Gürcis[t]ān 79
gürz 23
ḫācı 33, 81, 101
ḫadeng oḫ 35
ḫadeng oḳ 77
Ḫadīce 33
Ḫaḳḳ kitābı 85
Ḫaḳḳ Teʿālā 31, 33, 37, 47, 69, 89, 113
Ḫaleb 127
Ḫalḫāl 99
ḫancer 143
ḫatun 93
Hemedān 99
ḫınalı 61
Ḫıtā éli 101
Ḫızır İlyās 85

Ḫızır Nebī 85
ḥoḳḳar 89
ḥurī 31
Işfahān 99
İbrahim 23, 31, 155
İbrahim Ḫalilullah 31
İbrāhimü'l-Ḫalīl 33
İcān 97
İç Oğuz 73, 107, 131, 149
ig yay 35, 127
igid 37, 53, 55, 69, 71, 73, 87, 93, 95, 117, 133 141, 151
İlāhī 31
İmām Ḫasan 35
İmām Ḫüseyin 35
īmān 99
ipek ala ḳalḫan 55
İrevān 101
İslām 75, 133
İsmaʿil 31, 33
it 47, 61, 69
ḳāb 147
Ḳabaldı 129
ḳabża 63, 125
Ḳādir Allah 39, 117, 125
Ḳādir Tarı 73
kāfir gürzi 143
ḳāim oḫ 87
ḳaḳan 75
ḳalḫan 65, 79, 141
ḳalın Oğuz 79
ḳalʿa 73
Kāʿbe 87
ḳaplan 39, 43, 59, 67, 75
Ḳara Budaġ 79, 149
Ḳara Budaḳ 37
ḳara bürküt 35, 77
ḳara dağ 37, 39, 61, 89, 97, 115, 123, 135, 137
ḳara donlı derviş 37
Ḳara Göne 129
ḳara ḳılıc 87
ḳara köpek 47, 61, 69
ḳara mişe 43
ḳara polad ḳılıc 49, 145, 149
ḳara polad sav ḳılıc 53, 63, 65, 103, 115, 143
ḳara polad sāyḫān 43
ḳara polad yalmānı 75, 133
Ḳara su 77
ḳara yurd 85
ḳaranḳulu 103
ḳaranḳusı 59
Ḳarḫūn 97
Ḳars Ḳalʿası 131
ḳartal ögeç 45, 69
kārvān 95
ḳārvānsar 115
Kāşān 99
ḳatı yay 133, 145
ḳaybatan 39, 43, 91, 103, 137
ḳayḫu polad 125
ḳayış dilli ḳurd enigi 45
Ḳayser 125
Ḳaytaḳ 77, 129
ḳazaḳuc 39, 91, 103, 137
Ḳazvīn 99
kedbānu 37
kemāndār 83
Kerbelā 99
kerrenāy 63
Ḳıl Baraḳ 129
ḳılıc 31, 35, 79, 87, 97, 131, 143, 145
Ḳımuk 77
Ḳımuḳlı 129
ḳın 145
ḳır teke 43, 51, 67
ḳırbān 53, 145
ḳırbān-ārā 53
Ḳırbaraġ 81
ḳırḳı 67, 89
ḳışlaḳ 109
ḳıynaḳ 35, 43, 57, 65, 77
ḳızıl buġdad 51
ḳızıl géyik 51, 59
ḳızıl géyik 43, 67
Ḳiyan şehri 97
ḳoba ḳaz 57
ḳoç 33, 63, 87, 103, 125
ḳoçaḳısañ 137
Ḳoñur Alp 81, 129
Ḳoñur at 75, 133, 137, 147

ḳopuz 37, 57
Ḳuba 77
Ḳum toprağı 99
Ḳur'ān 37, 103
ḳurt 47, 61, 69, 75, 147
ḳuş 43, 133
ḳuzı 41, 91, 105
küffār 31, 35
Kür Suyı 75, 129
Kürd 97
Kürdistān 81
laçın 23, 41, 67, 89
Lala 131, 135, 137, 145
Lala Ḳılbaş 135, 145
lenger 133
Lezgi 77
Lüṭfī 31
Maʿşūḳ 31
Mekke 81, 101
mescid 35
Mışır 35, 77
Minḳışlaḳ 77, 129
Miʿrāc 31
miraḫor 73
mirġażab 81
molla 85
Muḥammed 31, 37, 127
muḥīṭ deñizi 47
Muṣul 99
mümin 33, 157
Müselmān 97
Naḫçıvān 101
namāz 123, 127
nekkāre 63
nöker 87
ʿalem 131
ʿAlī 31, 33, 93, 101, 127
ʿālim 33
ʿArab 99
ʿArafāt Dağı 33
Oġuz 37, 79, 111, 123, 147
oḳ 41, 93, 139
oḳ eglegi 93
oḳ ötküni 41
ozan 41, 160
örtük 147
pādşāh 73, 107, 125, 129, 147, 149, 151
Panbuḳçu 129
pars 133
pehlivān 37, 81, 149
perverdigār 141
Peyġamber 35, 81
peykān 75, 133, 143, 149
pıçaḳ 33
polad 31, 35, 41, 43, 47, 49, 53, 63, 65, 75, 87, 103, 107, 115, 117, 125, 133, 141, 143, 145, 149
Rūm 101
sadaḳ 145
sadaḳ-ārā 53
ṣaḥābe 81
ṣahār 139
ṣahār oḳ 63, 65, 75, 103, 133, 141, 145, 149
saḳsaḳan
Salur 75, 125, 133
Samur Çayu 77
Samur Suyı 129
ṣandal aḳaç 47
sārbān 35
sarı ala uşaḳ baluġu 47
sarı yay 53, 63, 107, 125
Sarıḳamış 75, 133
sarp süñü 65
Sāvalan Dağı 75, 133
sāyḫān 43, 206
Selcik Bég 41, 47
serdār 73, 101, 137
Serḫāb Dağı 131
settār 47
Sindī éli 99
Sulṭān 35
Sulṭān Veyse'l-Ḳaran 35
Süleymān Nebī 31
süñü 65, 75
sürcidā 75, 87, 103, 133, 147
Sürmeli 201
Şah Dağı 129
Şāh-ı Merdānʿ Alī 33, 93
şāhī şunḳar 43, 57, 65
şākird 33
Şām 35, 77

Şamaḫ 77
şarāb 93
şehīd 35
Şerāncān 131
Şervel 101
şeşper 55
şilan 73, 95, 115
Şirāz 99
şirincanver 95
Şīrvān 77, 99
şiş 107
Tālış 99
Tāt 109
tavulġa 51, 81, 103
tazı 61, 133
Tebrīz 101
teke 43, 51, 67, 107
teke boynuzı 107
tersā dīn 35
tīr-i bārān 147
tomaḳa 57
tomçuḳ 43, 57, 65
Türk 45, 61, 69, 109, 111, 147
Türkistān 127
Ṭabasaran 77, 131
ṭablbaz 57
Ṭarum 99
ṭoy 95
Ucān 101
Ucan Ḫan 81
Ulaş Oġlı Ġazan 75
ulu ḫanlar 41
Urumlu 97, 187
usta 145
Uşanī 99
üç yelekli şahār oḳ 65
üç yilegli şahār oḳ 145
üç yilekli şahār oḳ 103
Veyse'l-Ḳaran 35
yalanaç 35
yalmān 75, 133, 141, 149
yaraḳ 141
yarma ḳabaḳ cidā 77
yaylaḳ 109
yéddi başlı yér evreni 105, 135
yéddiler 49
Yégenek 81
yeñgil ördek 57
yeñi ḳısḳa demür don 51, 53
yılan 141, 202
zırh 31, 155
Ẕulḳadir 75, 125
Ẕülfiḳār 31

DEDE KORKUT KİTABI
TÜRKİSTAN/TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI

SOYLAMALAR VE 13. BOY
SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMESİ

PROF. DR. METİN EKİCİ

Dedem der;
Ay öte, yıl dolana, zamaneler kopup gele;
Dağ otları tükene, diken kala;
Tatlı dirlik tükene, dava ile savaş kala;
Asıl beyler tükene, avam kala;
Silintiler yıkıla, bir yerde oba ola;
Derintiler yıkıla, bir yerde kentli ola;
Bir kentte iki gühâ olsa, beş dahice daruğa ola;
Onlar dahi birbirinin sözüne bitmeyeler;
Ortalıkta bed nefs ile yalancının günü doğa;
O günleri görmemişim ben,
Dedem görmüş gibi söylerim;
Yazı, kışı bilinmez yıllar ola;
Kuvveti, gücü bilinmez eller ola;
Yaylaklar kışlak ola, kışlaklar yaylak ola;
Tat evi ile Türk evi bir araya komşu ola;
Ağaç çanak, taş çanak birbirine karışık ola.

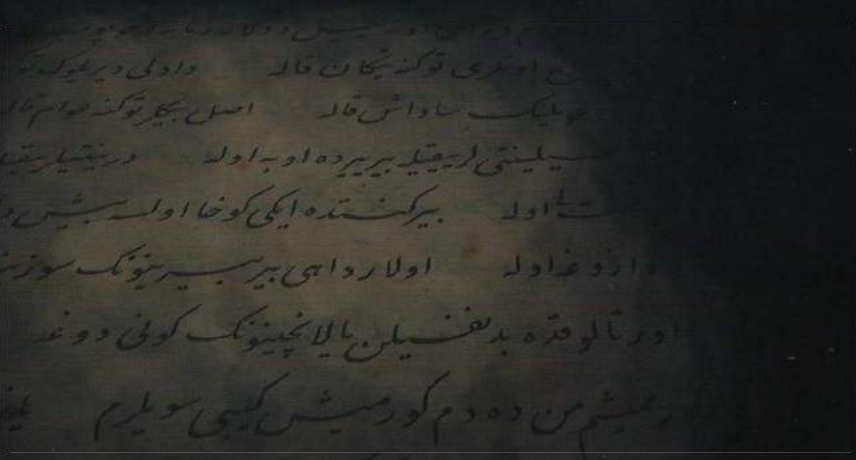

9 786051 558080